

demografische
facetstudies

Ir. J.M.L. DEMEYERE

WES

WESTVLAAMS EKONOMISCH STUDIEBUREAU

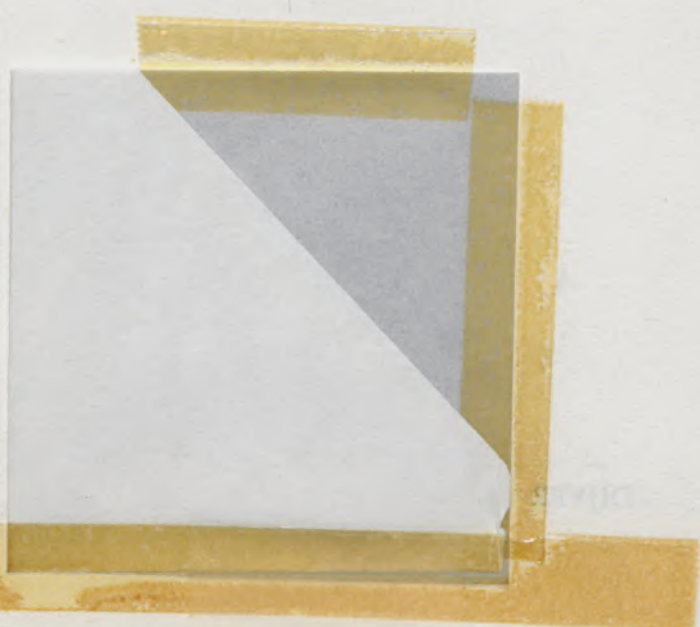
DEM
412

W. E. R. — W. E. S.

BIBLIOTEEK

B. Ruzettel. 33 - 8320 BRUGGE 4

demografische facetstudies

WESTVLAAMS
EKONOMISCH STUDIEBUREAU

XVIII

DIJVER 7, BRUGGE

Ir. J. M. L. DEMEYERE

demografische facetstudies

Deel I

evolutie in de leeftijdsopbouw van de bevolking en gemeentelijk beleid

Deel II

studie over de samenhang tussen de sterfte en het vrijkomen van huisvestingscapaciteit

Deel III

studie over de samenhang tussen de aangroei van het aantal gezinnen en het aantal huwelijken

W.E.S.

BRUGGE

1969

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM
FACULTEIT DER WETENSCHAPPEN
STATISTIEK

Demografische factoren

Deel I
Deel II
Deel III

INHOUDSTAFEL

	blz.
Ten geleide	7
Inleiding	9
DEEL I : Evolutie in de leeftijdsopbouw van de bevolking en gemeentelijk beleid	13
DEEL II : Studie over de samenhang tussen de sterfte en het vrijkomen van huisvestingscapaciteit	23
Inleiding	25
1. Analyse van de resultaten voor de stad Kortrijk	27
2. Analyse van de resultaten in zes steden van West-Vlaanderen	39
DEEL III : Studie over de samenhang tussen de aangroei van het aantal gezinnen en het aantal huwelijken	47
1. Probleemstelling	49
2. Analyse van de periode 1891-1900	61
3. Analyse van de periode 1901-10	67
4. Analyse van de periode 1921-30	72
5. Analyse van de periode 1931-47	80
6. Analyse van de periode 1948-61	84
7. Analyse voor alle arrondissementen van het Rijk, periode 1948-61	91
8. Slotbeschouwingen	93
Bijlagen	99
Lijst van de tabellen	137
Lijst van de grafieken	139
Lijst van de bijlagen	141

ten geleide

Bij het verschijnen van dit werk druk ik de wens uit, dat ieder die in West-Vlaanderen enige verantwoordelijkheid draagt het aandachtig moge lezen; dat vooral degenen die op enigerlei wijze in het bestuur van onze gemeenten betrokken zijn zich de inhoud ervan zouden te nutte maken.

Wie werkelijk begaan is met het algemeen welzijn, vindt in deze studie een Standaardwerk, naar de volle betekenis van het woord, dat onverwijld gelezen, vaak herlezen en voortdurend geraadpleegd moet worden.

Als wetenschapsmens en sociaal werker is de Heer Ir. J. M. L. Demeyere een man van grote verdienste. Kan die lof hem ook voor andere activiteiten toegezwaaid worden, zo wil ik daar thans zwijgend aan voorbijgaan; wat ik aan vriendschap de Heer Demeyere toedraag kon allicht mijn objectiviteit in het gedrang brengen... Onder zijn specifieke verdiensten nu is de wijze waarop hij de bevolkingsproblemen benadert en aanpakt wel een van de bijzonderste, zo niet de voornaamste.

Iedereen weet en beseft, dat bij om het even welke actie tot bevordering van het algemeen welzijn de mens werkelijk centraal moet gesteld worden. Merkwaardig en beslist niet zonder waarde is het, dat de Heer Ir. Demeyere, zowel bij de vele activiteiten die hij tijdens zijn lange loopbaan tot ontwikkeling bracht, als met de talrijke studies die hij daarbij in het licht gaf, de mens vooral heeft beschouwd als deel-uitmakend-van-een-gezin, in functie dus van zijn familiaal bestaan.

Steeds terugkerend naar het aloude begrip haard, dat gedurende eeuwen de basis was van elke sociale wetenschap, zo beklemtoint hij aldoor de volstrekte samenhang tussen bevolkings- en gezinsproblemen. Zeer begrijpelijk trouwens, want lang voordat het woord wooncultuur in de gewone omgangstaal werd geïntroduceerd, had bij het begrip wonen reeds een nieuwe inhoud en een sterkere dimensie

gegeven, precies omdat hij zich de belangrijkheid van het gezin zo diep bewust was!

Over deze studie zal ik niet verder uitweiden: ik mag de lezer geenszins het genoegen ontnemen al het interessante ervan zélf te ontdekken en de auteur rechtstreeks naar woord en gedachte te leren waarden.

Daarbij aansluitend en meteen besluitend, wil ik alleen nog de Heer Demeyere eens te meer gelukwensen om wat hij heeft gepresteerd. Het is mijn overtuiging dat ook dit werk van hem onze kleinere en grotere samenleving die veredeling zal bijbrengen welke het uiteraard impliceert. Daarvoor dank ik hem dan ook bij voorbaat en van harte.

Ridder P. van Outryve d'Ydewalle,
Gouverneur van West-Vlaanderen.

inleiding

Voor velen klinkt het nog ietwat bevreemdend dat een stadsingenieur de gezinnen (hun aantal, hun structuur, hun ontstaan, hun verdwijnen) als persoonlijk studieobject heeft gekozen.

Voor zoveel hij belast is met de studie en de uitvoering van de uitbreiding van een stadskern, met het onderzoek van de aanvragen om bouwvergunning (*in se* en *in situ*), met het onderzoek van woningen naar hun bewoonbaarheid, met de berekening van de oppervlakten nodig voor de uitbreiding van een kerkhof, telkens tenslotte gaat het om bevolkingsproblemen en veelal om gezinnen.

Vandaar de behoefte om regelmatig geïnformeerd te zijn over de wijziging in het aantal gezinnen, de wijziging in hun structuur, de externe en interne gezinsmigratie, beide zo belangrijk voor de kennis van de woonwisseling, en over het uitsterven van gezinnen dat evenzeer van belang is voor de woonwisseling.

Deze permanente informatie moet, als het mogelijk is, leiden naar een optimaal vooruitzien in de naaste toekomst; zonder dit vooruitzicht missen de pogingen die aangewend worden tot verbetering en/of uitbreiding van de konkrete ruimte waarin de gezinnen de functie 'wonen' uitoefenen hun doel, zoveel te meer dat de functie 'wonen' zich niet beperkt binnen de ruimte afgebakend door private perceelgrenzen, verre van daar.

Bij velen hebben wij gedurende een dertig jaar lange ambtsvervulling een beleefd schouderophalen verwekt; bij een klein aantal aanmoediging, steun en zelfs daadwerkelijke, enthousiaste medewerking.

Allereerst willen wij hier gaarne vermelden wijlen de heer Schepen Bossuyt aan wie het te danken is dat de stad Kortrijk sedert 31 december 1936, jaarlijks de leeftijdsopbouw¹ van haar bevolking kan opstellen, wijlen de heer L. Degroote en de heer C. Vanbiervliet, beiden

¹ Ik bewaar als een precieus dokument, de klassering volgens leeftijd van de Kortrijkse mannen, voorkomende in de kiezerslijsten en opgesteld na de eerste wereldoorlog; zij werd uitgewerkt door mijn goede vader, wijlen dhr. Ch. Demeyere.

Hoofd van de Bevolkingsdienst, die deze leeftijdsopbouw hebben opgesteld, met een merkwaardige nauwkeurigheid, bevestigd door de nationale volkstelling van 1961 ; het is ook de heer C. Vanbiervliet die sedert 1 september 1954 het archief samenstelt (enig in zijn soort) waardoor de invloed van de sterfte op de huisvesting kan 'gemeten' worden.

Onze dank gaat ook naar de naoorlogse Schepencolleges die de uitvoering van zeven woontellingen hebben mogelijk gemaakt, waardoor én de intensiteit van de woningnood én de regressie van deze woningnood werkelijk kon 'gemeten' worden ;

naar wijlen Burgemeester A. De Taeye die de politieke moed heeft opgebracht om nieuwe wijken te bouwen, dan wanneer de wetgeving het niet gemakkelijk maakte aan de geteisterden om hun wederopbouwproblemen op te lossen ;

naar wijlen de heer Lesoir en naar de heer A. Dufrasne, Directeuren-Generaal van het Nationaal Instituut voor de Statistiek, die bij elke konsultatie, met belangstelling raad en aanmoediging hebben verstrekt ;

naar wijlen Generaal Lemerrier, Voorzitter van de toenmalige Bond der Kroostrijke Gezinnen en E.P. Fallon s.j., Beheerder van de Bond ; ook zij hebben mij ten zeerste aangemoedigd ;

naar de medewerkers van de Technische Dienst van de stad Kortrijk die zich bij onderzoek, verwerking en grafische voorstelling bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt : de heren M. Coucke, M. Dubois, R. Verhamme, R. Catteeuw, Juffrouw Arl. Devos, maatschappelijke assistente en haar opvolgster in dit belangrijk ambt Juffrouw M.-A. Billiet ;

naar het Bestuur van de toenmalige Vrije Sociale School (nu : IPSOC) en van het Rijksinstituut voor Sociale Studiën die jarenlang studenten ter beschikking hebben gesteld voor gedetailleerd onderzoek van de relatie gezin/woonst ¹.

¹ Meer dan 25 monografieën werden door deze studenten opgesteld en voor de aange- stelde jury's verdedigd.

Mijn gevoelens van dank gaan verder naar Ridder P. van Outryve d'Ydewalle, Gouverneur van West-Vlaanderen, voor zijn talrijke aanmoedigingen en zijn grote belangstelling voor alle onderzoek dat de lotsverbetering van de Westvlamingen kan in de hand werken. Mijn gevoelens van warme erkentelijkheid wens ik te uiten tegenover de heer O. Vanneste, dr. Economische Wetenschappen, Directeur van het Westvlaams Economisch Studiebureau en ten aanzien van de heer P. Monballyu, Voorzitter van de Raad van Beheer (tevens voorzitter van het Gewestelijk Comité voor Huisvesting), die na kennisneming van deze drie facetstudies tot publikatie hebben besloten, en aan de heer J. Theys, dr. Economische Wetenschappen, gevolmachtigde voor Ruimtelijke Ordening in de schoot van het Westvlaams Economisch Studiebureau, die met veel belangstelling en nauwkeurigheid het origineel handschrift grondig heeft willen herzien en het op vele plaatsen heeft verbeterd en verrijkt.

ir. J. M. L. DEMEYERE U.I.Lv.
Ere-stadsingenieur van Kortrijk
Adviseur W.E.S.
augustus 1969

DEEL I

EVOLUTIE IN DE LEEFTIJDOPBOUW VAN DE BEVOLKING

EN GEMEENTELIJK BELEID

deel I: evolutie in de leeftijdsopbouw van de bevolking en gemeentelijk beleid

Sinds 1936 werd te Kortrijk telkenjare, de jaren 1944-52 uitgezonderd, de leeftijdsopbouw van de bevolking vastgesteld. Sinds 1953 hebben ook een aantal gemeenten van het Kortrijkse op het einde van ieder jaar de leeftijdsopbouw van de bevolking opgesteld. Hiermee kregen de gemeenten een instrument in handen dat voor het gemeentelijk beleid, en onder meer voor het huisvestingsbeleid, bijzonder waardevol blijkt te zijn.

In onderhavige analyse wordt aandacht besteed aan de verschuivingen in de leeftijdsopbouw van de bevolking van de stad Kortrijk tijdens de periode 1947-68, en de verwachtingen voor de periode 1968-78.

Vooraf wordt er op gewezen dat eind 1947 de wederopbouw van de stad Kortrijk nog in de aanvangsperiode was en dat talrijke geteisterden, die uitgeweken waren, bleven wachten op snellere vorderingen in de wederopbouw om opnieuw in te wijken.

Tussen 1947 en 1961 is de bevolking te Kortrijk gestegen van 39.813 tot 43.606 personen ; eind 1968 waren er te Kortrijk 45.198 inwoners. De aangroei met 3.793 personen tussen 1947 en 1961 was de resultante van een natuurlijk akkres van 3.279 personen en een vestigingsoverschot van 514 personen ; er werden 9.906 kinderen geboren, er waren 6.627 sterfgevallen, 24.769 personen weken in en 24.255 personen weken uit.

In de periode 1961-68 steeg de bevolking met 1.592 personen of gemiddeld 227 per jaar, terwijl de gemiddelde toename 271 personen per jaar beliep in de periode 1947-61. Er waren in de periode 1961-68 te Kortrijk 5.288 geboorten en 3.722 sterfgevallen en een inwijkingsoverschot van 26 personen. In de periode 1961-68 was het jaargemiddelde van de geboorten (755) groter dan in de periode 1947-61 (707), doch de sterfte was aanzienlijk toegenomen, met een jaargemiddelde van 532 in de periode 1961-68 tegenover 473 in de periode 1947-61.

Voor de periode 1961-68 werd nog slechts een vestigingsoverschot van gemiddeld 4 personen per jaar genoteerd tegenover 37 in de periode 1947-61.

Het samenspel van deze bevolkingscomponenten sorteert effect op de leeftijdsopbouw van de bevolking en hiermee samenhangend op de verschuivingen in de behoeften aan woongelegenheden, aan tehuizen voor bejaarden, aan schoolgebouwen, werkgelegenheid enz.

Tabel I.1 geeft de leeftijdsopbouw van de bevolking van de stad Kortrijk op het einde van 1947, 1961 en 1968 ; grafiek I.1 illustreert deze leeftijdsopbouw.

Algemeen kan worden vastgesteld dat zich een dubbel fenomeen heeft afgetekend : enerzijds een verjonging aan de basis en anderzijds een veroudering. De verjonging aan de basis blijkt echter na 1961 te zijn afgeremd.

Het aandeel van de jongerengroep van minder dan 15 jaar in de totale bevolking is gestegen van 21,5 % in 1947 tot 23,6 % in 1961 ; er valt op te merken dat in de leeftijdsopbouw van eind 1947 voor de jongerengroep het effect van de tweede wereldoorlog op de huwelijken en de geboorten verwerkt zit. Tussen 1961 en 1968 is het aandeel van de leeftijdsklassen van minder dan 15 jaar enigszins gestegen, namelijk van 23,6 % tot 23,7 % ; de leeftijdsklasse van minder dan 5 jaar was bij de vrouwen in vrij aanzienlijke mate dalend, doch er was een stijging in de leeftijdsklasse van 10 tot 15 jaar.

Frappant is de toename van het aandeel van de leeftijdsklassen van 60 jaar en meer ; het aandeel steeg van 14,4 % in 1947 tot 18,1 % in 1961 en 19,5 % in 1968. De veroudering is bijzonder sterk bij de vrouwen. Het aandeel van de leeftijdsklassen van 60 jaar en meer steeg bij de vrouwen van 15,8 % in 1947 tot 21,6 % in 1968 ; bij de mannen was er een aangroei van 13,0 % tot 17,1 %.

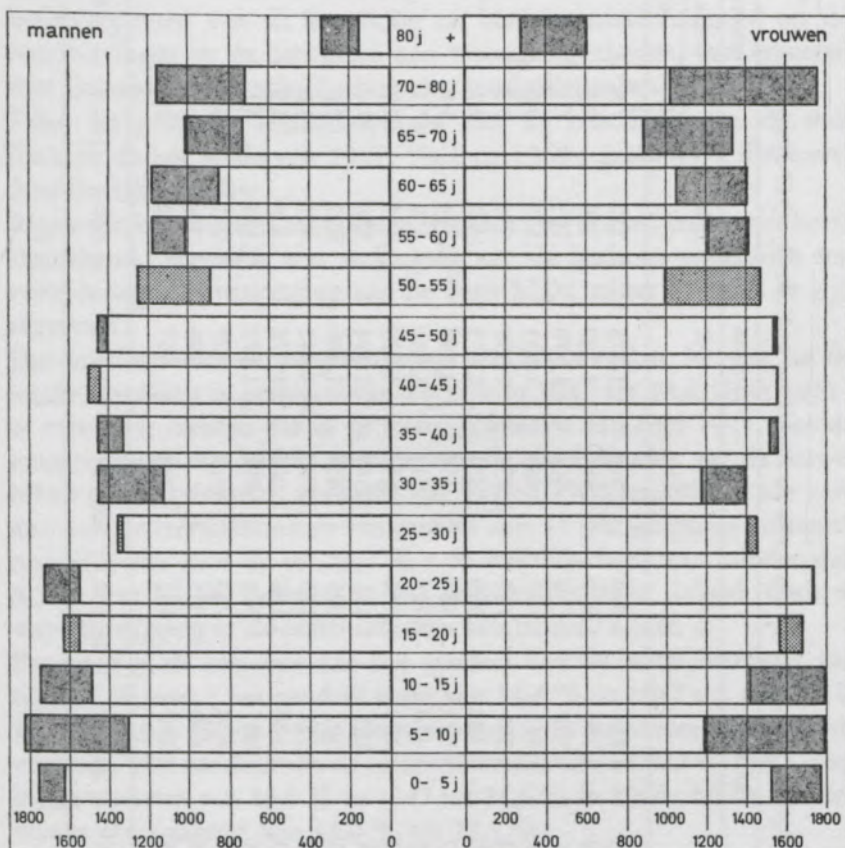
De leeftijdsgroepen van 20 tot 60 jaar hadden in de periode 1947-61 globaal een stabiel aantal, waarna een geringe toename volgde ; het aandeel in de totale bevolkingsgroep verminderde echter van 55,8 % in 1947 tot 51,0 % in 1961 en tot 50,0 % in 1968. Ook het aandeel van de leeftijdsklasse van 15 tot 20 jaar was dalend, van 8,3 % in 1947 tot 7,1 % in 1961 en tot 6,9 % in 1968.

Tussen 1947 en 1961 is de bevolking in beroepsleeftijd, met name de

TABEL I.1 : *Verschuivingen in de leeftijdsopbouw van de bevolking te Kortrijk, 1947-1961-1968.*

Leeftijds klassen	Mannen			Vrouwen			Procentuele verdeling		
	1947	1961	1968	1947	1961	1968	1947	1961	1968
							Totale bevolking		
0-5 jaar	1.624	1.815	1.760	1.520	1.873	1.773	7,9	^,4	7,8
5-10 j.	1.302	1.765	1.829	1.189	1.742	1.790	6,3	8,0	8,0
10-15	1.491	1.598	1.759	1.408	1.570	1.793	7,3	7,2	7,9
15-20	1.621	1.571	1.549	1.683	1.533	1.567	8,3	7,1	6,9
20-25	1.552	1.365	1.727	1.734	1.338	1.738	8,2	6,2	7,7
25-30	1.362	1.424	1.329	1.451	1.453	1.401	7,1	6,6	6,0
30-35	1.122	1.525	1.464	1.175	1.594	1.394	5,8	7,2	6,3
35-40	1.325	1.456	1.464	1.514	1.630	1.559	7,1	7,1	6,7
40-45	1.500	1.183	1.442	1.557	1.229	1.555	7,7	5,5	6,6
45-50	1.408	1.188	1.461	1.547	1.294	1.558	7,4	5,7	6,7
50-55	1.268	1.305	895	1.478	1.486	999	6,9	6,5	4,2
55-60	1.022	1.331	1.185	1.205	1.442	1.410	5,6	6,4	5,7
60-65	865	1.128	1.186	1.066	1.376	1.406	4,8	5,7	5,7
65-70	734	907	1.011	898	1.172	1.334	4,1	4,8	5,2
70-75	(716	628	713	(1.028	929	1.015	(4,4	3,6	3,8
75-80	(	410	451	(	599	749	(	2,3	2,7
80 j. & ouder	164	280	327	284	467	605	1,1	1,7	2,1
Totaal	19.076	20.879	21.552	20.737	22.727	23.646	100,0	100,0	100,0

Grafiek I.1: LEEFTIJDOPBOUW VAN DE BEVOLKING TE KORTRIJK, 1947-68.

toename van de bevolking tussen 1947 en 1968

vermindering van de bevolking tussen 1947 en 1968

klassen van 15 tot 65 jaar, gestegen van 27.455 tot 27.851 personen. Bij een globale toename van amper 396 personen was er een aangroei van 1.119 personen in de leeftijdsklassen van 55 tot 65 jaar. Tussen 1947 en 1961 was de veroudering bij de bevolking in beroepsleeftijd zeer opvallend. Volgens de gegevens van de volkstellingen verminderde het aantal beroepsactieven trouwens met ongeveer 400 eenheden. Na 1961 is de opbouw van de bevolking in beroepsleeftijd terug gunstiger geworden; terwijl binnen de groep van personen in beroepsleeftijd het aandeel van de leeftijdsklassen van 50 tot 65 jaar steeg van 25,1 % in 1947 tot 29,0 % in 1961, was er een vermindering van dit aandeel tot 25,0 % in 1968.

De leeftijdsopbouw van de bevolking is te beschouwen als haar levensbilan. In de evolutie van de leeftijdsopbouw liggen weerspiegeld de geboorten, de kindersterfte, de sterfgevallen, de wijziging door inwijking en in elke leeftijdsgroep de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen. De leeftijdsopbouw geeft zeer getrouw de wisselende verhouding tussen merkwaardige groepen op sociologisch gebied, op economisch gebied en de ontwikkeling van bepaalde groepen voor wie de Overheid een aangepast zorgenbeleid moet voeren: de kinderen, de schoolgaande jeugd, de bevolking in beroepsleeftijd, de ouden van dagen en niet in het minst de gezinshoofden.

Het is op de gezinsstructuur dat het huisvestingsbeleid dient te worden afgestemd. Het karakter van een gemeente of een stad, ook van de stad Kortrijk, is veel meer het werk van mensengroepen dan van enkelingen. Welnu, de leeftijdsopbouw is veel meer een bilan van mensengroepen dan van enkelingen.

Door het regelmatig opstellen van de leeftijdsopbouw, bij voorkeur jaar na jaar, wordt het meer dan een bilan; hier ligt een betrouwbaar en in wezen een onmisbaar instrument voor het gemeentelijk beleid, voor de planning. Ook al is een prognose nooit voor 100 % zeker, hier geldt de reeds van oudsher gekende regel der geleidelijkheid: *natura non facit saltus*.

Voor de naaste toekomst kunnen de hoofdlijnen van het beleid op diverse vlakken met een hoge zekerheidsgraad worden bepaald uit de ontleding van de leeftijdsopbouw van de bevolking. Door het jaarlijks volgen kunnen haast onmiddellijk de vereiste aanpassingen worden

afgeleid. De veronderstelling van een gelijkheid tussen in- en uitwijking, niet enkel naar aantal, doch ook naar de samenstelling (geslacht, leeftijd, sociale en burgerlijke stand), is voor een stad als Kortrijk, met geringe migratiesaldi, een aanvaardbare hypotese; door de continuïteit in de analyse van de leeftijdsopbouw kunnen, zoals opgemerkt, tijdig aanpassingen worden voorberekend.

Uit de gegevens van tabel I.1 kunnen, praktisch zonder bijkomende berekeningen, de hoofdtendensen van het toekomstig verloop van de merkwaardige groepen op sociologisch en economisch gebied worden bepaald.

De huwelijken zijn het talrijkst tussen 20 en 30 jaar; het gaat hier bovendien om de meest vruchtbare leeftijdsgroepen.

In 1961 stamden deze huwelijken uit 5.580 en in 1968 uit 6.195 eenheden. In 1973 zullen zij komen uit circa 6.550 eenheden en in 1978 uit circa 6.650 eenheden. Hieruit volgt: een stijgend aantal jongere huwelijkskandidaten en, bij ongestoord sociaal-economisch klimaat, een stijgend aantal huwelijken. In de hypotese van gelijkblijvende huwelijksvruchtbaarheid volgt hieruit een stijgend aantal geboorten, d.w.z. een toename van de jongste leeftijdsgroep. Het gemeentelijk beleid zou dan rekening dienen te houden met een grotere capaciteit van de kraaminrichtingen, meer klaslokalen, meer vindingrijke kinder- en jeugdzorg van alle aard, meer monitors, meer leerkrachten, meer maatschappelijk werkers en zeer in het bijzonder meer maatschappelijk werksters. Een prognose van het aantal geboorten blijft echter steeds zeer precair.

Meer zekerheid bieden de vooruitzichten waarbij abstraktie kan gemaakt worden van de evolutie van het vruchtbaarheidscijfer.

Uit de gegevens van tabel I.1 kan zeker afgeleid worden dat in de komende 10 jaar het aantal schoolgaande kinderen beneden 15 jaar niet zal toenemen; bij de jongens is weliswaar enige groei te verwachten in de leeftijdsklasse van 10 tot 15 jaar in de periode 1968-73, doch nadien volgt een daling tot onder het niveau van het jaar 1968 en in de leeftijdsklasse van 5 tot 10 jaar dient gerekend met een betrekkelijk grote daling. In het voortgezet onderwijs zal de bezetting

echter fel toenemen; de leeftijdsklasse van 15 tot 20 jaar stijgt in aanzienlijke mate.

In de leeftijdsgroepen van 20 jaar en meer komt de quasi totaliteit van de gezinshoofden voor, ook al wordt thans op jongere leeftijd gehuwd. Het is op de samenstelling volgens leeftijd en geslacht van deze groep dat het huisvestingsbeleid kan en moet worden afgestemd. De groep van 65 jaar en meer zal verder stijgen in de periode 1968-78, doch tegen een vertraagd tempo vanaf 1973. Het is in deze leeftijdsklassen dat de gezinsgroepen (ook woongroepen) in grote mate bestaan uit twee personen of uit één persoon. Vandaar de sterke druk van de oudere vleugel op de huisvestingsprogramma's. In de periode 1968-78 zal de leeftijdsklasse van 65 tot 70 jaar stagnerend tot dalend verlopen, maar in de hogere leeftijdsklassen is de tendens algemeen en ononderbroken stijgend. Hier moet tegemoet gekomen worden aan de woningbehoefte van talrijke alleenstaanden.

Aan de basis zal het aantal gezinshoofden in de leeftijdsklasse van 20 tot 30 jaar stijgen in de periode 1968-73 en nadien ongeveer op peil blijven of zelfs dalen. In de middengroep, van 30 tot 60 jaar, zal het verloop in de periode 1968-73 eerder stagnerend zijn, waarna een toename zal volgen. In de leeftijdsklasse van 60 tot 65 jaar zal zich in de periode 1973-78 een sterke daling voltrekken.

Globaal kan een druk op de huisvesting verwacht worden, in de eerstvolgende vijf jaren zowel aan de basis als bij de oudste leeftijdsklassen, in de daaropvolgende jaren in de middengroep.

De bevolking in beroepsleeftijd zal in de periode 1968-73 in zeer geringe mate aangroeien; enkel door een verhoging van de aktiviteitskwote van de vrouwen kan er een vermeldenswaardige aangroei van het aantal beroepsaktieven ontstaan. Na 1973 mag een iets grotere toename van het aantal beroepsaktieven verwacht worden.

Uit deze enkele aanduidingen blijkt het nut van het regelmatig opstellen van de leeftijdsopbouw van de bevolking. Gebruik makend van berekende overlevingskansen, nuptialiteit, aktiviteitskwoten enz. wordt een werkelijke prognose mogelijk, die jaarlijks kan verbeterd worden. Deze techniek is werkelijk onmisbaar bij elke programmatie, inzonderheid bij een gemeentelijke programmatie.

Een begroting van financiële middelen wordt van de gemeenteraad

geëist. Een begroting van mensen, of liever van mensengroepen, is even belangrijk zoniet belangrijker, des te meer dat het de mensengroepen zijn die financiële middelen opbrengen en ook opsorpen voor hun alzijdige groei en ontwikkeling. In de leeftijdsopbouw van de bevolking is werkelijk de begroting van mensen en mensengroepen te lezen.

DEEL II

STUDIE OVER DE SAMENHANG TUSSEN DE STERFTE EN HET VRIJKOMEN VAN HUISVESTINGSKAPACITEIT

deel II: studie over de samenhang tussen de sterfte en het vrijkomen van huisvestingscapaciteit

INLEIDING

Wonen is een specifieke gezinsbehoefte. De gemeentelijke bevolking is eerst en vooral een 'groepering van gezinnen'; het komt nog te veel voor in tal van demografische analyses dat de bevolking louter benaderd wordt als een groepering van enkelingen. Meer en meer is inzicht vereist in de 'structuur van de bevolking', om de passende maatregelen te kunnen nemen teneinde te voldoen aan de behoeften van de bevolking. Een domein waar de gemeente steeds meer zelfwerkzaam dient te worden is dat van het huisvestingsbeleid.

Er wordt veel gesproken over woningnood en over het beleid dat moet gevoerd worden om, kwantitatief en kwalitatief, deze nood op te vangen. Te weinig echter worden de elementen die de gemeentelijke woningstructuur bepalen, *proefondervindelijk* gemeten en *bestendig* gevolgd. Te zelden wordt overgegaan tot telling van alle woongebouwen en meteen van de erin wonende gezinnen en personen. Alleen door regelmatig herhaalde tellingen kan het onevenwicht tussen woningstructuur en gezinstruktur waargenomen en gemeten worden en in zijn voortdurende verschuiving gevolgd worden.

Huisvestingsbeleid is een moeilijke opdracht, door de veelheid van de medebepalende factoren en hun onderlinge wisselwerking. Door huwelijk ontstaan nieuwe gezinnen; de positieve druk hiervan op de woningbehoefte kan rechtstreeks gemeten worden. Het gezin is echter mobiel. Over de verhuisbeweging van gezinnen binnen de gemeente wordt echter niets bekend gemaakt. Het gezin is essentieel fluent in zijn structuur; het ontwikkelt zich, wordt gereduceerd ... en verdwijnt door de dood. Inwijking en uitwijking van gezinnen spelen in op de omvang en de aard van de woningbehoefte. Het woningpatrimonium zelf ondergaat veranderingen door slijtage, niet alleen fysische slijtage

maar ook een verminderende bewoningswaarde tegenover nieuwe levensuitingen en woonvormen.

In onderhavige analyse gaat de aandacht naar de invloed van de sterfte op het vrijkomen van huisvestingscapaciteit.

De relatie tussen het aantal gezinnen die uitsterven en de daardoor vrijkomende huisvestingscapaciteit kan enkel onrechtstreeks worden waargenomen en 'gemeten'.

Het is sinds 1 september 1954 dat, na een zorgvuldige voorbereiding en dank zij de medewerking van de heer C. Van Biervliet, Hoofd van de Dienst 'Bevolking' van de stad Kortrijk, een onrechtstreekse opsporing naar deze relatie systematisch kon worden ingezet voor de stad Kortrijk.

Een eerste faze van het onderzoek liep van 1 september 1954 tot 31 augustus 1956. Tijdens deze als proeffaze te beschouwen periode werden 858 sterfgevallen behandeld van personen ouder dan 19 jaar, ingeschreven in de bevolkingsregisters van de stad Kortrijk.

Een tweede faze bestreek de jaren 1957 en 1958; er werden 920 gevallen geregistreerd.

Over de methode bij dit vierjarig onderzoek aangewend en over de bekomen resultaten verscheen een mededeling in het *Technisch Bulletin*, boekdeel 86, nr. 4, uitgegeven door de Unie van de Leuvense Ingenieurs.

Uit het onderzoek bleek dat zich hier een zekere wetmatigheid aftekende. Het onderzoek werd dan ook in de volgende jaren voortgezet¹. In 1968 werd besloten het onderzoek uit te breiden tot de steden Oostende, Brugge, Roeselare, Menen en Ieper; hierdoor werd het mogelijk de resultaten van de analyse voor de stad Kortrijk te toetsen aan die van andere steden in de provincie².

In het eerste deel van deze analyse worden de resultaten voor de stad Kortrijk ontleed; hierbij kan inzicht verkregen worden in de evolutie van het bestudeerde fenomeen. In het tweede deel wordt de analyse

¹ Over de resultaten voor de periode tot eind 1960 verscheen een nota in het *Informatieblad* van de Belgische Federatie voor Stedebouw, Huisvesting en Ruimtelijke Ordening, jg. 1960, nr. 2.

² Wij zijn dank en erkentelijkheid verschuldigd aan het stadsbestuur van deze steden voor de bereidwilligheid waarmee de gevraagde medewerking werd verleend.

uitgebreid tot zes steden, waardoor onderlinge vergelijking mogelijk is; deze ontleding blijft echter beperkt tot de jaren 1967 en 1968.

1. ANALYSE VAN DE RESULTATEN VOOR DE STAD KORTRIJK

Teneinde de relatie tussen de sterfte en het vrijkomen van huisvestingscapaciteit numerisch te benaderen werd voor elke overledene ouder dan 19 jaar, ingeschreven in het bevolkingsregister, een steekkaart opgemaakt. Deze steekkaart vermeldde: naam en voornamen, geslacht, burgerlijke stand, geboortedatum, datum van overlijden, adres en 'woonwijze' op de datum van het overlijden. Voor de 'woonwijze' werd volgend onderscheid gemaakt:

- 1) wonend in een stichting voor gemeenschappelijk verblijf: rusthuis, klooster, logieshuis (exclusief de leden van het uitbatend gezin) en gelijkaardige instellingen, zoals Baggaertshof en Begijnhof;
- 2) wonend in een ééngzinswoning of in een authentiek meergezinswoongebouw, waarin gezinnen onafhankelijk wonen. Hier werd het aantal personen aangeduid dat op de datum van het overlijden mede-ingeschreven was in de woning.

Tabel II.1 geeft een overzicht van de sterfte in de opeenvolgende perioden.

De sterfte is regelmatig stijgend, voornamelijk door de aangroei van het aantal sterfgevallen in de leeftijdsklassen van 70 jaar en meer. Het gemiddeld aantal sterfgevallen in de periode 1966-68 overschrijdt met 11,6 % de sterfte in de periode 1954-56; voor de leeftijdsklassen van 70 jaar en meer is er echter een toename van gemiddeld 260 tot 339 sterfgevallen of van 30,4 %. De sterfte van personen van minder dan 20 jaar is in dezelfde tijdsspanne gedaald met 65,5 %. Tussen de proefperiode 1954-56 en de periode 1966-68 is het jaargemiddelde van de totale sterfte te Kortrijk gestegen met 56 eenheden; in de leeftijdsklasse van 70 jaar en meer bedroeg de toename 79 eenheden.

De aangroei van het aantal sterfgevallen is het gevolg van de veroudering in de leeftijdsopbouw van de bevolking te Kortrijk. Tussen eind 1954 en eind 1961 steeg de bevolking in de leeftijdsklassen van 65 jaar en meer met 17,6 % en in de periode 1961-68 nogmaals met

TABEL II.1 : *Aantal sterfgevallen in de stad Kortrijk, naar leeftijdsgroepen, 1954-68 (a).*

Periode	Jaargemiddelden van de sterfgevallen					Groei-indices (basisjaar 1954-56 = 100)					
	Totale sterfte	personen ouder dan 19 jaar	indeling naar leeftijdsklasse			Totale sterfte	- 20 j.	20-60 j.	60-65 j.	65-70 j.	70 j. +
			- 20 j.	20-60 j.	60-65 j.						
1/9/54 tot 31/8/56 (proefperiode)	485,0	429,0	56,0	74,0	41,5	53,0	260,5	100,0	100,0	100,0	100,0
1957-59	496,6	461,3	35,3	85,0	45,6	55,6	275,0	102,4	63,0	114,9	109,9
1960-62	506,6	486,6	20,0	89,0	42,3	63,6	291,6	104,5	35,7	120,0	101,9
1963-65	530,6	506,0	24,6	83,6	48,3	68,6	305,3	109,4	43,9	113,0	116,4
1966-68	541,3	522,0	19,3	64,7	48,3	69,3	339,7	111,6	34,5	87,4	116,4
1957-68	518,8	494,0	24,8	80,6	46,2	64,3	302,9				

(a) Voor een meer omstandig overzicht, zie bijlagen II.1 tot II.12.

15,1 %. Ook in de leeftijdsgroep van 60 tot 65 jaar was de procentuele toename aanzienlijk, namelijk 11,5 % in de periode 1954-61 en 3,5 % in de periode 1961-68 (zie tabel II.2). In de leeftijdsklassen beneden 60 bedroeg de aangroei slechts 4,2 % respectievelijk 1,9 %.

TABEL II.2 : *Evolutie in de leeftijdsopbouw van de bevolking te Kortrijk, 1954-68.*

Leeftijdsgroepen	eind 1954	eind 1961	eind 1968	Procentuele aangroei	
				1954-61	1961-68
minder dan 20 j.	11.737	13.467	13.820	+ 14,7	+ 2,6
20-60 jaar	22.521	22.243	22.581	— 1,2	+ 1,5
60-65 jaar	2.245	2.504	2.592	+ 11,5	+ 3,5
65-70 jaar	(4.583	2.079	2.345	(+ 17,6	+ 12,8
70 j. en +	(	3.313	3.860	(	+ 16,5
Totaal	41.086	43.606	45.198	+ 6,1	+ 3,7

Het effect van het overlijden van een persoon op pensioenleeftijd inzake vrijkomen van huisvestingscapaciteit is normaliter groter dan in geval van het overlijden van een jongere. Het is in de leeftijdsklassen van 65 jaar en meer dat het meest worden aangetroffen :

groepen van twee personen, samenlevend in één woning ;
 personen die 'alleen' een woning bewonen ¹ ;
 personen, hetzij ongehuwd of in weduwstaat, die in een stichting voor gemeenschappelijk verblijf gehuisvest zijn.

Er kan dan ook verwacht worden dat door de veroudering van de bevolking het effect van de sterfte op het vrijkomen van woongelegenheden in stijgende zin verloopt.

Tabel II.3 geeft de ontleding van de sterfgevallen naar 'woonwijze' en leeftijdsgroepen van de overledenen ; met deze gegevens kan het

¹ In 1961 waren er te Kortrijk, volgens de gegevens van de gezinstelling, 505 alleenwonende mannen en 1.247 alleenwonende vrouwen. Onder hen waren er 242 mannen en 716 vrouwen 65 jaar of ouder, dit is respectievelijk 47,9 % en 57,4 % van het totaal.

best het effect gemeten worden van de sterfte op het vrijkomen van woongelegenheid.

Er mag aangenomen worden dat sterfgevallen die zich voordoen in woningen waar ten minste twee personen overblijven in het algemeen geen aanleiding geven tot het vrijkomen van woongelegenheid. Uitzonderlijk doet zich het geval wel voor als een echtpaar of andere groepen van twee personen (v.b. twee zusters) opgenomen worden in een stichting voor gemeenschappelijk verblijf of in een bestaand gezin, na het overlijden van een derde, medewonende persoon.

In de gevallen waar één persoon in een woning overblijft, kan deze een van de volgende beslissingen nemen :

alleen blijven wonen ;

blijven wonen en een of meer personen opnemen, zonder dat de opgenomen personen een woning vrijmaken ;

blijven wonen en een gezin opnemen dat een woning vrijmaakt ;

de woning verlaten om opgenomen te worden in een reeds bewoonde woning ;

de woning verlaten om opgenomen te worden in een stichting voor gemeenschappelijk verblijf, waar opnamegelegenheid ontstaat door sterfte.

Woningen waar niemand overblijft (sterfgeval van alleenwonenden) komen vrij en beschikbaar voor herbewoning, tenzij woonverbod wordt uitgevaardigd (ongezonde woning), beslissing die alleen door de burgemeester kan genomen worden.

Er wordt hierna aangenomen dat bij sterfte in een stichting van gemeenschappelijk verblijf, bij elk sterfgeval één opnamegelegenheid ontstaat. In feite is dit niet steeds het geval. Er komt geen woongelegenheid vrij bij overlijden van één der twee echtgenoten die een kamer betrekken in een stichting voor gemeenschappelijk verblijf. Het komt ook voor dat bij sterfte in een stichting voor gemeenschappelijk verblijf de plaats wordt ingenomen door een medewonend echtpaar of persoon, zodat hierbij geen woongelegenheid vrijkomt. Eventueel komt door opname van een echtpaar slechts één woning vrij, terwijl twee plaatsen worden ingenomen in de inrichting voor gemeenschappelijk verblijf.

TABEL II.3 : *Onleding van de sterfgevallen te Kortrijk, naar leeftijdsklasse en 'woonwijze' van de overledenen van 20 jaar en ouder, 1954-68.*

Leeftijds- klasse	Alleenwonend		Wonend in een gebouw voor Eén persoon bleef over in de Twee of meer personen bleven over in de woning van de overledene												Totaal																																				
	gemeenschappelijke huisvesting		overledene																																																
															Jaargemiddelden v. d. periodes																																				
															1954-1956	1957-1959	1960-1962	1963-1965	1966-1968	1954-1956	1957-1959	1960-1962	1963-1965	1966-1968	1954-1956	1957-1959	1960-1962	1963-1965	1966-1968	1954-1956	1957-1959	1960-1962	1963-1965	1966-1968																	
20-60 jaar	3,0	3,6	5,6	2,6	(a)	3,6	6,6	6,0	5,0	(a)	20,0	18,3	18,3	19,7	(a)	58,3	60,3	53,6	37,3	74,0	84,9	88,8	83,5	64,6	60,6	21,0	20,3	20,7	41,5	45,5	42,2	48,1	48,3																		
60-65 jaar	1,0	1,3	2,6	3,3		3,6	5,3	5,6	4,7		20,3	14,6	19,6	19,6		20,6	21,0	20,3	20,7	41,5	45,5	42,2	48,1	48,3	21,6	29,3	25,3	22,0	53,0	55,5	63,6	69,3	69,3																		
65-70 jaar	3,6	6,3	6,0	7,7		7,3	5,0	4,3	7,3		71,0	74,0	87,3	103,7		105,3	106,3	101,6	100,3	260,5	274,9	291,6	305,2	339,7	105,3	106,3	101,6	100,3	260,5	274,9	291,6	305,2	339,7																		
70 j. en meer	25,0	28,0	32,3	45,7		73,6	83,3	84,0	90,0		112,5	134,6	129,9	158,2	175,3	187,5	205,5	216,9	200,8	180,3	429,0	460,8	486,2	505,4	521,9	28,5	32,6	39,2	46,5	59,3	100,5	88,1	100,2	99,9	107,0	107,0	112,5	134,6	129,9	158,2	175,3	187,5	205,5	216,9	200,8	180,3	429,0	460,8	486,2	505,4	521,9

(a) Voor de periode 1954-56 zijn deze gegevens niet beschikbaar.

Het lijkt echter aanvaardbaar te stellen dat voor deze laatste gevallen in het algemeen compensatie ontstaat door gevallen waarbij een woon-gelegenheid vrijkomt bij sterfgevallen waarbij twee personen overblijven (opname in een bestaand gezin e.d.) en gevallen waarbij een alleen-overblijvende een gezin opneemt of zelf opgenomen wordt in een bestaand gezin.

In deze benadering kan gesteld worden dat het aantal vrijkomende woningen bij sterfte, bestaat uit vier componenten :

- 1) woningen vrijkomend door het overlijden van een alleenwonende ;
- 2) woningen vrijkomend door het verhuizen naar stichtingen voor gemeenschappelijk verblijf, waar door sterfte opnamegelegenheid is ontstaan ;
- 3) woningen vrijkomend door de opname in een reeds bewoonde woning van een alleenverblijvende ;
- 4) woningen vrijkomend door opname van een gezin in de woning van een alleenoverblijvende.

Statistisch is het laatste geval gelijk te stellen met het derde geval.

In de verdere analyse worden alleen de gevallen 1 en 2 beschouwd als gevallen waarin woongelegenheid vrijkomt ; de gevallen 3 en 4 zijn immers statistisch niet gekend. Wat hierna als 'aantal vrijkomende woningen' wordt aangegeven blijft in feite beneden de werkelijkheid ; er mag echter worden aangenomen dat de grootteorde als representatief kan worden beschouwd en tevens is het mogelijk de evolutie te volgen.

Uit de gegevens van tabel II.3 blijkt dat onder de overleden personen van 20 jaar en ouder te Kortrijk het aantal alleenwonenden gestegen is van gemiddeld 29 in de proefperiode (1954-56) tot 39 in de periode 1960-62 en tot 59 in de periode 1966-68. Het aandeel van de alleenwonenden onder de sterfte van 20 jaar en ouder steeg van 6,6 % in de periode 1954-56 tot 8,1 % in de periode 1960-62 en tot 11,4 % in de periode 1966-68. Bij gelijk aantal sterfgevallen is het aantal vrijkomende woningen aldus sterk stijgend.

Het aantal woongelegenheden dat vrijkomt door de opname van een persoon (eventueel twee personen) in een gebouw voor gemeenschap-

pelijke huisvesting, waar door een sterfgeval opnamemogelijkheid ontstaat voor een persoon (eventueel twee personen), is betrekkelijk konstant tijdens de beschouwde periode; het aantal bedraagt gemiddeld ongeveer 100, met een minimum van 88 in de periode 1957-59. Gelet op de typische leeftijdsopbouw van de bevolking verblijvend in gebouwen voor gemeenschappelijke huisvesting (overwegend bejaarden) ligt dit in de lijn van de verwachtingen. Dit sluit niet uit dat enige schommeling mogelijk is, onder meer onder invloed van de klimatologische omstandigheden (streng winter). Aanzienlijke wijzigingen zijn normalerwijze slechts te verwachten bij uitbreiding van de capaciteit van de gebouwen voor gemeenschappelijke huisvesting. De voltooiing van een nieuw rusthuis te Kortrijk heeft deze capaciteit slechts in beperkte mate opgedreven.

Er valt op te merken dat het aantal gevallen waar één persoon overblijft in de woning van de overledene in de beschouwde periode steeds groter is dan de vrijkomende opnamecapaciteit in gebouwen voor gemeenschappelijke huisvesting; in deze omstandigheden wordt de vrijkomende opnamecapaciteit in de gebouwen voor gemeenschappelijke huisvesting dan ook praktisch onmiddellijk benut.

Voor de periode 1954-68 kan de situatie inzake vrijkomende woongelegenheden ingevolge sterfte gesteld worden als aangegeven in tabel II.4.

Het jaargemiddelde van vrijkomende woningen bedroeg tijdens de periode 1954-56, volgens de voorgaande benaderingswijze, 129 eenheden. Dit aantal was regelmatig stijgend, de periode 1957-59 uitgezonderd, en bereikte 166 eenheden in de periode 1966-68, dit is 28 % meer dan in de periode 1954-56 (zie grafiek II.1).

Het aantal vrijkomende woningen in verhouding tot de sterfte van 20 jaar en ouder benadert in het algemeen 30 %. Uitgedrukt ten opzichte van de totale sterfte, is er wel een stijgende tendens merkbaar; per 100 sterfgevallen in de periode 1954-56 kwamen er gemiddeld 26,6 woongelegenheden vrij, terwijl dit aantal reeds 30,7 beliep in de periode 1966-68.

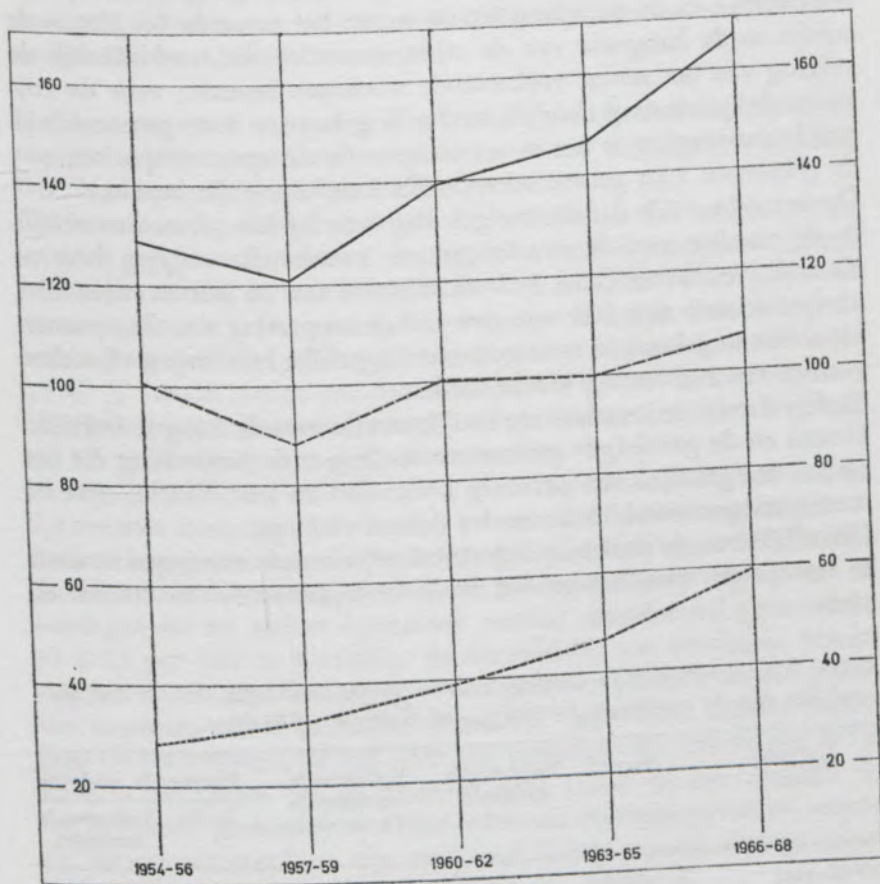
De toename van het aantal vrijkomende woningen houdt nauw verband met de sterfte naar leeftijdsklasse. Bij sterfte in de leeftijdsklasse

TABEL II.4 : *Benadering van het aantal vrijkomende woongelegenbeden ingevolge sterfte in de stad Kortrijk, periode 1954-68.*

	Jaargemiddelden				
	Periode 1954-56	Periode 1957-59	Periode 1960-62	Periode 1963-65	Periode 1966-68
Vrijkomende woningen door overlijden van alleenwonenden	28,5	32,6	39,2	46,5	59,3
Opnamegelegenheid in stichtingen voor gemeenschappelijk verblijf	100,5	88,1	100,2	99,9	107,0
Totaal vrijkomende woningen	129,0	120,7	139,4	146,4	166,3
Aantal sterfgevallen van personen ouder dan 19 jaar	429,0	461,3	486,6	506,0	522,0
Totale sterfte	485,0	496,6	506,6	530,6	541,3
Aantal vrijkomende woningen :					
in pCt van het aantal sterfgevallen ouder dan 19 jaar	30,1	26,2	28,6	28,9	31,8
in pCt van totale sterfte	26,6	24,3	27,5	27,6	30,7
in pCt van aantal huwelijken	37,9	37,1	45,4	47,4	49,0

van 70 jaar en meer is de kans groot dat het gaat om een alleenwonende, een persoon opgenomen in een gebouw voor gemeenschappelijke huisvesting of om iemand die slechts één medewonende achterlaat. De gegevens van tabel II.3 laten toe de evolutie van de sterfte naar leeftijdsklasse te volgen.

Grafiek II.1: BENADERING VAN HET AANTAL VRIJKOMENDE WOONGELEGENHEDEN INGEVOLGE STERFTE IN DE STAD KORTRIJK, PERIODE 1954-68.

- ..... vrijkomende woningen door sterfte van alleenwonenden
- opnamegelegenheid door sterfte in rusthuizen e. d.
- totaal

Tijdens de periode 1957-68¹ was de sterfte onder de alleenwonenden sterk stijgend in de leeftijdsklasse van 70 jaar en meer. In de periode 1957-59 waren er te Kortrijk gemiddeld per jaar 25 sterfgevallen in de leeftijdsklasse van 70 jaar en meer waarbij het ging om alleenwonenden; in de periode 1966-68 waren het er reeds 46. Het is de sterfte in de categorie van de alleenwonenden die hoofdzakelijk de stijging van het aantal vrijkomende woningen bepaalt; voor de vrijkomende huisvesting door de sterfte in gebouwen voor gemeenschappelijke huisvesting is het in eerste instantie de opnamecapaciteit van de gebouwen voor gemeenschappelijke huisvesting die bepalend is. Op te merken valt dat de sterfgevallen waarbij één persoon overblijft in de woning van de overledene een aanzienlijke stijging kent te Kortrijk, voornamelijk in de leeftijdsklasse van 70 jaar en meer. Het vraagstuk stelt zich hier van een tijdige aanpassing van de opnamecapaciteit in gebouwen voor gemeenschappelijke huisvesting of andere vormen van huisvesting van bejaarden.

Treffend voor de verschuiving van de sterfte naar de hoogste leeftijdsklassen en de gewijzigde gezinssamenstelling is de vaststelling dat het aantal sterfgevallen van personen ouder dan 19 jaar, waarbij twee of meer personen overblijven, eerder dalend verloopt.

Het effect van de sterfte op het aantal vrijkomende woningen is, zoals te verwachten was, het grootst in de leeftijdsklassen van 70 jaar en meer.

TABEL II.5 : *Vrijkomende woningen door sterfte in relatie met de leeftijdsstructuur van de overleden personen, stad Kortrijk, 1957-68.*

Leeftijdsklasse	Sterfte	Vrijkomende woningen	Vrijkomende woningen in pCt van sterfte	Procentuele verdeling	
				Sterfte	Vrijkomende woningen
20-60 jaar	967	109	11,3	16,3	6,3
60-65 jaar	554	83	15,0	9,4	4,8
65-70 jaar	772	143	18,5	13,0	8,3
70 jaar en +	3.635	1.386	38,1	61,3	80,5
20 jaar en ouder	5.928	1.721	29,0	100,0	100,0

¹ De overeenkomstige gegevens werden niet verwerkt voor de periode 1954-56.

Met 61 % van het aantal sterfgevallen van personen van 20 jaar en ouder geeft de leeftijdsklasse van 70 jaar en meer 80 % van het totale aantal door sterfte vrijkomende woningen. Op 100 sterfgevallen in de leeftijdsklasse van 70 jaar en meer komen er te Kortrijk circa 38 woongelegenheden vrij; in de lagere leeftijdsklassen varieert het overeenkomstig aantal tussen 11 en 18.

Uit de voorgaande analyse blijkt dat te Kortrijk door sterfte in de periode 1954-68 gemiddeld per jaar 120 à 166 woningen vrijkomen. Dit aantal verloopt in stijgende lijn.

Het aantal vrijkomende woningen door sterfte is vrij hoog, als men het stelt tegenover het aantal woningen nodig om jaarlijks een onafhankelijk wonen te waarborgen aan de door huwelijk gevormde nieuwe gezinnen¹. Het aantal huwelijken te Kortrijk varieerde in de beschouwde periodes tussen gemiddeld 307 à 353 per jaar. Circa 37 tot 49 % van de nieuwe gezinnen kon dus, in een zuiver kwantitatieve benadering geplaast, woongelegenheden vinden te Kortrijk als gevolg van de vrijkomende woningen door sterfte.

Het onderzoek levert aldus met vrij grote nauwkeurigheid een van de bijzonderste componenten van een kwantitatief huisvestingsbeleid.

Andere componenten in het huisvestingsbeleid zijn, naast de behoefte ontstaan door de vorming van nieuwe gezinnen, de vervanging van de woningen die tot andere doeleinden worden omgebouwd (gemiddeld 20 à 25 per jaar te Kortrijk), de nieuwbouw van woningen vereist voor het onafhankelijk herbergen van gezinnen die met andere gezinnen samenwonen en zedelijke, materiële, hygiënische schade ondergaan of veroorzaken, de behoefte aan woningen die enkele tijd ledig staan in het proces van de woonwisseling (naar raming circa 2,5 % van het aantal gezinnen) en de behoefte aan vervanging van woningen die hetzij onbewoonbaar zijn verklaard, hetzij om een andere reden (infrastructuurwerken e.d.) tot sloping zijn gedoemd.

De studie van het aantal vrijkomende woningen door sterfte, als een deelfacet van een globale studie inzake behoefte aan nieuwbouw en huisvestingsbeleid, die werd aangevat te Kortrijk had geen ander doel

¹ Het is duidelijk dat bij deze beschouwing abstraktie wordt gemaakt van de kwaliteit van de vrijkomende woningen.

dan het mogelijk te maken dat de hier beschreven methode, aangepast en verbeterd, ook in andere steden of gemeenten zou worden beproefd. Wellicht wordt het mogelijk de opsporingen derwijze te systematiseren dat zij een integrerend deel blijven uitmaken van de analytische grondslagen waarop de 'planning' met een steeds grotere zekerheidsgraad een dynamische syntese ruimtelijk moet uitbouwen.

Het is onze innige overtuiging dat ook hier een klaar licht zal kunnen geworpen worden op de wetmatigheid eigen aan de structuur van de gezinnen, echte *bouwstenen* van de gemeente.

Een eerste toetsen gebeurt in de volgende paragraaf, waar ook de relatie sterfte/vrijkomende huisvesting wordt geanalyseerd voor Oostende, Brugge, Roeselare, Menen en Ieper. Spijtig genoeg moest deze studie, om praktische overwegingen, beperkt worden tot de gegevens van de jaren 1967 en 1968.

Tot besluit van de analyse van de gegevens voor de stad Kortrijk wordt er hier nog op gewezen dat de relatie sterfte/vrijkomende huisvesting verdient ook in een ander daglicht te worden gesteld. Het is duidelijk dat de verzamelde gegevens over de leeftijd en het geslacht der overleden personen *en* de kennis van de leeftijdsopbouw van de totale bevolking de grondslag leveren voor sterftetabellen specifiek voor de stad Kortrijk.

Tevens verdient het volgende aspect de aandacht: De sterfgevallen die à rato van 100 circa 25 à 30 woningen vrijmaken, zijn aanleiding tot woonmobiliteit. De sociale analyse die wij gedurende vele jaren hebben kunnen doorvoeren, dank zij de hulp van kandidaat-maatschappelijk assistenten, leert hoe elke verhuizing een dikwijls zeer lange kettingreactie uitlokt.

In een gemeentelijke bevolking, gekenmerkt door een oudere leeftijdsstructuur zal, wegens het hoger aantal sterfgevallen, een meer intense gezinsmobiliteit te bespeuren vallen dan in een gemeente met jonge bevolking. In deze laatste zal enkel nieuwbouw een sterke woonmobiliteit uitlokken.

In de studie van het vrijkomen van huisvestingscapaciteit door sterfte, kan de analyse ook uitgebreid worden naar het facet van de seizoenschommelingen; de seizoengebondenheid waaraan de sterfte van per-

sonen van 60 jaar en ouder onderhevig is, valt ook waar te nemen voor de hier bestudeerde relatie.

*

* *

Het is tenslotte zeker niet aangenaam de sterfgevallen in het huisvestingsonderzoek te betrekken en te wijzen op de *onvermijdelijke gezinsmobiliteit* die eruit voortvloeit en zo schril afsteekt met het diep en algemeen verlangen naar '*woonvastheid*'.

Moge echter de uiteenzetting over de relatie sterfgevallen/vrijkomende huisvesting de gemeentebesturen – want het is hun taak – ertoe bewegen de huisvestingsproblemen langs alle zijden te benaderen en dit *op permanente wijze*.

2. ANALYSE VAN DE RESULTATEN IN ZES STEDEN VAN WEST-VLAANDEREN

In onderhavige paragraaf worden enkele beschouwingen gewijd aan de analyse van de relatie tussen sterfte en vrijkomende huisvesting in de steden Brugge, Ieper, Menen, Oostende, Roeselare en Kortrijk, voor de jaren 1967 en 1968.

Het aandeel van de sterfgevallen van personen van 20 jaar en meer in de totale sterfte bedraagt voor de jaren 1967-68 96 à 97 % te Ieper, Kortrijk, Menen, Oostende en Roeselare en 92 % te Brugge.

In tabel II.6 is de verdeling gegeven van de sterfte naar leeftijdsgroepen.

Onder de sterfte van personen van 20 jaar en meer is de verdeling naar leeftijdsgroepen betrekkelijk verschillend; te Ieper neemt de leeftijdsgroep van 70 jaar en meer 70,5 % op van deze sterfte tegenover slechts 59,9 % te Roeselare. Diverse factoren beïnvloeden dit verschijnsel, zoals de aanwezigheid van rusthuizen, de verhouding mannen/vrouwen in de diverse leeftijdsklassen; van grote betekenis is echter zonder twijfel de samenstelling van de bevolking naar leeftijdsgroepen.

Het effect van de sterfte inzake vrijkomende huisvesting is dan ook verschillend. Bij een sterk verouderde bevolking zullen er door sterfte

TABEL II.6 : *Aantal sterfgevallen te Brugge, Ieper, Menen, Oostende, Roeselare en Kortrijk, naar leeftijdsgroepen, 1967-68 (a).*

	Totale sterfte	Personen van 20 jaar en meer	Indeling naar leeftijdsgroepen					Procentuele verdeling van de sterfte van 20 jaar en meer			
			minder dan 20 jaar	20	60	65	70 jaar				
				tot 20 jaar	tot 60 j.	tot 65 j.	tot 70 j.	en meer	20 tot 60 j.	60 tot 65 j.	65 tot 70 j.
Brugge	1.309	1.200	109	191	98	141	770	15,9	8,2	11,7	64,2
Ieper	459	444	15	57	32	42	313	12,8	7,2	9,5	70,5
Menen	604	590	14	71	44	87	388	12,0	7,5	14,7	65,8
Oostende	1.446	1.407	39	247	137	176	847	17,6	9,7	12,5	60,2
Roeselare	820	798	22	134	76	110	478	16,8	9,5	13,8	59,9
Kortrijk	1.074	1.039	35	125	102	137	675	12,0	9,8	13,2	65,0
Totaal	5.712	5.478	234	825	489	693	3.471	15,1	8,9	12,6	63,4

(a) Zie ook bijlagen II.13 tot II.22.

relatief meer woningen vrijkomen dan bij een jonge bevolking ; de sterfte zal in een sterk verouderde bevolking meer alleenwonenden en personen verblijvend in een inrichting voor gemeenschappelijk verblijf treffen dan bij een relatief jonge bevolking.

Tabel II.7 geeft de ontleding van de sterfgevallen naar woonwijze en leeftijdsgroepen van de overledenen.

Te Oostende is de sterfte onder alleenwonenden relatief groot en te Ieper de sterfte van personen wonend in een gebouw voor gemeenschappelijke huisvesting. Op 100 sterfgevallen van personen van 20 jaar en meer zijn er te Oostende 29 sterfgevallen van alleenwonenden tegenover slechts 11 te Kortrijk. Het aandeel van de sterfte in gebouwen voor gemeenschappelijke huisvesting bedraagt daarentegen slechts 6,3 % te Oostende tegenover 20,7 % te Kortrijk en zelfs 24,3 % te Ieper. Uiteraard is het aandeel van de sterfte in inrichtingen voor gemeenschappelijke huisvesting afhankelijk van de opnamecapaciteit van deze inrichtingen in de diverse centra ; deze opnamecapaciteit is, in relatieve termen ten opzichte van de totale bevolking,

gering te Oostende, zoals ook te Roeselare. Het aantal alleenwonenden is te Oostende zeer aanzienlijk.

Eind 1961 bedroeg het aandeel van de alleenwonenden in het totale aantal private gezinnen te Oostende 19,7 % tegenover slechts 9,2 % te Roeselare, 12,8 % te Ieper, 13,5 % te Kortrijk en 14,3 % te Menen, terwijl Brugge tot 18,0 % kwam.

Er valt op te merken dat het aantal gevallen waar één persoon overblijft in de woning van de overledene steeds groter is dan de vrijkomende opnamecapaciteit in gebouwen voor gemeenschappelijke huisvesting; te Ieper is de afwijking vrij gering en te Oostende bijzonder groot. Er mag aangenomen worden dat de vrijkomende opnamecapaciteit in de gebouwen voor gemeenschappelijke huisvesting in de onderscheiden steden praktisch onmiddellijk wordt benut.

Als vrijkomende woongegelegenheid door sterfte, wordt hierna beschouwd, zoals aangegeven in § 1, de woningen vrijkomend door het overlijden van een alleenwonende en de woningen vrijkomend door het verhuizen naar inrichtingen voor gemeenschappelijk verblijf, waar door sterfte opnamegelegenheid is ontstaan.

De situatie inzake vrijkomende woongegelegenheid ingevolge sterfte kan dan gesteld worden zoals aangeduid in tabel II.8.

Het aantal vrijkomende woningen in verhouding tot de sterfte van personen van 20 jaar en meer bedraagt in het algemeen circa één derde, behoudens te Roeselare, waar slechts een aandeel van 17,7 % wordt genoteerd. Te Roeselare is het aandeel van de sterfte waarbij twee of meer personen overblijven relatief groot; voor de periode 1967-68 bedroeg het, in procent van de sterfte van personen van 20 jaar en ouder, 49,6 % tegenover slechts 23,5 % te Oostende. De samenstelling van de gezinnen, het samenwonen van familiekeren enz. is hierbij natuurlijk medebepalend. Te Ieper is het aantal vrijkomende woningen door sterfte relatief groot; de grote opnamecapaciteit in rusthuizen is hier betekenisvol. Voor Ieper is het waarschijnlijk dat, meer dan in de andere in de analyse betrokken steden, woongegelegenheid vrijkomt in andere gemeenten van het arrondissement; er werd reeds opgemerkt dat te Ieper het aantal sterfgevallen waarbij één persoon overblijft weinig groter is dan de vrijkomende opnamecapaciteit in rusthuizen, zodat personen uit andere gemeenten eerder voor

TABEL II.7 : *Ontleiding van de sterfgevallen te Brugge, Ieper, Menen, Oostende, Roeselare en Kortrijk, naar leeftijds-klasse en 'woonwijze' van de overledenen van 20 jaar en ouder, 1967-68.*

	Alleenwonend				Wonend in een gebouw voor gemeenschappelijke huisvesting				Eén persoon bleef over in de woning van de overledene				Twee of meer personen bleven over in de woning van de overledene			
	20-60 jaar	60-65 jaar	65-70 jaar	70 jaar en +	20-60 jaar	60-65 jaar	65-70 jaar	70 jaar en +	20-60 jaar	60-65 jaar	65-70 jaar	70 jaar en +	20-60 jaar	60-65 jaar	65-70 jaar	70 jaar en +
Brugge	22	16	18	152	2	2	10	184	58	46	74	238	109	34	39	196
Ieper	7	6	9	43	4	1	4	99	16	10	19	81	30	15	10	90
Menen	3	3	13	59	4	4	1	97	16	20	47	126	48	17	26	106
Oostende	39	24	48	303	1	1	3	83	86	78	91	319	121	34	34	142
Roeselare	8	1	11	73	1	3	2	42	37	34	48	142	88	38	49	221
Kortrijk	6	6	16	90	12	12	14	177	37	39	64	210	70	45	43	198
Absolute cijfers																
	Procentuele verdeling															
Brugge	1,8	1,3	1,5	12,7	0,2	0,2	0,8	15,3	4,8	3,8	6,2	19,9	9,1	2,8	3,3	16,3
Ieper	1,6	1,4	2,0	9,7	0,9	0,2	0,9	22,2	3,6	2,3	4,3	18,2	6,8	3,4	2,3	20,2
Menen	0,5	0,5	2,2	10,0	0,7	0,7	0,2	16,4	2,7	3,4	8,0	21,3	8,1	2,9	4,4	18,0
Oostende	2,8	1,7	3,4	21,5	0,1	0,1	0,2	5,9	6,1	5,5	6,5	22,7	8,6	2,4	2,4	10,1
Roeselare	1,0	0,1	1,4	9,1	0,1	0,4	0,3	5,3	4,6	4,3	6,0	17,8	11,0	4,8	6,1	27,7
Kortrijk	0,6	0,6	1,5	8,7	1,2	1,2	1,3	17,0	3,6	3,7	6,2	20,2	6,7	4,3	4,1	19,1

TABEL II.8 : *Benadering van het aantal vrijkomende woongelegenheden door sterfte in de steden Brugge, Ieper, Menen, Oostende, Roeselare en Kortrijk, 1967-68.*

	Brugge	Ieper	Menen	Oostende	Roeselare	Kortrijk
Vrijkomende woningen door overlijden van alleenwonenden	208	65	78	414	93	118
Opnamegelegenheid in inrichtingen voor gemeenschappelijk verblijf	198	108	106	88	48	215
Totaal vrijkomende woningen	406	173	184	502	141	333
Aantal sterfgevallen van personen van 20 jaar en meer	1.200	444	590	1.407	798	1.039
Totale sterfte	1.309	459	604	1.446	820	1.074
Aantal vrijkomende woningen in pCt van :						
aantal sterfgevallen van 20 j. en +	33,8	39,0	31,2	35,7	17,7	32,1
totale sterfte	31,0	37,7	30,5	34,7	17,2	31,0
aantal afgesloten huwelijken	50,7	62,9	48,7	58,6	21,9	50,2

opname in een rusthuis te Ieper zullen in aanmerking komen dan in andere centra.

Er is een nauw verband tussen aantal vrijkomende woningen en de leeftijdsklasse van de overleden personen (zie tabel II.9).

Het effect van de sterfte op het aantal vrijkomende woningen stijgt regelmatig bij overgang naar hogere leeftijdsklassen, wat volkomen in de lijn van de verwachtingen ligt. Opmerkelijk is echter de lage percentages in alle leeftijdsklassen voor de stad Roeselare; zelfs in de leeftijdsklasse van 70 jaar en meer komen er op 100 sterfgevallen in de andere steden bijna het dubbele aantal woningen vrij in vergelijking met Roeselare. Hier dient gewezen te worden op de invloed van de gemiddelde gezinsgrootte; eind 1961 bedroeg de gemiddelde grootte van de private gezinnen 3,45 personen te Roeselare tegenover b.v. amper 2,77 te Oostende.

TABEL II.9 : *Vrijkomende woningen door sterfte in relatie met de leeftijdsstructuur van de overleden personen in de steden Brugge, Ieper, Menen, Oostende, Roeselare en Kortrijk, 1967-68.*

	Vrijkomende woningen in pCt van sterfte				Gemiddelde gezinsgrootte eind 1961	Jaargemiddelde sterfte van 20 j. en meer per 1000 inw.	Jaargemiddelde van huwelijken per 1000 inw.	Aantal meewonende familiekeren per 1000 inw. eind 1961
	20-60 j.	60-65 j.	65-70 j.	70 j. en +				
Brugge	12,6	18,4	19,9	43,6	2,99	11,6	7,7	16,6
Ieper	19,3	21,9	31,0	45,4	3,16	12,0	7,4	23,9
Menen	9,9	15,9	16,1	40,2	2,89	13,2	8,4	12,5
Oostende	16,2	18,2	29,0	45,6	2,77	12,2	7,4	7,0
Roeselare	6,7	5,3	11,8	24,1	3,45	10,0	8,0	35,9
Kortrijk	14,4	17,6	21,9	39,6	3,26	11,1	7,3	25,0
Totaal	13,2	16,2	21,5	40,4				

In elk geval is de invloed van de sterfte op het aantal vrijkomende woningen van die aard dat voor de helft of meer van het aantal door huwelijk nieuwgevormde gezinnen woongelegenheden vrijkomt, abstractie gemaakt van de kwaliteit van deze woningen. Alleen te Roeselare is het effect veel geringer. Tegenover 100 huwelijken komen te Roeselare slechts 22 woningen vrij door sterfte ; te Ieper is dit bijna het drievoudige. Algemeen is de verhouding aantal huwelijken/sterfte het gunstigst te Roeselare.

Steeds en opnieuw komt de betekenis naar voren van een jeugdige leeftijdsopbouw van de bevolking ; te Roeselare leidt dit tot een laag sterftcijfer en een betrekkelijk hoog huwelijkscijfer (zie tabel II,9). Het geheel van de beïnvloedende factoren : jeugdige leeftijdsopbouw, grote gemiddelde gezinsgrootte, de mate van het samenwonen enz. werken in de richting van een lage verhouding vrijkomende woningkapaciteit/sterfte te Roeselare.

De analyse wijst dus aan dat in het algemeen het aantal vrijkomende woongelegenheden per 100 sterfgevallen van 20 jaar en meer dezelfde orde van grootte bereikt ; zonder van een wetmatigheid te kunnen spreken is er toch een duidelijke gelijklopendheid. Onder de zes in de analyse betrokken steden is het enkel in de stad Roeselare dat het effect van de sterfte op de vrijkomende huisvestingscapaciteit aanzienlijk geringer is dan in de overige steden. Het stijgend effect van de sterfte op de vrijkomende huisvesting hangt nauw samen met de stijgende veroudering van de leeftijdsopbouw van de bevolking. Uit de ontleding blijkt in elk geval dat voor het huisvestingsbeleid nuttige inlichtingen kunnen gehaald worden uit een dergelijke analyse.

DEEL III

STUDIE OVER DE SAMENHANG TUSSEN DE AANGROEI VAN HET AANTAL GEZINNEN EN HET AANTAL HUWE- LIJKEN

deel III: studie over de samenhang tussen de aangroei van het aantal gezinnen en het aantal huwelijken

1. PROBLEEMSTELLING

De aangroei van het aantal private gezinnen blijkt in eerste instantie te worden bepaald door het aantal huwelijken. In het algemeen leidt een huwelijk immers tot de vorming van een bijkomend gezin. De toename van het aantal gezinnen tijdens een bepaalde periode is echter niet gelijk te stellen met het aantal tijdens deze periode afgesloten huwelijken. De aangroei van het aantal gezinnen is immers de resultante van de vorming van nieuwe gezinnen, overwegend door huwelijk, en het verdwijnen van andere gezinnen. Het verdwijnen van een gezin kan het gevolg zijn van het overlijden van een persoon of van meerdere personen ; een gezin kan verdwijnen door opname van de leden of het lid van een privaat gezin in een kollektief gezin (rusthuis) enz.

Bij de studie van de evolutie van het aantal gezinnen wordt uiteraard een bepaalde geografische omschrijving onder ogen genomen. Het effect van een huwelijk op de toename van het aantal gezinnen kan nu door de migratie verschoven worden naar een andere geografische omschrijving. Reeds hier kan gesteld worden dat, hoe kleiner de geografische eenheid is die men in aanmerking neemt, des te groter de kans wordt dat de afwijking tussen het aantal huwelijken en de groei van het aantal gezinnen groter wordt, door het effect van de migratie.

Ontleding van de statistische reeksen inzake evolutie van het aantal gezinnen en het aantal tijdens de periode 1948-61 afgesloten huwelijken wijst voor de onderscheiden Belgische arrondissementen op zeer grote verschillen. In het arrondissement Maaseik werd bij een totaal van 15.271 huwelijken in de periode 1948-61 een aangroei van 9.172 gezinnen genoteerd. In het arrondissement Bergen daarentegen daalde

het aantal gezinnen met 3.689 eenheden, terwijl in totaal 26.980 huwelijken werden afgesloten. In het Rijk nam het aantal gezinnen toe met gemiddeld 20 eenheden per 100 afgesloten huwelijken.

Wordt in de analyse ook de globale evolutie van het bevolkingscijfer opgenomen, dan vindt men ook hier zeer uiteenlopende verhoudingen. In de periode 1948-61 steeg het bevolkingscijfer in het arrondissement Antwerpen met 88.426 personen ; er werden 91.460 huwelijken afgesloten en het aantal gezinnen groeide aan met 27.239 eenheden. In het arrondissement Oudenaarde verminderde het bevolkingscijfer met 862 eenheden, terwijl er 12.545 huwelijken werden afgesloten en het aantal gezinnen steeg met 575 eenheden. In het arrondissement Bergen steeg de bevolking met 1.968 eenheden, werden 26.980 huwelijken afgesloten en daalde het aantal gezinnen met 3.689 eenheden.

De vraag kan dus terecht gesteld worden welke factoren de evolutie van het aantal gezinnen bepalen.

In deze studie wordt een poging ondernomen om een verklaring te vinden voor de afwijkingen tussen de evolutie van het aantal gezinnen en het aantal huwelijken. De analyse wordt toegespitst op de West-vlaamse arrondissementen en zal worden doorgevoerd voor de onderscheiden periodes tussen de algemene volkstellingen vanaf 1890. Voor de algemene situering van het probleem worden ook gegevens van het Rijk gebruikt.

Tussen eind 1947 en eind 1961 werden er in het Rijk in totaal 964.605 huwelijken gesloten. Volgens de gegevens van de volkstellingen van 31 december 1947 en van 31 december 1961 steeg het aantal gezinnen met 190.722 eenheden. De toename van het aantal gezinnen tussen eind 1947 en eind 1961 per 100 huwelijken afgesloten tijdens de periode 1948-61 bedroeg dus 19,77. Er kan dus gesteld worden dat over deze tijdsspanne beschouwd en per 100 huwelijken $100 - 19,77 = 80,23$ gezinnen verdwenen of niet tot stand zijn gekomen.

De ontleding van deze gegevens tussen de diverse volkstellingen sinds 1880 toont aan dat het aantal 'verdwenen of niet tot stand gekomen gezinnen' verhoudingsgewijs zeer groot was tijdens de periode 1948-61 (zie tabel III.1).

TABEL III.1 : Evolutie van het aantal gezinnen en aantal huwelijken in het Rijk, 1880-1961.

Periode	dG aangroei aantal gezinnen	sH aantal huwelijken	$G_a = \frac{dG \times 100}{sH}$ toename aantal gezinnen per 100 huwelijken	$G_v = 100 - G_a$ 'verdwenen' gezinnen per 100 huwelijken
1881-1890	+ 129.877	409.397	31,7	68,3
1891-1900	+ 224.136	512.873	43,7	56,3
1901-1910	+ 274.170	572.367	47,9	52,1
—	—	—	—	—
1921-1930	+ 390.653	767.166	50,9	49,1
1931-1947	+ 462.534	1.089.182	42,5	57,5
1948-1961	+ 190.722	964.605	19,8	80,2

Volgens de gegevens van tabel III.1 verliep het aantal 'verdwenen of niet tot stand gekomen' gezinnen in dalende lijn tot 1930 en is het aantal 'verdwenen' gezinnen zeer sterk toegenomen in de periode 1948-61. Een vraag die zich hier dan als vanzelf opdringt, is of de verlenging van de gemiddelde levensduur van de bevolking een verklaring biedt voor de dalende trend in de periode 1880-1930 en de sterke veroudering van de leeftijdsopbouw van de bevolking nadien een verklaring geeft voor het stijgend aantal 'verdwenen gezinnen'.

Niet enkel aanzienlijke verschillen in de tijd, doch ook grote afwijkingen naar geografische omschrijving binnen een gegeven tijdsperiode vragen de aandacht.

Voor de periode 1948-61 zijn de uiterste waarden van G_a , de toename van het aantal gezinnen per 100 afgesloten huwelijken, respectievelijk + 60,1 in het arrondissement Maaseik en — 13,7 in het arrondissement Bergen¹. Daalt men af van de studie van de arrondissementen naar de studie van de gemeenten, dan worden ook waarden van G_a gevonden die groter zijn dan 100, wat betekent dat de aangroei van het aantal gezinnen groter was dan het aantal in de gemeente afgesloten huwelijken. Voor de periode 1948-61 bedraagt de waarde van G_a voor de gemeente St.-Michiels bijvoorbeeld 150 ; te Koolkerke is

¹ Zie bijlage III.1.

de waarde van Ga precies gelijk aan 100. Het is zonder meer duidelijk dat zich hier het effect manifesteert van de inwijking op de evolutie van het aantal gezinnen.

Tabel III.2 geeft de waarden van Ga voor diverse perioden voor alle Westvlaamse arrondissementen, gerangschikt naar dalende waarde van Ga.

TABEL III.2 : *Evolutie van de waarden van Ga in de Westvlaamse arrondissementen, 1891-1961 (a).*

Periode 1891-1900		Periode 1901-10		Periode 1921-30		Periode 1931-47		Periode 1948-61	
Arr.	Ga	Arr.	Ga	Arr.	Ga	Arr.	Ga	Arr.	Ga
Oostende	70,0	Oostende	35,5	Ieper	95,6	Brugge	66,2	Oostende	42,4
Kortrijk	38,4	Kortrijk	34,7	Kortrijk	66,9	Kortrijk	58,1	Brugge	36,8
Brugge	27,1	Brugge	32,6	Diksmuide	61,8	Oostende	54,9	Kortrijk	24,8
Roeselare	21,2	Veurne	32,0	Oostende	53,5	Veurne	50,7	Roeselare	14,8
Ieper	17,0	Roeselare	26,1	Roeselare	52,2	Roeselare	47,6	Veurne	14,5
Veurne	10,7	Ieper	24,9	Veurne	43,4	Ieper	38,3	Tielt	7,4
Tielt	8,9	Tielt	10,7	Brugge	43,1	Diksmuide	36,5	Diksmuide	5,2
Diksmuide	6,4	Diksmuide	8,9	Tielt	15,9	Tielt	36,2	Ieper	3,8
West-Vl.	28,3		23,3		58,1		52,0		22,6

(a) Om reden van de oorlog 1914-18 wordt de periode 1911-20 hier niet bestudeerd. De zware oorlogsverwoestingen in het gebied tussen Nieuwpoort (deze stad inbegrepen) en de Belgisch-Franse grens ten westen van Menen (deze stad inbegrepen), de vlucht uit steden en dorpen, de verplichte ontruiming van dorpen en stadsdelen naar gewesten beiderzijds de 'frontlinie' (ogenschoon gestabiliseerd en toch deinend), dit alles heeft in West-Vlaanderen een uitzonderlijke toestand geschapen waarvan de nasleep nog duidelijk merkbaar voorkomt in de periode 1921-1930, periode van wederopbouw en wederbevolking door de terugkeer van de 'gevluchte' of 'verdreven' bevolking uit toevluchtsoorden in België en Frankrijk.

De gegevens van tabel III.2 illustreren de variabiliteit in de tijd. Tijdens de periode 1901-10 is de waarde van Ga voor West-Vlaanderen dezelfde als tijdens de periode 1891-1900; de variatiebreedte is voor de onderscheiden arrondissementen echter meer dan het dubbele in de periode 1891-1900 in vergelijking met de periode 1901-1910. Tijdens de periodes 1921-30 en 1931-47 stijgt de waarde van Ga voor West-Vlaanderen tot nagenoeg het dubbele en daalt in de periode 1948-61 opnieuw tot onder het niveau van de jaren 1891-1910.

De waarde van Ga varieert zeer sterk voor de diverse arrondissementen én onderling én in de tijd. De waarde van Ga beweegt zich b.v. voor het arrondissement Ieper voor de beschouwde periodes tussen 4 en 96. Het verschil tussen de grootste en de laagste waarde van Ga beloopt 27 in de periode 1901-10 en 80 in de periode 1921-30, en de rangorde van de arrondissementen naar dalende waarde van Ga ondergaat belangrijke wijzigingen. Grafiek III.1 illustreert deze grote variabiliteit van de waarden van Ga.

Er dient dus gezocht te worden naar een verklaring voor deze variabiliteit van de waarden van Ga, variabiliteit in de tijd en binnen een gegeven tijdsperiode verscheidenheid voor de verschillende geografische omschrijvingen, zijnde hier in deze studie de bestuurlijke arrondissementen.

Indien uitgegaan wordt van de algemene benadering dat elk afgesloten huwelijk in de regel leidt tot de vorming van een nieuw gezin, dan komt het er op aan te bepalen welke factoren aanleiding geven tot het niet tot stand komen van een gezin of tot het verdwijnen van een gezin. Indien deze bepalende factoren kunnen omschreven worden, dan kan tevens de vraag gesteld of bepaalde parameters kunnen gevonden worden, waardoor het mogelijk wordt uit de kennis van deze variabelen de evolutie van het aantal gezinnen af te leiden.

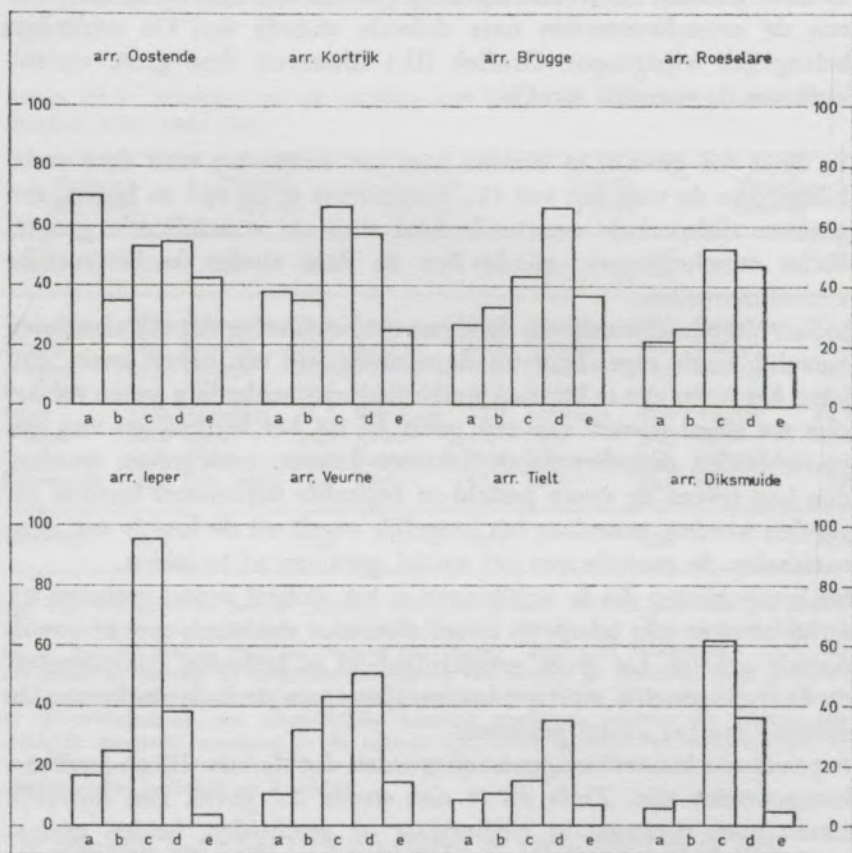
De componenten die de wijzigingen in het globaal aantal gezinnen tot stand brengen zijn talrijk en in het algemeen statistisch niet of onvoldoende gekend. De grote verscheidenheid in bedoelde componenten en de tegengestelde effecten bemoeilijken zeer sterk de studie van de evolutie van het aantal gezinnen.

A priori zou kunnen aangenomen worden dat de huwelijken positieve componenten zijn. Zelfs dit is niet steeds het geval. Een huwelijk tussen twee personen in weduwstaat of gescheiden, beiden gezinshoofd¹, geeft aanleiding tot vermindering van het aantal gezinnen met één eenheid. Beschouwen wij deze situatie voor een gegeven omschrijving A, dan zal dit huwelijk leiden tot een vermindering van het aantal gezinnen met twee éénheden in de omschrijving A, indien het nieuwe gezin zich in een andere omschrijving vestigt.

¹ Eventueel dus twee alleenwonende personen, die ieder, statistisch gezien, een 'gezin' uitmaken.

Grafiek III.1: EVOLUTIE VAN DE WAARDEN VAN G_a IN DE ONDERSCHIEDEN WEST-VLAAMSE ARRONDISSEMENTEN, 1891 - 1961.

- a : periode 1891 - 1900
- b : periode 1901 - 1910
- c : periode 1921 - 1930
- d : periode 1931 - 1947
- e : periode 1948 - 1961

Emigratie naar aanleiding van het huwelijk is een vrij frekvent verschijnsel. Als het nieuwe gezin besluit zich niet te vestigen in de geografische omschrijving A waar de bruid gehuisvest was, dan betekent dit voor de omschrijving A een huwelijk zonder toename van het aantal gezinnen en voor de omschrijving van vestiging van het nieuwe gezin een toename van het aantal gezinnen met één eenheid, zonder dat er een huwelijk werd geregistreerd.

Het aantal gezinnen kan dus stijgen zonder dat in die bepaalde geografische omschrijving een huwelijk werd afgesloten. Dit is het geval bij inwijking van een nieuw gevormd gezin, zij het dat én de bruid én de bruidegom, eventueel personen in weduwstaat of gescheiden, of dat enkel de bruid voorheen in een andere omschrijving woonden. Dit is uiteraard ook het geval als een bestaand gezin zich komt vestigen, komend uit een andere omschrijving. Een echtscheiding kan het aantal gezinnen met een eenheid doen toenemen, als beide gescheiden personen, eventueel met kinderen, elk afzonderlijk gaan wonen en gezinshoofd worden ; een echtscheiding in de omschrijving A kan leiden tot een toename met twee gezinnen in B als beide personen zich als gezinshoofd in B vestigen. Meer en meer voorkomend is de vorming van nieuwe gezinnen, door kinderen die het ouderlijk dak verlaten, zelfstandig gaan wonen en als alleenwonende gezinshoofd worden.

Nadat gewezen werd op mogelijke situaties waarbij een toename van het aantal gezinnen, normalerwijze verwacht door het voorkomen van een huwelijk, zich niet voordoet, en de gevallen van toename van het aantal gezinnen zonder afsluiten van huwelijk, dient onderzocht in welke omstandigheden het aantal gezinnen vermindert, d.w.z. gezinnen verdwijnen. Als eerste bepalend element wordt uiteraard gewezen op de sterfte. Door het overlijden van een alleenwonende verdwijnt een gezin.

Indien bij overlijden van een gezinslid de overblijvende persoon (of personen) besluit te gaan samenwonen met een bestaand gezin of in een rusthuis te gaan leven, dan verdwijnt een privaat gezin.

Behoudens door sterfte, kan het aantal gezinnen verminderen door volgende omstandigheden :

- door uitwijking van bestaande gezinnen ;
- indien twee alleenwonenden gaan samenwonen ;

indien een alleenwonende opgenomen wordt in een bestaand privaat gezin of in een rusthuis (kollektief gezin).

Onrechtstreeks kan het overlijden van een persoon leiden tot de vermindering van het aantal gezinnen met één eenheid. Bij overlijden van een persoon, verblijvend in een rusthuis, kan de vrijkomende plaats in dit rusthuis ingenomen worden door een alleenwonende, waardoor een gezin verdwijnt.

Uit de aangehaalde mogelijkheden blijkt hoe verscheiden de componenten van *Ga* zijn.

Het is echter duidelijk dat naast het aantal huwelijken, vooral de sterfte en de definitieve migratie de aandacht vragen bij de studie van de evolutie van het aantal gezinnen.

In onderhavige ontleding wordt een poging ondernomen om uit te maken of de sterfte en de migratie een voldoende verklaring kunnen leveren voor de afwijking tussen het aantal afgesloten huwelijken en de toename van het aantal gezinnen.

Uiteraard heeft niet ieder sterfgeval een verandering tot gevolg in het aantal gezinnen. Het totale aantal sterfgevallen, hierna voorgesteld door *St*, is statistisch gekend. De vermindering van het aantal gezinnen veroorzaakt door de sterfte wordt echter niet systematisch geregistreerd. Het aantal gezinnen dat verdwijnt ingevolge sterfte kan worden voorgesteld door rSt ; hierbij is de parameter *r* kleiner dan 1 of ten hoogste gelijk aan 1, aangezien het aantal verdwenen gezinnen door sterfte niet groter kan zijn dan het totale aantal sterfgevallen.

De sterfgevallen die leiden tot een vermindering van het aantal gezinnen hebben vooral betrekking op alleenwonenden en op personen die in een rusthuis overlijden en aldus onrechtstreeks het verdwijnen van een gezin tot gevolg hebben. Ook het overlijden van een lid van een 'uitgebloeid gezin' geeft dikwijls aanleiding tot het verdwijnen van een gezin, hetzij door opname van het overlevend gezinslid in een rusthuis, hetzij door opname in een privaat gezin, voornamelijk dan in het gezin van een gehuwd kind. Sterfte van een gezinslid in een jong en/of een kroostrijk gezin zal niet het verdwijnen van een gezin tot gevolg hebben. Algemeen kan gezegd worden dat de invloed van de sterfte op de evolutie van het aantal gezinnen het grootst is als het

gaat om het overlijden van personen op hogere leeftijd. In een bevolkingsgroep met een verouderde leeftijdsopbouw zal de sterfte relatief groot zijn en met deze structuur samenhangend zal het effect van de sterfte op de evolutie van het aantal gezinnen aanzienlijk zijn.

Om een inzicht te verwerven in het effect van de bruto-sterfte op de evolutie van het aantal gezinnen is de kennis dus vereist van de leeftijdsopbouw van de bevolking. Ook de stand van de hygiëne en de medische verzorging is terzake relevant. Nog rond de eeuwwisseling was de zuigelingensterfte in ons land zeer groot; de leeftijdsopbouw van de bevolking was echter aanzienlijk gunstiger dan thans, waardoor het effect van de sterfte op de evolutie van het aantal gezinnen tamelijk gering bleef. De verschuivingen op het vlak van de sterfte hebben belangrijke gevolgen op het bestudeerd verschijnsel. Niet enkel is de algemene sterfte sedert omstreeks 1885 aanzienlijk verminderd, doch de verdeling van de sterfte naar de leeftijdsklassen van de overleden personen is ingrijpend gewijzigd. Tijdens de periode 1891-1900 bedroeg de bruto-sterfte per 1.000 inwoners in het Rijk nog bijna het dubbele van thans (20 p.d. tegenover 12 p.d.). Op 1.000 sterfgevallen werden er in de periode 1891-1900 evenveel genoteerd in de leeftijdsklassen van minder dan 5 jaar, namelijk 348, als in de leeftijdsklassen van 60 jaar en meer (343); tijdens het jaar 1965 waren er op 1.000 sterfgevallen slechts 37 van kinderen van minder dan 5 jaar en 787 sterfgevallen van 60 jaar en meer (zie bijlage III.2). Het aandeel van de leeftijdsgroep van 60 jaar en meer in de totale bevolking steeg van 9,7 % in 1890 tot 17,9 % in 1961.

De parameter r is sinds de eeuwwisseling steeds stijgend, onder de invloed van de relatieve getalsterkte van de oudere leeftijdsgroepen in de bevolking en de daling van de zuigelingensterfte. Uit een analyse van de sterfte naar leeftijdsklasse en de 'woonwijze' op de datum van het overlijden, uitgevoerd voor de stad Kortrijk over de periode 1955-68, kan worden afgeleid dat het aantal 'verdwenen gezinnen door sterfte' hoofdzakelijk wordt bepaald door de sterfte in de leeftijdsklassen van 60 jaar en meer¹.

In de verdere analyse die de periode 1890-1961 bestrijkt, zal, teneinde

¹ Zie deel II: *Studie over de samenhang tussen de sterfte en het vrijkomen van huisvestingscapaciteit.*

zoveel mogelijk het effect van de daling van de zuigelingensterfte te elimineren, bij de berekeningen enkel rekening worden gehouden met de sterfte van personen van 20 jaar en ouder. Om praktische overwegingen, met name beschikbaarheid van statistische gegevens, worden voor alle Westvlaamse arrondissementen de percentages gebruikt die voor de onderscheiden periodes werden genoteerd voor het Rijk (zie bijlage III.2) ; voor de periodes 1931-47 en 1948-61 werd echter voor alle Westvlaamse arrondissementen de effectieve sterfte van personen van 20 jaar en ouder in aanmerking genomen.

Dat voor een gegeven geografische omschrijving het effect van de in- en uitwijking op de evolutie van het aantal gezinnen aanzienlijk kan zijn, is zonder meer duidelijk. Het meten van dit effect is echter bijzonder moeilijk, ingevolge onvoldoende statistische gegevens.

Onder de migrerende personen bevinden zich individueel migrerende personen en in groep migrerende personen. Wordt het *totale* aantal inwijkende personen¹ voorgesteld door I en het *totale* aantal uitwijkende personen door U, dan kunnen wij de *individueel* migrerende personen aanduiden door iI voor de inwijking en $i'U$ voor de uitwijking en de *in groep* migrerende personen door respectievelijk kI en $k'U$, waarbij $i + k = 1$ en $i' + k' = 1$ (want $iI + kI = I$ of $(i + k)I = I$).

De inwijking van individueel migrerende personen geeft niet noodzakelijk aanleiding tot een toename van het aantal gezinnen dat gelijk is aan dit aantal inwijkende personen. Bij inwijking van een alleenstaande die opgenomen wordt in een rusthuis of die gaat samenwonen met een alleenwonende, eventueel persoon in weduwstaat of gescheiden, blijft het aantal gezinnen ongewijzigd. Het aantal gezinnen dat voortvloeit uit de inwijking van individueel migrerende personen kan worden voorgesteld door $m \cdot iI$. Inwijking van in groep migrerende personen leidt ook niet noodzakelijk tot een toename van het aantal gezinnen dat gelijk is aan het aantal groepen; inwijking van twee zusters die worden opgenomen in een rusthuis sorteert geen effect op het aantal gezinnen. Normalerweise mag echter verwacht worden dat zich hier geen grote afwijkingen zullen voordoen. Bij kennis van het aantal in groep migrerende personen is voor de benadering van het aantal gezin-

¹ De statistiek van het N.I.S. geeft enkel inlichtingen over het aantal 'personen'.

nen inzicht vereist in de gemiddelde grootte van de groepen. Het aantal gezinnen dat voortvloeit uit de inwijking van in groep migrerende personen kan worden voorgesteld door m_2kI . Het aantal gezinnen dat voortkomt uit de inwijking van personen, is dan voor te stellen door

$$\begin{aligned} G_i &= m_1iI + m_2kI \\ \text{of } G_i &= (m_1i + m_2k)I \\ \text{of door } M_iI, & \text{ waarbij } M_i = (m_1i + m_2k) \end{aligned}$$

Bij analogie is het aantal gezinnen dat verdwijnt door de uitwijking van personen, voor te stellen door :

$$\begin{aligned} G_u &= m'_1i'U + m'_2k'U \\ \text{of } G_u &= (m'_1i' + m'_2k')U \\ \text{of door } M_uU, & \text{ waarbij } M_u = (m'_1i' + m'_2k') \end{aligned}$$

Het uiteindelijk effect van de migratie op de evolutie van het aantal gezinnen is dan voor te stellen door :

$$\pm (G_i - G_u) \text{ of } \pm (M_iI - M_uU).$$

Belangrijk hierbij is dat de wijziging in het aantal gezinnen voortkomende uit de migratie geen functie is van $(I - U)$ maar van $(M_iI - M_uU)$. Inzicht in de samenstelling van de migratie naar gelang het gaat om individueel migrerende of in groep migrerende en de gemiddelde grootte van de groepen enz. is terzake relevant.

Tenzij in uitzonderlijke omstandigheden is zeer weinig bekend over de parameters $i, k, i', k', m_1, m_2, m'_1$ en m'_2 . Gewoonlijk blijft onze kennis beperkt tot I en U .

Bij de sterfte is doorgaans niets gekend over de waarde van de parameter r en is alleen St gekend ; in het gunstigste geval is de indeling van de sterfte naar leeftijdsklassen beschikbaar.

Over de wijziging in het aantal gezinnen die toe te schrijven is aan andere oorzaken dan sterfte en migratie is statistisch omzeggens niets bekend.

Voor onze analyse kan gesteld worden dat G_v , het aantal verdwenen gezinnen per 100 huwelijken, bestaat uit drie componenten :

$$\begin{aligned} l_xG_v &= \text{het aandeel dat toe te schrijven is aan de sterfte} \\ n_xG_v &= \text{het aandeel dat toe te schrijven is aan de migratie} \\ p_xG_v &= \text{het aandeel dat toe te schrijven is aan andere oorzaken} \end{aligned}$$

Aldus is :

$$Gv = lxGv \pm nxGv \pm pxGv, \text{ waarbij } l \pm n \pm p = 1.$$

Gegeven de beschikbare statistische gegevens zal onderhavige ontleding worden beperkt tot de studie van de verhouding tussen de toename van het aantal gezinnen en het aantal huwelijken, met als verklarende variabelen de sterfte en de migratie.

Zoals gezegd, zal niet de totale sterfte, doch de sterfte van personen van 20 jaar en ouder als (mogelijke) verklarende variabele worden gebruikt ; voor de periode 1890-1930 worden hierbij de verhoudingscijfers van het Rijk als basis gebruikt. In de verdere analyse wordt de totale sterfte voorgesteld door St en de sterfte van personen van 20 jaar en ouder door Sb .

Wat de migratie betreft zal niet het migratie-overschot als bepalende variabele worden gebruikt, maar het migratie-overschot gedeeld door de gemiddelde gezinsgrootte van de totale bevolking. Uit een ontleding van de bevolkingsmigratie in West-Vlaanderen tijdens de periode 1956-59, uitgevoerd in het raam van de Survey van de Westvlaamse gewesten, kan worden afgeleid dat de gemiddelde grootte van de gezinnen of groepen van personen die in groepsverband migreren weinig afwijkt van de gemiddelde gezinsgrootte van de totale bevolking, zowel bij de inwijking als bij de uitwijking¹. Het algemeen gemiddelde wordt naar beneden gedrukt door de individueel migreren ; in deze migratie zijn echter talrijke personen betrokken die de evolutie van het aantal gezinnen niet rechtstreeks beïnvloeden, zoals de uitwijking naar aanleiding van een huwelijk van de mannelijke huwelijkspartner, de emigratie van een gezinslid naar een rusthuis enz. Als werkhypothese wordt hierna aangenomen dat in eerste benadering het omgekeerde van de gemiddelde gezinsgrootte van de totale bevolking kan worden gebruikt als parameter voor de migratiecijfers².

¹ Survey van de Westvlaamse Gewesten (eerste werkfase). Uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Openbare Werken, Hoofdbestuur van de Stedebouw en de Ruimtelijke Ordening. Niet gepubliceerde gegevens. In de in deze analyse betrokken gemeenten van de arrondissementen Diksmuide en Ieper bedroeg in de periode 1956-59 de totale inwijking 8.920 personen en de uitwijking 10.402 personen. Het vertrekoverschot van 1.482 personen omvatte 576 individueel migreren en 275 gezinnen, bestaande uit 906 personen. Voor het Brugse werd de migratie ontleed van 28.253 inwijkenden en 26.557 uitwijkenden. Het vestigingsoverschot van 1.696 personen omvatte 560 individueel migreren en 312 gezinnen, bestaande uit 1.136 personen.

² Voor de basisgegevens inzake gemiddelde gezinsgrootte, zie bijlage III.3.

In onderhavige analyse wordt gezocht naar de bepalende factoren die meebrengen dat de toename van het aantal gezinnen niet gelijk is aan, en in het algemeen kleiner is dan het aantal huwelijken. Door de sterfte en door uitwijking wordt de aangroei van het aantal gezinnen, dat te verwachten valt uit de huwelijken, afgeroomd. Er is dus normaliter een positieve samenhang tussen het aantal 'verdwenen' gezinnen enerzijds en de sterfte en de uitwijking anderzijds. Zoals de sterfte als een positieve grootheid wordt opgenomen in deze analyse, zal ook een uitwijkingsoverschot met een positief teken worden voorgesteld en dus een vestigingsoverschot met een negatief teken.

In de analyse worden de volgende symbolen gebruikt :

sH = som van alle huwelijken in een bepaalde periode

dG = toename van het aantal gezinnen

Vg = aantal 'verdwenen' gezinnen = sH — dG

St = totaal aantal sterfgevallen

Sb = aantal sterfgevallen van personen van 20 jaar en ouder

U = totaal aantal uitwijkende personen

I = totaal aantal inwijkende personen

U-I = migratieoverschot

Mg = migratieoverschot gedeeld door de gemiddelde gezinsgrootte

Ga = aangroei van het aantal gezinnen per 100 huwelijken = $\frac{dG \times 100}{sH}$

Gv = aantal 'verdwenen' gezinnen per 100 huwelijken = 100—Ga.

2. ANALYSE VAN DE PERIODE 1891-1900

Tussen eind 1890 en eind 1900 steeg het bevolkingscijfer van West-Vlaanderen van 738.442 tot 805.236 personen. De aangroei met 66.794 personen was de resultante van een natuurlijk akkres van 88.560 personen, en van een uitwijkingsoverschot van 21.766 personen. Er werden tijdens deze periode 54.908 huwelijken afgesloten en de toename van het aantal gezinnen beliep 15.516 eenheden. De toename van het aantal gezinnen per 100 huwelijken bedroeg aldus 28.

In deze periode was de sterfte zeer aanzienlijk ; voor West-Vlaanderen valt de hoogste sterfte trouwens in de periode 1891-95¹. Een belang-

¹ De maximumwaarde van het aantal geboorten werd in West-Vlaanderen tien jaar later bereikt. Na de periode 1901-05 is de daling van het aantal geboorten veel sneller verlopen dan de vermindering van de sterfte na 1891-95. De zuigelingensterfte bereikte een maximum in de periode 1896-1900.

rijk aandeel van de sterfgevallen deed zich echter voor onder de zuigelingen, zodat de grootte van de parameter r betrekkelijk gering was. Op een totaal van 174.041 sterfgevallen, dit is 22,5 per 1.000 inwoners, bedroeg de sterfte van zuigelingen 55.010 eenheden of 31,6 % van het totaal.

In alle arrondissementen, behoudens Kortrijk en Oostende, was er tijdens de periode 1891-1900 een vrij groot uitwijkingsoverschot (3,5 à 7,6 per 1.000 inwoners). Het inwijkingsoverschot was aanzienlijk in het arrondissement Oostende (6,6 per 1.000 inwoners) en betrekkelijk gering in het arrondissement Kortrijk (0,9 p.d.)¹.

In tabel III.3 wordt per arrondissement een overzicht gegeven van de voormelde componenten en worden een aantal verhoudingen berekend.

Het arrondissement Brugge komt met bijna dubbel zoveel huwelijken als het arrondissement Oostende tot een toename van het aantal gezinnen dat 29 % lager ligt dan in het arrondissement Oostende. Tegenover 100 huwelijken registreerde het arrondissement Oostende 70 gezinnen in meer en het arrondissement Brugge slechts 27; in het arrondissement Diksmuide was er amper een aangroei van het aantal gezinnen van 6 per 100 afgesloten huwelijken.

Uit de gegevens van tabel III.3, waarin de arrondissementen gerangschikt zijn naar dalende waarde van G_a , dit is naar stijgende waarde van G_v , valt een tamelijk grote samenhang op te merken tussen de waarden van G_v en de waarden van $\frac{M_g \times 100}{sH}$. Dalende waarden van $\frac{M_g \times 100}{sH}$ gaan samen met dalende waarden van G_v .

Voor de sterfte is een dergelijke samenhang niet direct aanwijsbaar. De sterfte is voor een bepaalde periode haast als een datum te beschouwen; het aantal sterfgevallen per 1.000 inwoners varieert weinig voor de diverse arrondissementen. Aangezien het huwelijkscijfer per 1.000 inwoners ook betrekkelijk geringe afwijkingen vertoont, ligt het voor de hand dat het verhoudingscijfer $\frac{S_b \times 100}{sH}$ voor een bepaalde periode weinig afwijkingen geeft voor de onderscheiden arrondisse-

¹ Voor de evolutie van de bevolking, zie bijlage III.4.

TABEL III.3 : Aangroei van het aantal gezinnen, huwelijken, sterfte en migratie in West-Vlaanderen, per arrondissement, 1891-1900.

Arrondissement	Aant. huwelijken sH		Toename aantal gezinnen dG	Aantal verdw. gezinnen Vg = sH - dG	Sterfte St	Migratie- saldo (U - I)	$\frac{dG \times 100}{sH}$	Ga = $\frac{dG \times 100}{sH}$	Gv = $\frac{Gv}{100 - Ga}$	$\frac{Sb \times 100}{sH}$	Mg $\times$ 100 $\frac{sH}{sH}$
	Abs.	Jaargem. per 1.000 inwoners									
Oostende	5.590	7,87	3.913	1.677	17.901	—	4.719	70,0	30,0	189,4	— 17,9
Kortrijk	13.029	7,16	5.002	8.027	40.720	—	1.650	38,4	61,6	184,8	— 2,6
Brugge	10.259	7,19	2.777	7.482	29.419	+	4.975	27,1	72,9	169,6	9,8
Roeselare	6.995	6,98	1.484	5.511	24.012	+	4.726	21,2	78,8	203,1	13,7
Ieper	8.452	7,12	1.448	7.004	27.343	+	7.149	17,1	82,9	191,4	17,7
Veurne	2.464	6,91	257	2.207	7.808	+	2.391	10,4	89,6	187,4	22,3
Tielt	4.604	6,55	409	4.195	14.725	+	4.977	8,9	91,1	189,2	22,0
Diksmuide	3.515	6,81	226	3.289	12.113	+	3.917	6,4	93,6	203,8	24,0
West- Vlaanderen	54.908	7,11	15.516	39.392	174.041	+	21.766	28,3	71,7	187,5	+ 8,2

menten. Dit zou eventueel wel het geval kunnen zijn indien het aandeel van de sterfte van personen van minder dan 20 jaar sterk zou variëren, uiteraard vooral door verschillen inzake zuigelingensterfte. Aangezien hier voor alle arrondissementen het percentage van het Rijk wordt overgenomen, wordt deze faktor uitgeschakeld.

Grafiek III.2 geeft een vergelijking van de waarden van Gv, $\frac{Sb \times 100}{sH}$ en $\frac{Mg \times 100}{sH}$ voor de diverse arrondissementen, voor de periode 1891-1900. Hieruit blijkt dat de lijn Gv nagenoeg de lijn $\frac{Mg \times 100}{sH}$ volgt. Tussen $\frac{Sb \times 100}{sH}$ en Gv is van gelijklopendheid geen sprake; de waarden van $\frac{Sb \times 100}{sH}$ liggen echter zo dicht bijeen dat aan deze afwijkingen geen te grote betekenis mag worden gehecht.

De vraag kan nu gesteld worden of het mogelijk is de aanwezigheid van een verondersteld verband tussen de waarden van Vg, Sb en Mg statistisch aan te tonen. Hiertoe wordt de techniek van de meervoudige korrelatierekening toegepast; de fluktuaties van Vg dienen te worden verklaard uit een lineaire combinatie van invloeden van de fluktuaties van Sb en Mg. De regressievergelijking is als volgt:

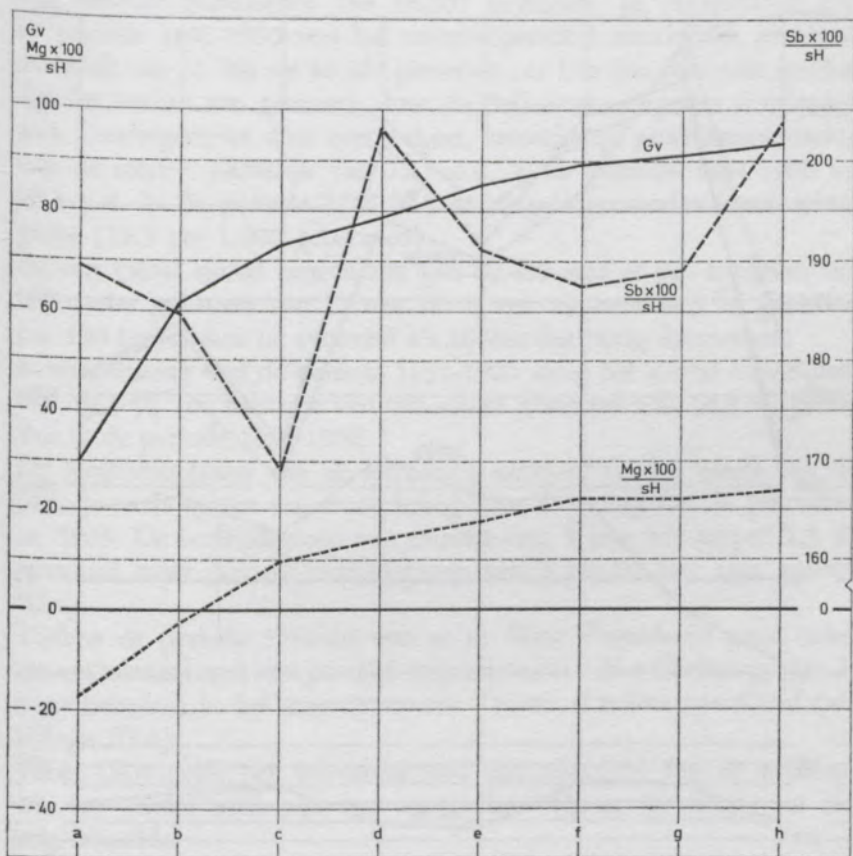
$$Vg = 0,36 Sb + 1,35 Mg - 469.$$

Een toeneming van Sb (sterfte van personen van 20 jaar en meer) met 100 geeft aanleiding - bij gelijkblijvende Mg - tot een toename van Vg (aantal verdwenen gezinnen) met circa 36. Een toename van Mg (uitwijkingsoverschot gedeeld door gemiddelde gezinsgrootte) met 100 leidt - bij gelijkblijvende Sb - tot een aangroei van Vg met 135 eenheden.

De beide in de analyse betrokken variabelen blijken een goede verklaring te geven voor de evolutie van de waarden van Vg. De korrelatiecoëfficiënt heeft een hoge waarde, namelijk 0,98.

In grafiek III.3 is zowel de werkelijke als de berekende waarde van het aantal verdwenen gezinnen weergegeven. Het verschil tussen de werkelijke en de berekende waarden voor de diverse arrondissementen komt onderaan de grafiek tot uiting. In deze grafiek kan men de bijdrage van elk der verklarende variabelen aflezen.

Grafiek III.2: WAARDEN VAN G_v , $\frac{S_b \times 100}{sH}$ EN $\frac{M_g \times 100}{sH}$ IN DE DIVERSE ARRONDISEMENTEN VAN WEST-VLAANDEREN, 1891-1900.

a : arr. Oostende

b : arr. Kortrijk

c : arr. Brugge

d : arr. Roeselare

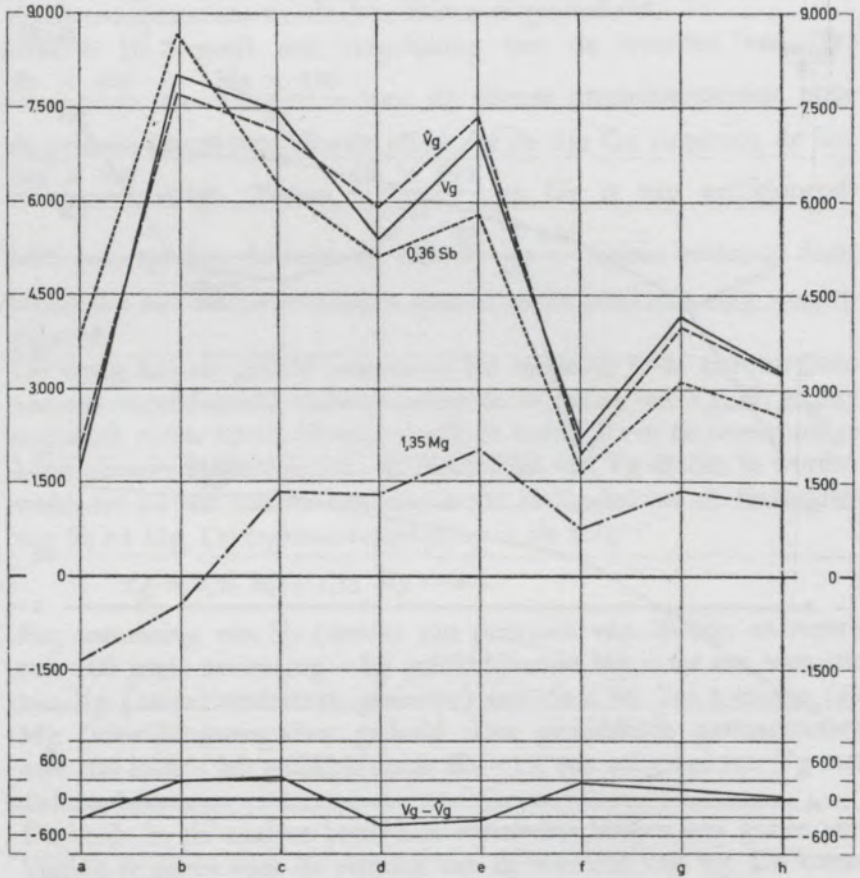
e : arr. Ieper

f : arr. Veurne

g : arr. Tielt

h : arr. Diksmuide

Grafiek III.3 DE WERKELIJKE EN BEREKENDE WAARDEN VAN V_g .
VERKLARENDE VARIABLEN. PERIODE 1891-1900.

a : arr. Oostende

b : arr. Kortrijk

c : arr. Brugge

d : arr. Roeselare

e : arr. Ieper

f : arr. Veurne

g : arr. Tielt

h : arr. Diksmuide

3. ANALYSE VAN DE PERIODE 1901-10

Tussen 1900 en 1910 steeg het bevolkingscijfer van West-Vlaanderen van 805.236 tot 874.135 personen. De aangroei met 68.899 personen was de resultante van een natuurlijk akkres van 105.206 personen en een uitwijkingsoverschot van 36.307 personen. In vergelijking met de periode 1891-1900 was het vertrekoverschot aanzienlijk gestegen, namelijk van 21.766 tot 36.307 personen; er kan dus verwacht worden dat het verlies aan gezinnen door de definitieve migratie aanzienlijk was. Daartegenover staat evenwel een betrekkelijk grote vermindering van de sterfte, namelijk van 22,5 p.d. in de periode 1891-1900 tot 20,1 p.d. in de periode 1901-10; de zuigelingensterfte bleef echter groot (19,7 per 1.000 geboorten).

Bij een totaal aantal huwelijken van 60.439 was er een aangroei van het aantal gezinnen van 17.104, dit is een toename van 28 gezinnen per 100 huwelijken of evenveel als tijdens het vorig decennium.

In vergelijking met de periode 1891-1900 steeg het aantal huwelijken met 10,1 %; de toename van het aantal gezinnen was 10,2 % groter dan in de periode 1891-1900.

De leeftijdsopbouw van de bevolking vertoont op het einde van de periode reeds sporen van veroudering door de daling van de geboorten na 1905. De leeftijdsgroep van minder dan 5 jaar telt amper 1,3 % personen meer dan de leeftijdsgroep van 5 tot 10 jaar (zie grafiek III.4).

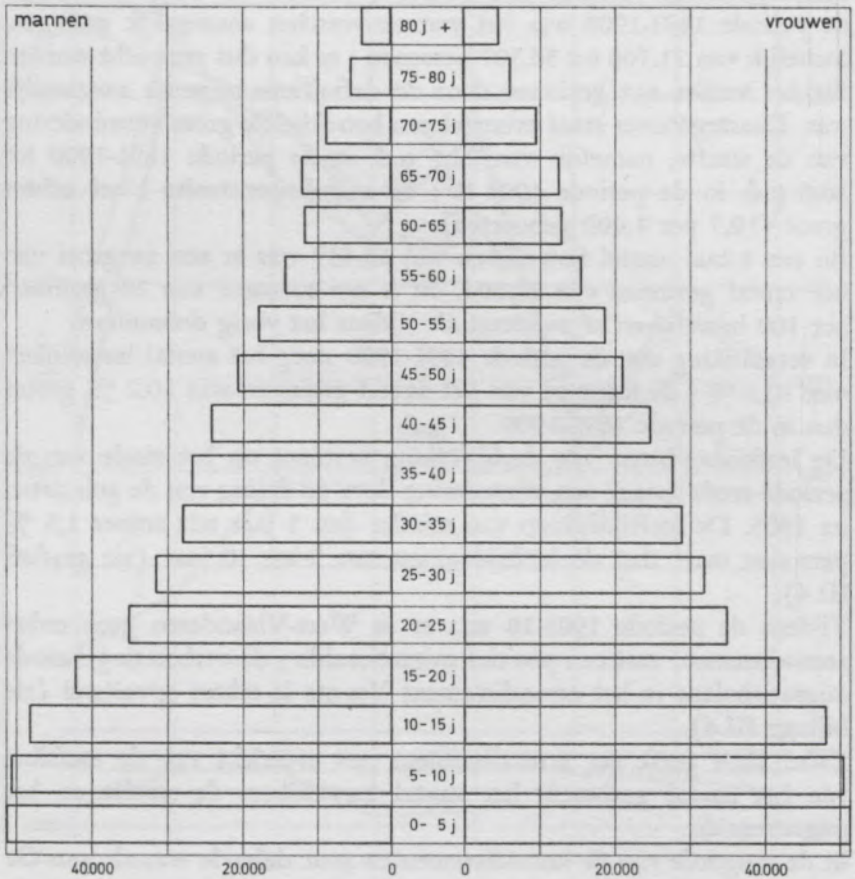
Tijdens de periode 1901-10 was er in West-Vlaanderen geen enkel arrondissement met een positief migratiesaldo; de verbetering van de migratiebalans in het arrondissement Veurne is echter opvallend (zie bijlage III.4).

Tabel III.4 geeft per arrondissement een overzicht van de toename van het aantal gezinnen, het aantal huwelijken, de sterfte en het migratiesaldo.

In de rangorde van de arrondissementen naar dalende waarde van *Ga* is het arrondissement Veurne opgeklommen van de 6e plaats in de periode 1891-1900 naar de 4e plaats in de periode 1901-10.

De spreiding van de waarden van *Ga* is veel minder groot dan in de vorige periode; het verschil tussen de uiterste waarden bedraagt slechts 26,6 tegenover 63,7 in de periode 1891-1900. Per 100 huwelijken waren er tijdens de periode 1901-10 in het arrondissement

Grafiek III. 4: LEEFTIJDOPBOUW VAN DE WESTVLAAMSE BEVOLKING OP 31.12.1910.

TABEL III.4 : Aangroei van het aantal gezinnen, huwelijken, sterfte en migratie in West-Vlaanderen, per arrondissement, 1901-10.

Arrondissement	Aant. huwelijken sH		Toename aantal gezinnen dG	Aantal verdw. gezinnen Vg = sH - dG	Sterfte St	Migratie- saldo (U - I)	$\frac{Ga = dG \times 100}{sH}$	$\frac{Gv = 100 - Ga}{100 - Ga}$	$\frac{Sb \times 100}{sH}$	$\frac{Mg \times 100}{sH}$
	Abs.	Jaargem. per 1.000 inwoners								
Oostende	6.485	7,76	2.302	4.183	18.878	+	3,226	64,5	182,6	11,0
Kortrijk	14.608	7,17	5.070	9.538	38.518	+	4,683	65,3	165,4	6,6
Brugge	11.501	7,33	3.746	7.755	29.337	+	5,408	67,4	160,0	9,5
Veurne	2.811	7,67	898	1.913	7.224	+	704	68,1	161,2	5,8
Roeselare	7.584	7,06	1.983	5.601	23.706	+	6,432	73,9	196,1	17,2
Ieper	9.147	7,29	2.280	6.867	25.175	+	7,273	75,1	172,6	16,9
Tielt	4.665	6,37	500	4.165	14.627	+	4,899	89,3	196,6	21,3
Diksmuide	3.638	6,86	325	3.313	11.242	+	3,682	91,1	193,8	21,8
West-Vlaanderen	60.439	7,19	17.104	43.335	168.707	+	36.307	28,3	175,1	12,6

Oostende nog slechts 35 gezinnen in meer, tegenover 70 tijdens de periode 1891-1900; het vestigingsoverschot verdween er voor een uitwijkingsoverschot. In de arrondissementen Brugge, Roeselare en Ieper steeg de waarde van Ga niettegenstaande een slechter worden van de migratiebalans.

In mindere mate dan voor de periode 1891-1900 wordt ook voor deze periode een samenhang vastgesteld tussen de waarden van Gv en $\frac{Mg \times 100}{sH}$ (zie grafiek III.5).

Voor de periode 1891-1900 viel de rangschikking van de arrondissementen naar dalende of stijgende waarden van Gv praktisch samen met die van de waarden van $\frac{Mg \times 100}{sH}$; er was alleen een wisseling voor de arrondissementen Tielt en Veurne. Voor de periode 1901-10 zijn er slechts 2 arrondissementen die dezelfde rangorde bewaren in de beide klasseringen, namelijk de arrondissementen Tielt en Diksmuide. De rangschikking van de arrondissementen naar stijgende waarden van Gv en $\frac{Sb \times 100}{sH}$ geeft geen enkel overeenstemmend punt. In tabel III.4 is er geen enkel arrondissement dat in de 3 rangschikkingen (waarden van Gv, van $\frac{Mg \times 100}{sH}$ en van $\frac{Sb \times 100}{sH}$) dezelfde plaats bekleedt; voor de periode 1891-1900 was dit wel het geval voor de arrondissementen Kortrijk en Diksmuide.

Zoals voor de periode 1891-1900 wordt ook hier gebruik gemaakt van de korrelatieberekening. De regressievergelijking is als volgt:

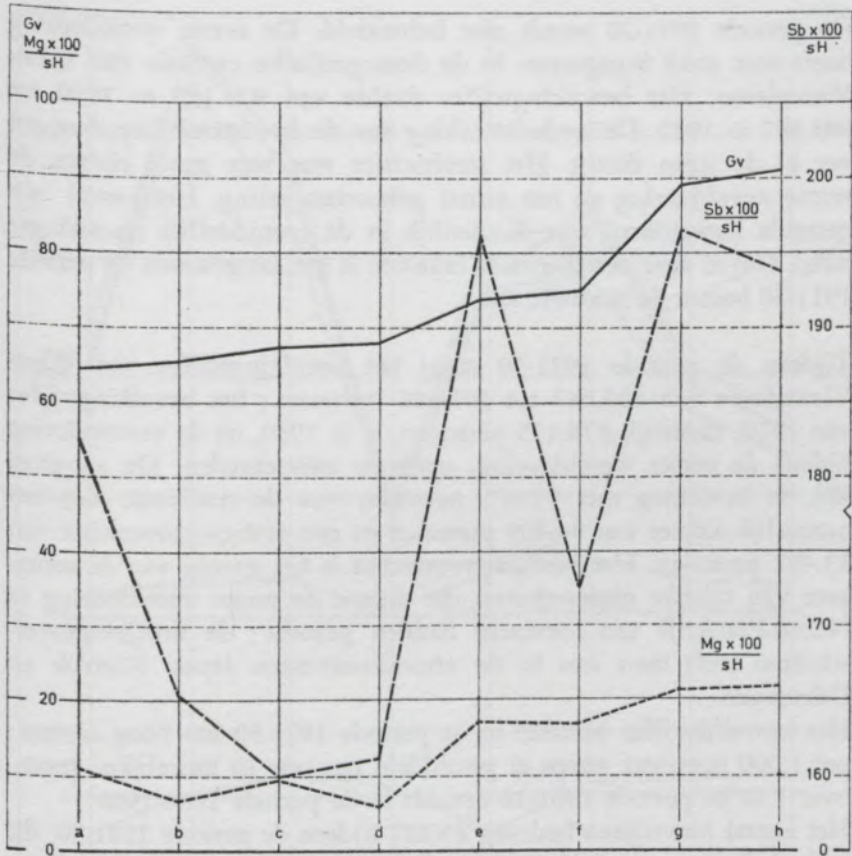
$$Vg = 0,37 Sb + 0,56 Mg - 6$$

Een toeneming van Sb met 100 geeft aanleiding - bij gelijkblijvende Mg - tot een toename van Vg met circa 37. Een toename van Mg met 100 leidt - bij gelijkblijvende Sb - tot een aangroei van Vg met 56 eenheden.

Zoals voor de periode 1891-1900 is ook hier de waarde van de korrelatiecoëfficiënt hoog, namelijk 0,99.

In grafiek III.6 is naast de werkelijke ook de berekende waarde van Vg, het aantal verdwenen gezinnen, weergegeven, evenals het verschil

Grafiek III. 5: WAARDEN VAN G_v , $\frac{S_b \times 100}{sH}$ EN $\frac{M_g \times 100}{sH}$ IN DE DIVERSE ARRONDISEMENTEN VAN WEST-VLAANDEREN, 1901-10.

a : arr. Oostende

b : arr. Kortrijk

c : arr. Brugge

d : arr. Veurne

e : arr. Roeselare

f : arr. Ieper

g : arr. Tielt

h : arr. Diksmuide

tussen deze beide reeksen van waarden. In deze grafiek kan men de bijdrage van elk van de verklarende variabelen aflezen.

4. ANALYSE VAN DE PERIODE 1921-30

De periode 1911-20 wordt niet behandeld. De eerste wereldoorlog heeft zeer sterk ingegrepen in de demografische evolutie van West-Vlaanderen. Het bevolkingscijfer daalde van 874.135 in 1910 tot 803.687 in 1920. De wederbevolking van de frontstreek liep door tot ver in de jaren dertig. Het sterftcijfer was zeer groot tijdens de eerste wereldoorlog en het aantal geboorten gering. Het aantal 'uitgestelde huwelijken' was aanzienlijk in de onmiddellijk na-oorlogse jaren. Om al deze vertekenende factoren is het aangewezen de periode 1911-20 buiten de studie te laten.

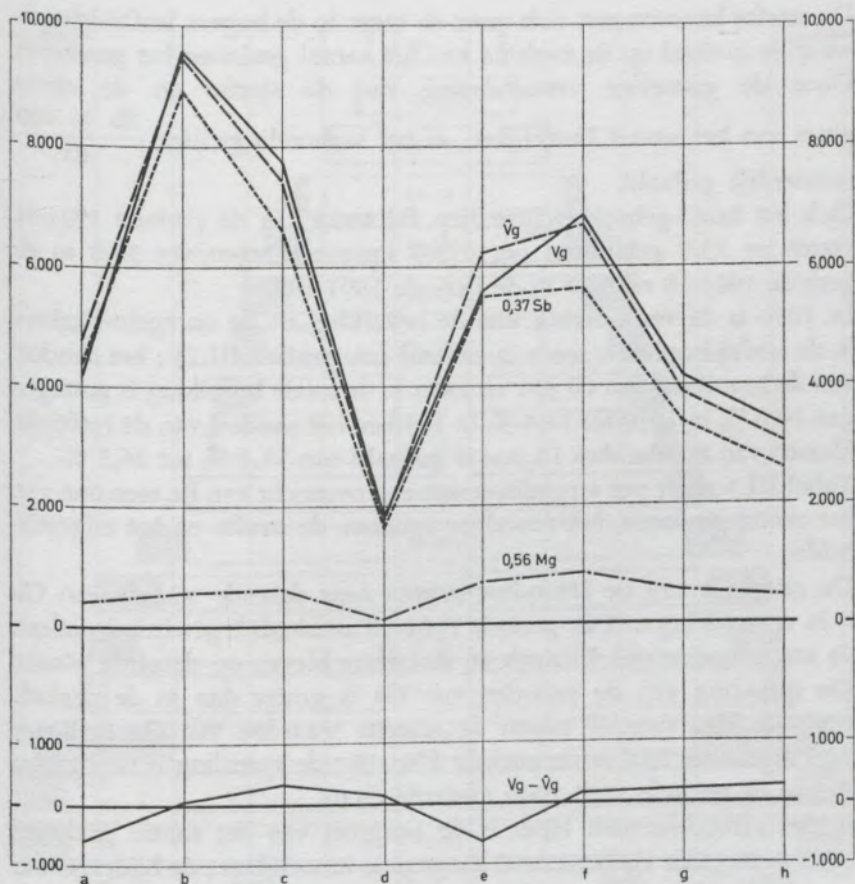
Tijdens de periode 1921-30 steeg het bevolkingscijfer van West-Vlaanderen van 803.687 tot 901.588 inwoners ; het bevolkingscijfer van 1910, namelijk 874.135 personen, is in 1930, na de vermindering tijdens de eerste wereldoorlog, opnieuw overschreden. De aangroei van de bevolking met 97.901 personen was de resultante van een natuurlijk akkres van 84.409 personen en een vestigingsoverschot van 13.492 personen. Het vestigingsoverschot is het gevolg van de terugkeer van talrijke uitgewekenen die tijdens de eerste wereldoorlog in Noord-Frankrijk een toevlucht hadden gezocht ; de inwijkingsoverschotten treft men aan in de arrondissementen Ieper, Kortrijk en Diksmuide.

Het huwelijkscijfer bereikte in de periode 1921-30 een hoog niveau ; per 1.000 inwoners waren er gemiddeld per jaar 10 huwelijken tegenover 7 in de periode 1901-10 evenals in de periode 1891-1900.

Het aantal huwelijken bedroeg 85.287 tijdens de periode 1921-30, dit is 41,1 % meer dan tijdens de periode 1900-10. Tussen eind 1920 en eind 1930 steeg het aantal gezinnen van 183.124 tot 232.673 of met 49.549 eenheden. Er was een toename van 58 gezinnen per 100 huwelijken ; de waarde van Ga bedraagt het dubbele van de waarde genoteerd in de periodes 1891-1900 en 1901-10.

In de componenten van het bevolkingsverloop zijn er algemeen frappante wijzigingen ingetreden. Het bruto-sterftcijfer bedroeg in de

Grafiek III.6. DE WERKELIJKE EN BEREKENDE WAARDEN VAN V_g . VERKLARENDE VARIABELEN, PERIODE 1901-1910.

a: arr. Oostende

b: arr. Kortrijk

c: arr. Brugge

d: arr. Veurne

e: arr. Roeselare

f: arr. Ieper

g: arr. Tielt

h: arr. Diksmuide

periode 1921-30 nog slechts 13,8 per 1.000 inwoners tegenover 20,1 in de periode 1901-10 en 22,5 in de periode 1891-1900 ; het aandeel van de zuigelingensterfte in de totale sterfte is gedaald tot 20,5 % tegenover 32,2 % in de periode 1901-10 en 31,6 % in de periode 1891-1900.

De sterfte concentreert zich meer en meer in de hogere leeftijdslagen, waar de invloed op de evolutie van het aantal gezinnen het grootst is. Door de gevoelige vermindering van de sterfte en de sterke groei van het aantal huwelijken, is het verhoudingscijfer $\frac{Sb \times 100}{sH}$ aanzienlijk gedaald.

Ook het bruto-geboortecijfer liep fel terug ; in de periode 1921-30 waren er 23,7 geboorten per 1.000 inwoners tegenover 32,8 in de periode 1901-10 en 34,2 in de periode 1891-1900.

In 1930 is de veroudering van de bevolking en de onregelmatigheid in de leeftijdsopbouw reeds opvallend (zie grafiek III.7) ; het aandeel van de bevolking van 60 jaar en meer in de totale bevolking is gestegen van 10,0 % in 1910 tot 11,5 % in 1930 en het aandeel van de leeftijdsklassen van minder dan 15 jaar is gedaald van 34,4 % tot 26,2 %.

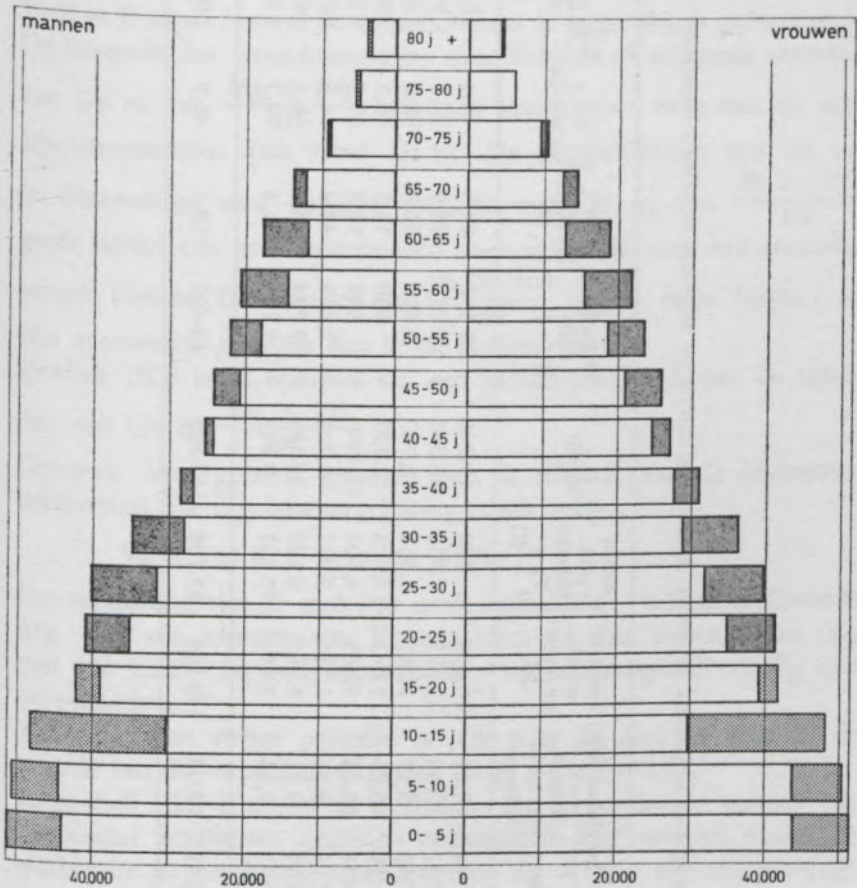
Tabel III.5 geeft per arrondissement een overzicht van de toename van het aantal gezinnen, het aantal huwelijken, de sterfte en het migratiesaldo.

De rangorde van de arrondissementen naar dalende waarde van Ga is in vergelijking met de periode 1901-10 aanzienlijk gewijzigd ; alleen de arrondissementen Kortrijk en Roeselare bleven op dezelfde plaats. De spreiding van de waarden van Ga is groter dan in de periode 1901-10. Het verschil tussen de uiterste waarden van Ga bedraagt 74,3 tegenover 26,6 in de periode 1901-10 ; de spreiding is nog groter dan in de periode 1891-1900 (waarde 63,6).

In het arrondissement Ieper is de aangroei van het aantal gezinnen bijna even groot als het aantal aangegane huwelijken ; de bijdrage van een aanzienlijk inwijkingsoverschot, als gevolg van de wederbevolking van de frontstreek, is belangrijk.

De waarde van Ga is voor alle arrondissementen aanzienlijk hoger dan in de periode 1901-10 ; de geringste toename, in het arrondissement Brugge, bedraagt nog 10,5 en de hoogste toename, in het arrondissement Ieper, belooft 70,7. Bij vergelijking met de periode 1891-

Grafiek III.7: LEEFTIJDOPBOUW VAN DE WESTVLAAMSE BEVOLKING OP 31.12.1910 EN 31.12.1930.

 toename van de bevolking tussen 1910 en 1930
 vermindering van de bevolking tussen 1910 en 1930

TABEL III.5 : *Aangroei van het aantal gezinnen, huwelijken, sterfte en migratie in West-Vlaanderen, per arrondissement, 1921-30.*

Arrondissement	Aant. huwelijken sH		Toename aantal gezinnen dG	Aantal verdw. gezinnen Vg = dG sH - dG	Sterfte St	Migratie- saldo (U-I)	$\frac{Ga = dG \times 100}{sH}$	$\frac{Gv = 100 - Ga}{100 - Ga}$	$\frac{Sb \times 100}{sH}$	$\frac{Mg \times 100}{sH}$
	Abs.	Jaargem. per 1.000 inwoners								
Ieper	11.128	10,87	10.639	489	15.242	- 21.572	95,6	4,4	105,8	- 44,6
Kortrijk	23.737	10,38	15.875	7.862	30.056	- 9.951	66,9	33,1	97,8	- 9,7
Diksmuide	4.219	9,97	2.607	1.612	6.747	- 2.439	61,8	38,2	123,5	- 12,6
Oostende	9.419	10,05	5.041	4.378	12.507	+ 920	53,5	46,5	102,6	+ 2,4
Roeselare	10.458	10,08	5.465	4.993	15.204	+ 889	52,3	47,7	112,3	+ 2,0
Veurne	3.578	9,01	1.553	2.025	5.706	+ 1.684	43,4	56,6	123,2	+ 11,5
Brugge	16.150	9,41	6.962	9.188	22.558	+ 7.784	43,1	56,9	107,9	+ 10,6
Tielt	6.598	9,36	1.407	5.191	9.843	+ 9.193	21,3	78,7	115,3	+ 28,7
West-Vlaanderen	85.287	10,00	49.549	35.738	117.863	- 13.492	58,1	41,9	106,8	- 3,6

1900 valt het op dat alleen voor het arrondissement Oostende de waarde van Ga is gedaald.

De stijgende waarden van Ga blijken niet enkel te worden beïnvloed door de evolutie van de migratie. In vergelijking met de periode 1901-10 is de waarde van Ga gestegen in de arrondissementen Veurne, Tielt en Brugge, hoewel de migratiebalans er ongunstig is geëvolueerd. De rangorde der arrondissementen naar dalende of stijgende waarden

van Gv en van $\frac{Mg \times 100}{sH}$ valt toch samen voor twee van de acht arrondissementen (zie tabel III.5). De rangschikking van de arrondissementen naar dalende waarden van Gv en van $\frac{Sb \times 100}{sH}$ geeft slechts één overeenstemmend punt, namelijk voor het arrondissement Veurne. De waarden van $\frac{Sb \times 100}{sH}$ liggen dicht bijeen; ze zijn aanzienlijk geringer dan in de vorige periodes.

Grafiek III.8 wijst opnieuw op een gelijklopendheid van de waarden van Gv en $\frac{Mg \times 100}{sH}$.

Opnieuw werd gebruik gemaakt van de methode van de korrelatieberekening. De regressievergelijking is als volgt :

$$Vg = 0,44 Sb + 0,94 Mg - 150$$

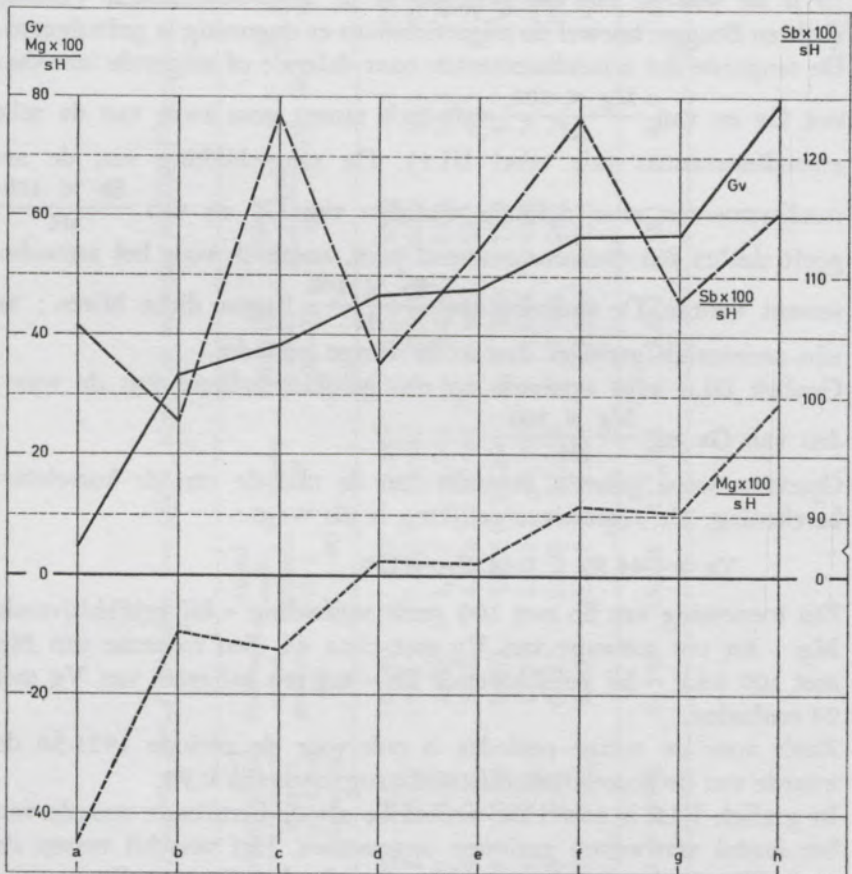
Een toeneming van Sb met 100 geeft aanleiding - bij gelijkblijvende Mg - tot een toename van Vg met circa 44. Een toename van Mg met 100 leidt - bij gelijklopende Sb - tot een aangroei van Vg met 94 eenheden.

Zoals voor de vorige periodes is ook voor de periode 1921-30 de waarde van de korrelatiecoëfficiënt hoog, namelijk 0,99.

In grafiek III.9 is zowel de werkelijke als de berekende waarde van het aantal verdwenen gezinnen opgenomen. Het verschil tussen de werkelijke en berekende waarden voor de diverse arrondissementen komt onderaan de grafiek tot uiting. Uit deze grafiek kan de bijdrage van elk der verklarende variabelen worden afgelezen.

Grafiek III.8 : WAARDEN VAN G_v , $\frac{S_b \times 100}{sH}$ EN $\frac{M_g \times 100}{sH}$ IN DE DIVERSE ARRONDISEMENTEN VAN WEST-VLAANDEREN, 1921-30.

a : arr. Ieper

b : arr. Kortrijk

c : arr. Diksmuide

d : arr. Oostende

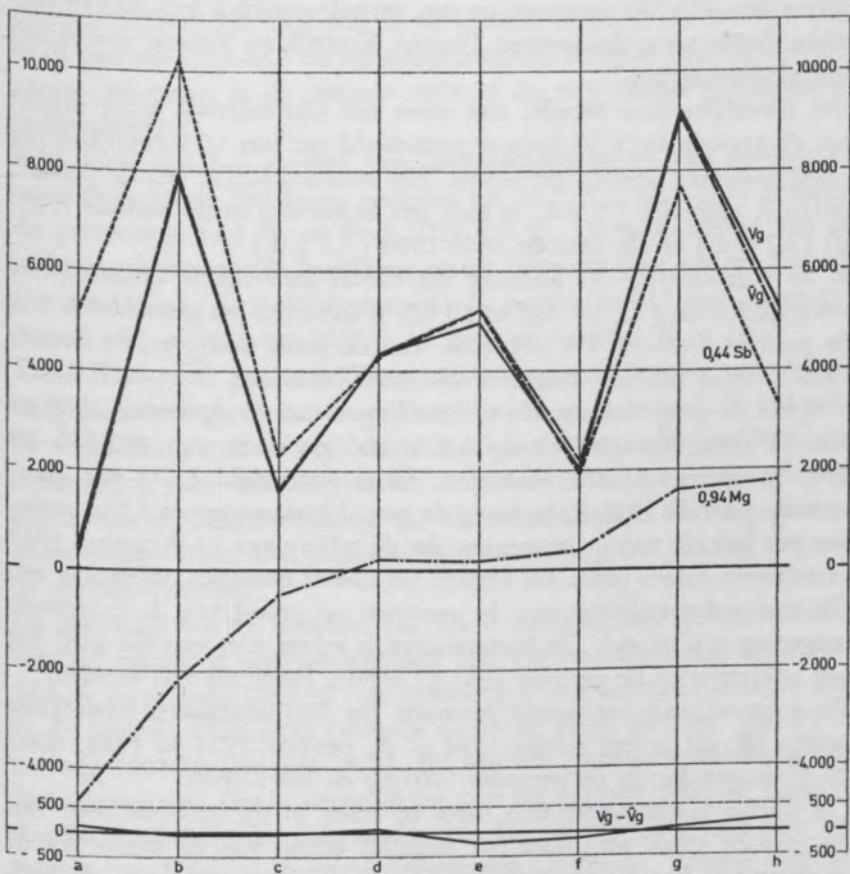
e : arr. Roeselare

f : arr. Veurne

g : arr. Brugge

h : arr. Tielt

Grafiek III. 9: DE WERKELIJKE EN BEREKENDE WAARDEN VAN V_g . VERKLARENDE VARIABELEN. PERIODE 1921-30.

a : arr. leper	e : arr. Roeselare
b : arr. Kortrijk	f : arr. Veurne
c : arr. Diksmuide	g : arr. Brugge
d : arr. Oostende	h : arr. Tielt

5. ANALYSE VAN DE PERIODE 1931-47

Tijdens de periode 1931-47 steeg het bevolkingscijfer van West-Vlaanderen van 901.588 tot 996.449 personen. De aangroei van de bevolking met 94.861 personen was de resultante van een natuurlijk akkres van 105.739 personen en een vertrekoverschot van 10.878 personen. In de arrondissementen Brugge, Kortrijk en Veurne was er een vestigingsoverschot¹.

Het huwelijkscijfer bereikt niet meer het uitzonderlijk hoog niveau van de periode 1921-30, toen er gemiddeld per jaar 10 huwelijken per 1.000 inwoners werden genoteerd. Het huwelijkscijfer van de periode 1931-47, namelijk 7,5 p.d., is toch iets hoger dan in de periode 1901-10 (7,2 p.d.) en de periode 1891-1900 (7,1 p.d.).

In de periode 1931-47 bedroeg het aantal huwelijken 122.000; het jaargemiddelde (7.176) ligt met 15,9 % beneden het gemiddelde van de periode 1921-30. De depressie van de jaren dertig en de tweede wereldoorlog hebben deze evolutie sterk beïnvloed.

Volgens de gegevens van de volkstellingen van 31 december 1930 en van 31 december 1947 steeg het aantal gezinnen van 232.673 tot 294.155 of met 61.482 eenheden, dit is gemiddeld 3.616 per jaar; voor de periode 1921-30 bedroeg de gemiddelde aangroei 4.955 gezinnen per jaar. Er valt op te merken dat de telling van 31 december 1947 overdreven cijfers geeft wat betreft het aantal gezinnen, ingevolge een fiktieve onderverdeling van de gezinnen op grond van de kolenrantsoenering per gezin². De foutenmarge is echter niet van die aard dat een analyse voor de periode 1931-47 zonder betekenis zou worden.

De aangroei van het aantal gezinnen per 100 afgesloten huwelijken beliep 50, dit is iets minder dan in de periode 1921-30 (58), maar 78 % hoger dan in de periodes 1901-10 en 1891-1900.

De sterfte concentreert zich meer en meer in de leeftijdsklasse van 60 jaar en meer, waardoor het negatief effect van de sterfte op de evolutie van het aantal gezinnen toeneemt. Het aandeel van de leeftijdsklasse van 60 jaar en meer in de totale sterfte in het Rijk steeg van 49,3 % in de periode 1926-30 tot 53,7 % in de periode 1931-35 en 58,0 % in de periode 1936-39. Het bruto-sterftecijfer in West-

¹ Zie bijlage III,4.

² Cfr.: Raming van de woningbehoefte tijdens de periode 1965-1984. Nationaal Instituut voor de Huisvesting, 1965, blz. 47.

Vlaanderen verminderde van 14,0 per 1.000 inwoners in de periode 1921-25 tot 12,7 p.d. in de periode 1941-45. De zuigelingensterfte in West-Vlaanderen verminderde van 22,3 % van de totale sterfte in de periode 1921-25 tot 11,5 % in de periode 1941-45. Het geboortencijfer per 1.000 inwoners in West-Vlaanderen daalde van 24,7 in de periode 1921-25 tot 20,8 p.d. in de periode 1931-35 en tot 17,3 p.d. in de periode 1941-45 ; de zuigelingensterfte bereikte 12,6 % van het aantal geboorten in de periode 1921-25 en nog slechts 8,4 % in de periode 1941-45.

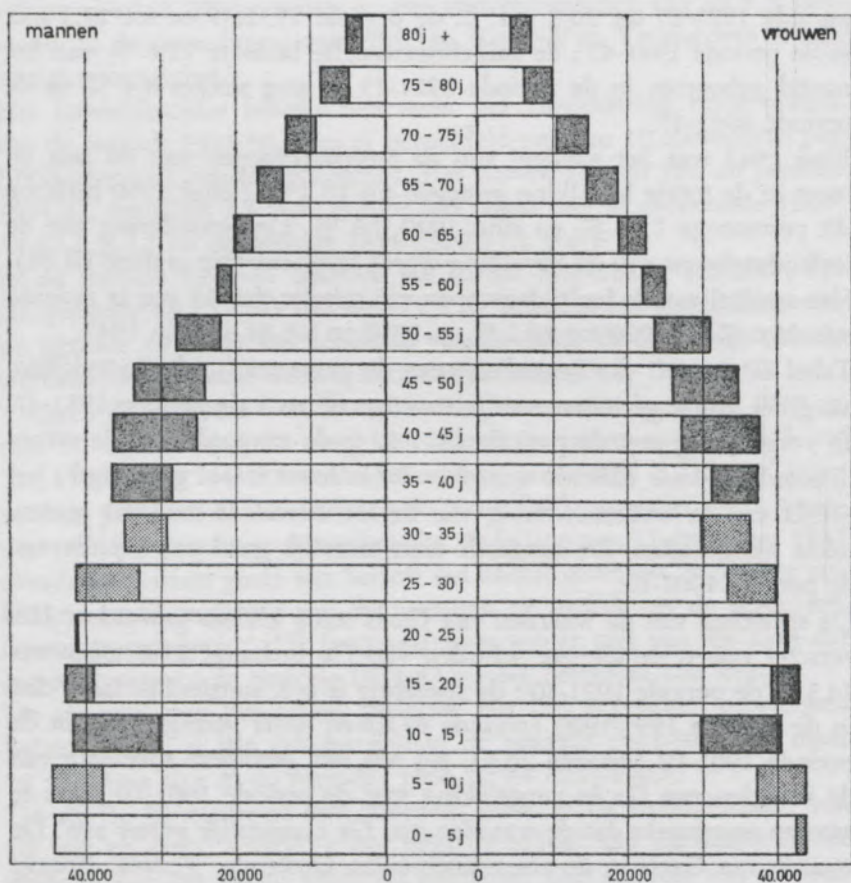
Eind 1947 was het aandeel van de leeftijdsgroepen van 60 jaar en meer in de totale bevolking gestegen tot 13,7 % ; eind 1930 bedroeg dit percentage 11,5 % en eind 1920 9,9 %. De veroudering van de leeftijdsopbouw van de bevolking wordt frappant (zie grafiek III.10). Het aandeel van de leeftijdsgroepen van minder dan 15 jaar is gedaald van 28,0 % in 1920 tot 26,2 % in 1930 en tot 24,4 % in 1947.

Tabel III.6 geeft per arrondissement de gegevens inzake huwelijken, aangroei aantal gezinnen, sterfte en migratie voor de periode 1931-47. In vergelijking met de periode 1921-30 is de rangorde van de arrondissementen naar dalende waarde van Ga haast totaal gewijzigd ; het effect van de wederbevolking van de frontstreek is na 1930 grotendeels weggefallen. De rangorde sluit tamelijk goed aan bij die van de periode 1901-10.

De spreiding van de waarden van Ga is terug kleiner geworden. Het verschil tussen de uiterste waarden van Ga bedraagt 21,8 tegenover 74,3 in de periode 1921-30 ; de spreiding is ook aanzienlijk lager dan in de periode 1891-1900 (waarde 63,6) en blijft geringer dan in de periode 1901-10 (waarde 26,6). Bij een iets geringere spreiding van de waarden van Ga in vergelijking met de periode 1901-10 dient te worden opgemerkt dat de waarden van Ga aanzienlijk groter zijn. De waarde van Ga is in de arrondissementen Oostende, Veurne, Brugge en Tielt groter in de periode 1931-47 dan in de periode 1921-30.

De rangorde van de arrondissementen naar stijgende waarden van Gv en van $\frac{Mg \times 100}{sH}$ valt samen voor drie van de acht arrondissementen (zie tabel III.6) ; voor Gv en $\frac{Sb \times 100}{sH}$ zijn er twee over-

Grafiek III.10: LEEFTIJDOPBOUW VAN DE WESTVLAAMSE BEVOLKING OP 31.12.1930 EN 31.12.1947

 toename van de bevolking tussen 1930 en 1947
 vermindering van de bevolking tussen 1930 en 1947

TABEL III.6 : Aangroei van het aantal gezinnen, huwelijken, sterfte en migratie in West-Vlaanderen, per arrondissement, 1931-47.

Arrondissement	Aant. huwelijken sH		Toename aantal gezinnen dG	Aantal verdw. gezinnen Vg = sH - dG	Sterfte St	Migratie- saldo (U-I)	Ga = $\frac{dG \times 100}{sH}$	Gv = $\frac{Gv}{100 - Ga}$	$\frac{Sb \times 100}{sH}$ (a)	$\frac{Mg \times 100}{sH}$
	Abs.	Jaargem. per 1.000 inwoners								
Brugge	24.226	7,61	14.044	10.182	37.982	-	58,0	42,0	124,2	-
Kortrijk	33.466	7,58	18.860	14.606	53.614	-	56,4	43,6	129,9	-
Oostende	13.388	7,67	7.354	6.034	21.260	+	54,9	45,1	124,5	+
Veurne	5.292	7,30	2.685	2.607	9.512	-	50,7	49,3	145,6	-
Roeselare	14.678	7,39	6.984	7.694	25.135	+	47,6	52,4	132,2	+
Ieper	16.131	7,84	6.172	9.959	27.480	+	38,3	61,7	137,1	+
Diksmuide	5.772	7,22	2.105	3.667	11.202	+	36,5	63,5	155,6	+
Tielt	9.047	7,41	3.278	5.769	15.257	+	36,2	63,8	133,6	+
West-Vlaanderen	122.000	7,56	61.482	60.518	201.442	+	50,4	49,6	131,6	+

(a) Er wordt aan herinnerd dat voor de periode 1931-47 de werkelijke sterfte van personen van 20 jaar en meer voor alle arrondissementen werd in rekening gebracht; voor de voorgaande periodes werd op de totale sterfte een eenvormig percentage toegepast, volgens het aandeel genoteerd voor het Rijk.

eenstemmende punten in de rangschikking. In de drie reeksen (G_v , $\frac{S_b \times 100}{sH}$, $\frac{M_g \times 100}{sH}$) komt het arrondissement Brugge telkens op de eerste plaats.

De waarden van $\frac{S_b \times 100}{sH}$ zijn voor alle arrondissementen thans groter dan de grootste waarde in de periode 1921-30; de spreiding is groter geworden. De waarden van $\frac{S_b \times 100}{sH}$ blijven echter geringer dan de laagste waarden in de periodes 1901-10 en 1891-1900. Grafiek III.11 wijst oo: voor de periode 1931-47 op een gelijklopendheid van de waarden van G_v en $\frac{M_g \times 100}{sH}$, doch in een mindere mate dan voor de voorgaande periodes.

Voor de berekening van een verband tussen de waarden van V_g , S_b en M_g werd de techniek van de meervoudige korrelatieberekening toegepast. De regressievergelijking is als volgt:

$$V_g = 0,35 S_b + 1,01 M_g + 211.$$

Een toename van S_b met 100 geeft aanleiding – bij gelijkblijvende M_g – tot een toename van V_g met circa 35. Een toename van M_g met 100 leidt – bij gelijkblijvende S_b – tot een aangroei van V_g van 101 eenheden.

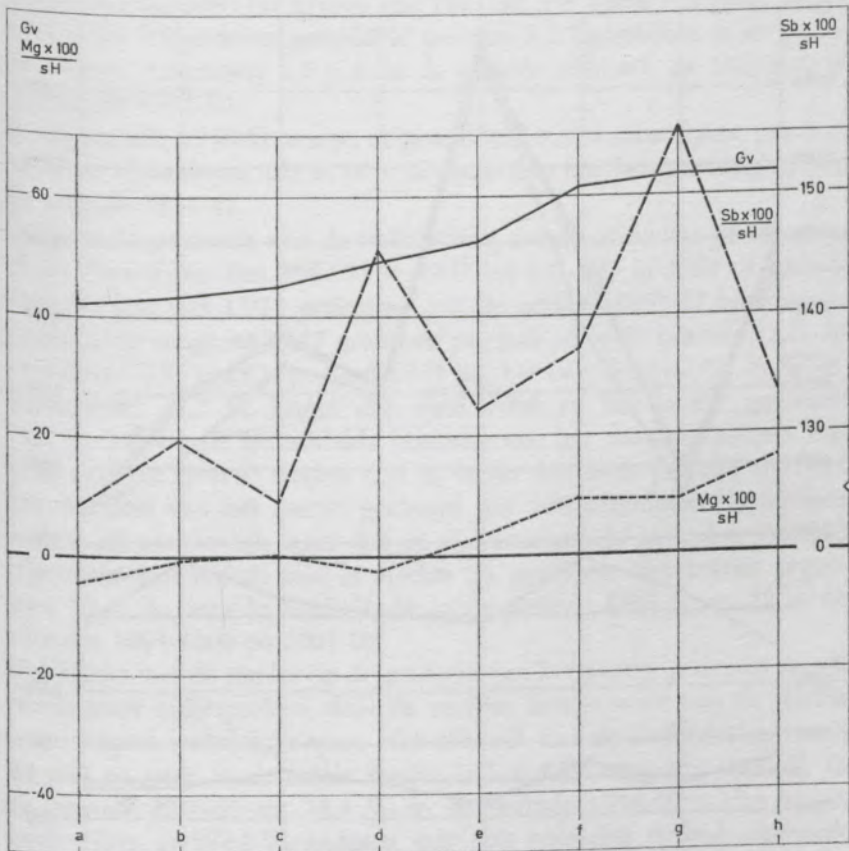
De waarde van de korrelatiecoëfficiënt is ook voor de periode 1931-47 zeer groot, namelijk 0,99.

In grafiek III.12 is de werkelijke en de berekende waarde van het aantal verdwenen gezinnen opgenomen evenals de verschillen tussen beide reeksen van waarden. De grafiek laat toe de bijdrage van elk der verklarende variabelen af te lezen. Zoals voor de vorige periodes is ook hier de sterfte de verklarende variabele bij uitstek voor het verschil tussen het aantal huwelijken en de aangroei van het aantal gezinnen.

6. ANALYSE VAN DE PERIODE 1948-61

Tussen eind 1947 en eind 1961 steeg de bevolking in West-Vlaanderen van 996.449 personen tot 1.068.976 personen. Deze aangroei van 72.527 personen was de resultante van een natuurlijk akkres van 108.758 personen en een vertrekoverschot van 36.231 personen. Enkel

Grafiek III. 11: WAARDEN VAN G_v , $\frac{S_b \times 100}{sH}$ EN $\frac{M_g \times 100}{sH}$ IN DE DIVERSE ARRONDISEMENTEN VAN WEST-VLAANDEREN, 1931-47.

a : arr. Brugge

b : arr. Kortrijk

c : arr. Oostende

d : arr. Veurne

e : arr. Roeselare

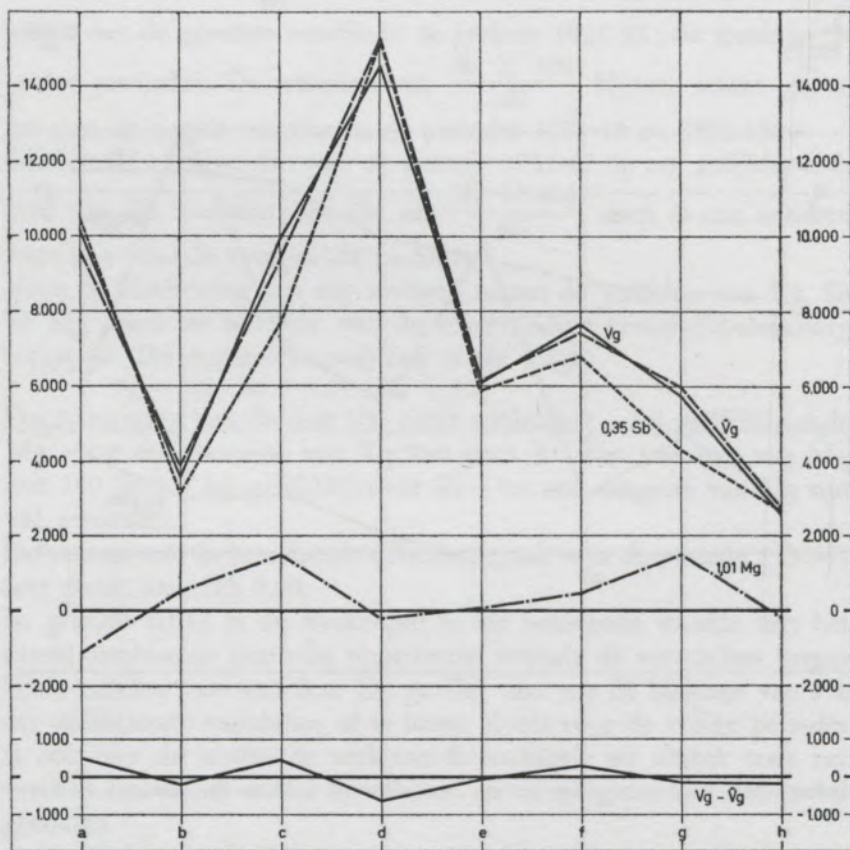
f : arr. Ieper

g : arr. Diksmuide

h : arr. Tielt

Grafiek III.12: DE WERKELIJKE EN BEREKENDE WAARDEN VAN V_g , VERKLARENDE VARIABELEN, PERIODE 1931-47.

a : arr. Brugge

b : arr. Diksmuide

c : arr. Ieper

d : arr. Kortrijk

e : arr. Oostende

f : arr. Roeselare

g : arr. Tielt

h : arr. Veurne

in de arrondissementen Oostende en Brugge was er een, zeer beperkt, vestigingsoverschot ; het uitwijkingsoverschot was in relatieve termen zeer groot in de arrondissementen Diksmuide, Ieper en Tielt¹.

Het huwelijkscijfer is in de periode 1948-61 in alle arrondissementen gestegen in vergelijking met de periode 1931-47, doch blijft nog aanzienlijk beneden het niveau van 1921-30. Per 1.000 inwoners waren er in West-Vlaanderen gemiddeld per jaar 8,2 huwelijken in de periode 1948-61 tegenover 7,5 p.d. in de periode 1931-47, en 10,0 p.d. in de periode 1921-30.

In de periode 1948-61 waren er gemiddeld 8.526 huwelijken per jaar in West-Vlaanderen, dit is 18,8 % meer dan het jaargemiddelde van de periode 1931-47.

Volgens de gegevens van de volkstelling steeg het aantal gezinnen in West-Vlaanderen van 294.155 in 1947 tot 321.127 in 1961 of gemiddeld per jaar met 1.927 gezinnen² ; in de periode 1931-47 bedroeg de gemiddelde aangroei 3.617 gezinnen per jaar en in de periode 1921-30 gemiddeld 4.955 per jaar. Eind 1947 lag het bevolkingscijfer in West-Vlaanderen 23,7 % hoger dan eind 1900 en het aantal gezinnen 74,5 % hoger ; de gemiddelde toename van het aantal gezinnen was in de periode 1948-61 slechts 12,7 % hoger dan in de periode 1901-10. De aangroei van het aantal gezinnen per 100 afgesloten huwelijken is dan ook aanzienlijk lager dan in alle voorgaande periodes. Per 100 afgesloten huwelijken zijn er slechts 23 gezinnen bijgekomen tegenover 50 in de periode 1931-47, 58 in de periode 1921-30 en 28 in de periodes 1891-1900 en 1901-10.

Het effect van de sterfte op de evolutie van het aantal gezinnen wordt steeds meer uitgesproken, door de verdere concentratie van de sterfte in de hogere leeftijdsgroepen. Het aandeel van de leeftijdsklasse van 60 jaar en meer in de totale sterfte in het Rijk steeg van 58,0 % in de periode 1936-39 tot 74,3 % in de periode 1956-60³. Het bruto-sterftecijfer in West-Vlaanderen was nog enigszins dalend, namelijk van 12,2 p.d. in de periode 1931-35 tot 10,5 p.d. in de periode 1956-60. Het aandeel van de zuigelingensterfte is zeer gering geworden ; in

¹ Zie bijlage III.4.

² Er dient rekening te worden gehouden met het feit dat de telling van 1947 enigszins te hoge cijfers geeft.

³ Dit percentage steeg tot 78 % in de jaren 1963-65.

procent van de totale sterfte in West-Vlaanderen beliep de zuigelingensterfte nog amper 6,3 % in de periode 1956-60 tegenover 15,5 % in de periode 1931-35. Het geboortencijfer per 1.000 inwoners in West-Vlaanderen bleef schommelen rond 18 p.d.; de zuigelingensterfte bereikte in de periode 1956-60 nog slechts 3,6 % van het aantal geboorten tegenover 9,2 % in de periode 1931-35.

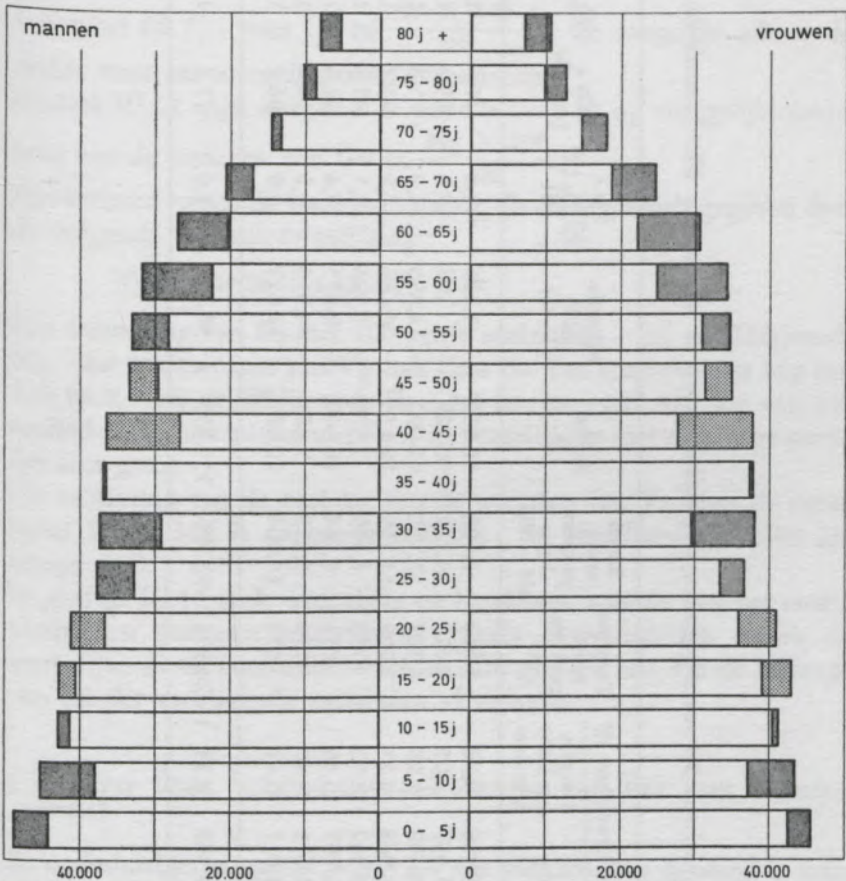
Het stijgend aandeel van de sterfte in hogere leeftijdsgroepen hangt nauw samen met de toenemende veroudering van de leeftijdsopbouw van de bevolking. Eind 1961 beliep het aandeel van de leeftijdsgroepen van 60 jaar en meer in de totale bevolking in West-Vlaanderen reeds 16,5 % tegenover 13,7 % in 1947 en 9,9 % in 1920. Het aandeel van de leeftijdsgroepen van minder dan 15 jaar was, in tegenstelling met de evolutie van de vorige periodes, iets gestegen, namelijk van 24,4 % in 1947 tot 25,0 % in 1961 (zie grafiek III.13).

Tabel III.7 geeft per arrondissement de gegevens inzake huwelijken, aangroei aantal gezinnen, sterfte en migratie voor de periode 1948-61. De rangorde van de arrondissementen naar dalende waarden van G_a is opnieuw gewijzigd in vergelijking met de vorige periodes. De arrondissementen Tielt, Diksmuide en Ieper staan achteraan in de rangschikking, zoals in de periodes 1931-47 en 1901-10.

De waarden van G_a zijn de laagste van alle bestudeerde periodes voor de arrondissementen Diksmuide, Ieper, Kortrijk, Roeselare en Tielt. Voor het arrondissement Brugge werden lagere waarden van G_a genoteerd in de periodes 1891-1900 en 1901-10, voor het arrondissement Oostende in de periode 1901-10 en voor het arrondissement Veurne in de periode 1891-1900. De spreiding van de waarden van G_a is groter in de periode 1948-61 dan in de periodes 1931-47 en 1901-10.

De waarden van $\frac{S_b \times 100}{sH}$ zijn nochtans betrekkelijk gering. De waarden van $\frac{S_b \times 100}{sH}$ zijn de laagste van alle beschouwde periodes voor de arrondissementen Roeselare en Tielt; in de overige arrondissementen werden enkel lagere waarden genoteerd in de periode 1921-30, toen het aantal huwelijken zeer groot was. De lage waarden van G_a zullen dus een verklaring dienen te vinden in een hoger effect van de sterfte (grote parameter) op de evolutie van het

Grafiek III.13: LEEFTIJDOPBOUW VAN DE WESTVLAAMSE BEVOLKING OP 31.12.1947 EN 31.12.1961.

 toename van de bevolking tussen 1947 en 1961
 vermindering van de bevolking tussen 1947 en 1961

TABEL III.7 : *Aangroei van het aantal gezinnen, huwelijken, sterfte en migratie in West-Vlaanderen, per arrondissement, 1948-61.*

Arrondis- sament	Aant. huwelijken sH		Toename aantal gezinnen dG	Aantal verdw. gezinnen Vg = sH - dG	Sterfte St	Migratie- saldo (U - I)	$\frac{dG \times 100}{sH}$	Ga = $\frac{dG \times 100}{sH}$	Gv = $\frac{Gv - Ga}{100 - Ga}$	$\frac{Sb \times 100}{sH}$	$\frac{Mg \times 100}{sH}$	
	Abs.	Jaargem. per 1.000 inwoners										
Oostende	13.216	8,24	5.610	7.606	16.634	—	42,4	57,6	114,0	—	2,9	
Brugge	23.437	7,95	8.615	14.822	30.929	—	36,8	63,2	120,2	—	0,1	
Kortrijk	33.458	8,29	8.283	25.175	41.992	+	24,8	75,2	114,2	+	4,5	
Roeselare	14.968	8,25	2.209	12.759	18.150	+	6.166	85,2	109,5	+	11,6	
Veurne	5.202	8,12	753	4.449	7.328	+	1.996	85,5	130,3	+	11,8	
Tielt	8.797	8,38	653	8.144	10.360	+	8.075	92,6	108,7	+	24,0	
Diksmuide	5.673	8,40	296	5.377	7.821	+	4.816	94,8	126,2	+	23,2	
Ieper	14.617	8,47	553	14.064	20.021	+	11.627	96,2	126,0	+	23,6	
West- Vlaanderen	119.368	8,23	26.972	92.396	153.235	+	36.231	22,6	77,4	117,1	+	2,5

aantal gezinnen of door een grotere invloed van de migratie of door het deel dat via Sb en Mg niet verklaarbaar is.

De rangorde van de arrondissementen naar stijgende waarden van

Gv en van $\frac{Mg \times 100}{sH}$ valt samen voor vijf arrondissementen

(zie tabel III.7) ; voor Gv en $\frac{Sb \times 100}{sH}$ is de rangorde alleen dezelfde voor het arrondissement Diksmuide.

Grafiek III.14 wijst ook voor de periode 1948-61 op een gelijklopend-

heid van de waarden van Gv en $\frac{Mg \times 100}{sH}$.

Het verband tussen de waarden van Vg, Sb en Mg wordt gegeven door de volgende regressievergelijking :

$$Vg = 0,60 Sb + 1,43 Mg - 775.$$

Een toeneming van Sb met 100 geeft aanleiding - bij gelijkblijvende Mg - tot een toename van Vg met circa 60. Een toename van Mg met 100 leidt - bij gelijkblijvende Sb - tot een aangroei van Vg van 143 eenheden. De parameter van Sb is in vergelijking met de vorige periodes zeer groot.

De verklaring van de evolutie van de waarden van Vg door de variabelen Sb en Mg is nagenoeg volledig ; de korrelatiecoëfficiënt bedraagt 0,99.

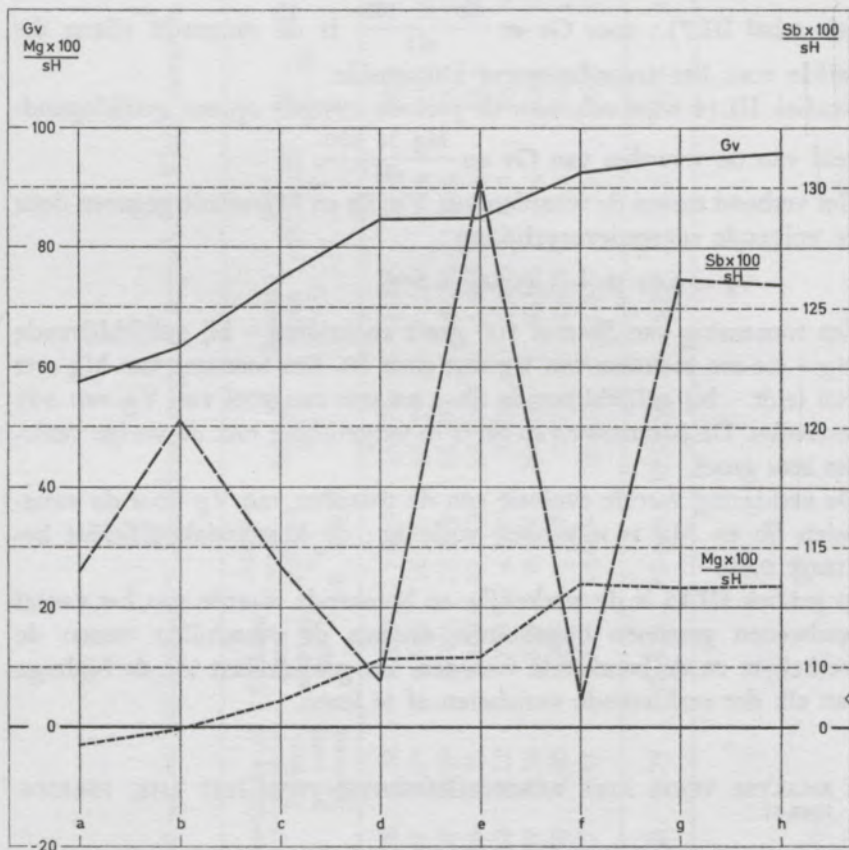
In grafiek III.15 is de werkelijke en berekende waarde van het aantal verdwenen gezinnen opgenomen evenals de verschillen tussen de werkelijke en de berekende waarden. De grafiek laat toe de bijdrage van elk der verklarende variabelen af te lezen.

7. ANALYSE VOOR ALLE ARRONDISSEMENTEN VAN HET RIJK, PERIODE 1948-61

In onderhavige paragraaf wordt de analyse, zoals ze gebeurd is voor alle arrondissementen van West-Vlaanderen, uitgebreid tot alle arrondissementen van het Rijk ; de ontleding wordt echter beperkt tot de periode 1948-61.

Tussen 1947 en 1961 steeg de bevolking in het Rijk van 8.512.195 tot 9.189.741 personen. Deze aangroei van 677.546 personen was de resultante van een natuurlijk akkres van 612.229 personen en een

Grafiek III. 14: WAARDEN VAN G_v , $\frac{S_b \times 100}{sH}$ EN $\frac{M_g \times 100}{sH}$ IN DE DIVERSE ARRONDISEMENTEN VAN WEST-VLAANDEREN, 1948-61.

a : arr. Oostende

b : arr. Brugge

c : arr. Kortrijk

d : arr. Roeselare

e : arr. Veurne

f : arr. Tielt

g : arr. Diksmuide

h : arr. Ieper

vestigingsoverschot van 65.317 personen. Er werden in de betrokken periode 964.605 huwelijken gesloten. Volgens de gegevens van de volkstelling steeg het aantal gezinnen van 2.836.979 tot 3.027.701 of met 190.722 eenheden¹. Per 100 afgesloten huwelijken waren er aldus gemiddeld slechts 20 gezinnen bijgekomen.

De verklaring van de waarden van het aantal 'verdwenen' gezinnen ($Vg = sH - dG$) wordt gezocht in de waarden van de sterfte van personen van 20 jaar en ouder (Sb) en het migratieoverschot gedeeld door de gemiddelde gezinsgrootte (Mg). Toepassing van de methode van de meervoudige korrelatie leidt tot de volgende regressievergelijking:

$$Vg = 0,60 Sb + 0,81 Mg - 712.$$

De korrelatiecoëfficiënt bedraagt 0,99, wat er op wijst dat Sb en Mg samen circa 85 % van de variaties verklaren².

In grafiek III.16 is de werkelijke waarde van het aantal verdwenen gezinnen opgenomen evenals de verschillen tussen de werkelijke en de berekende waarden. De grafiek laat toe de bijdrage van elk der verklarende variabelen af te lezen.

Uit een vergelijking van de regressievergelijkingen berekend voor de Westvlaamse arrondissementen en voor alle arrondissementen van het Rijk, blijkt dat de parameter van Sb dezelfde is, doch dat de parameter van Mg aanzienlijk lager is bij de berekening voor het Rijk (0,81) dan bij de berekening voor West-Vlaanderen (1,43). Dit verschil voor de waarde van de parameter van Mg lijkt verklaarbaar door de invloed van de gezinsstructuur van de ingeweken gastarbeiders.

8. SLOTBESCHOUWINGEN

In de probleemstelling werd de aandacht gevestigd op het feit dat in elke omschrijving het peil bereikt door het aantal gezinnen, standvastig gewijzigd wordt onder de invloed van tal van factoren, waaronder naar onze mening, de huwelijken sH , de sterfte St en de in- en uitwijking de voornaamste zijn. Er kan dus geponeerd worden:

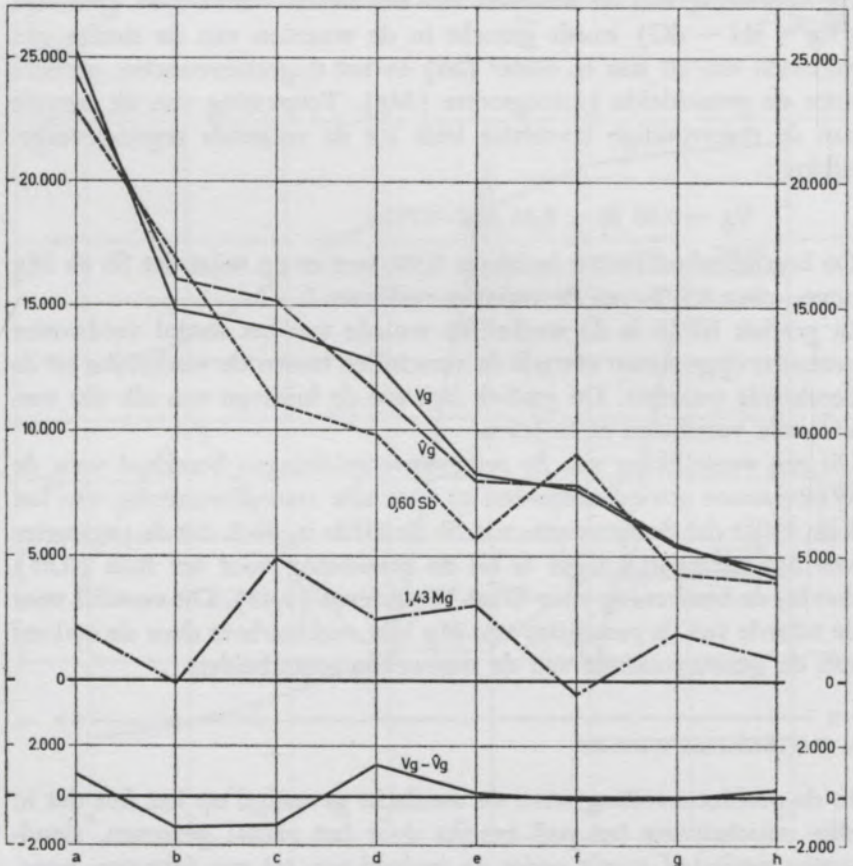
$$dG = f (sH, rSt, f_1I, f_2U) + Z'$$

¹ Inclusief kollektieve gezinnen.

² Zonder rekening te houden met het aantal vrijheidsgraden.

Grafiek III. 15: DE WERKELIJKE EN BEREKENDE WAARDEN VAN V_g . VERKLARENDE VARIABELEN. WEST-VLAANDEREN. PERIODE 1948-61.

a : arr. Kortrijk

e : arr. Tielt

b : arr. Brugge

f : arr. Oostende

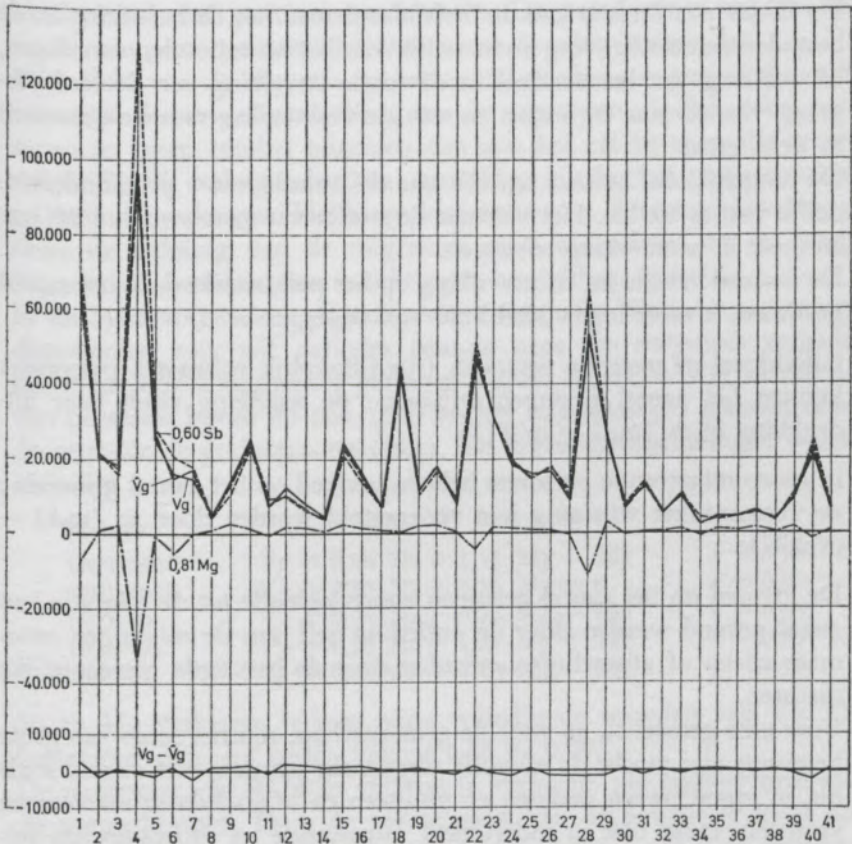
c : arr. Ieper

g : arr. Diksmuide

d : arr. Roeselare

h : arr. Veurne

Grafiek III. 16: DE WERKELIJKE EN BEREKENDE WAARDEN VAN V_g . VERKLARENDE VARIABELEN. HET RIJK. PERIODE 1948-61.

- 1 ARR. ANTWERPEN
- 2 ARR. MECHELEN
- 3 ARR. TURNHOUT
- 4 ARR. BRUSSEL
- 5 ARR. LEUVEN
- 6 ARR. NIJVEL
- 7 ARR. BRUGGE
- 8 ARR. DIKSMUIDE
- 9 ARR. IEPER
- 10 ARR. KORTRIJK
- 11 ARR. OOSTENDE

- 12 ARR. ROESELARE
- 13 ARR. TIELT
- 14 ARR. VEURNE
- 15 ARR. AALST
- 16 ARR. DENDERMONDE
- 17 ARR. EEKLO
- 18 ARR. GENT
- 19 ARR. OUDENAARDE
- 20 ARR. ST-NIKLAAS
- 21 ARR. AAT

- 22 ARR. CHARLEROI
- 23 ARR. BERGEN
- 24 ARR. ZINNIK
- 25 ARR. THUIN
- 26 ARR. DOORNIK
- 27 ARR. HOEI
- 28 ARR. LUIK
- 29 ARR. VERVIERS
- 30 ARR. BORGWORM
- 31 ARR. HASSELT

- 32 ARR. MAASEIK
- 33 ARR. TONGEREN
- 34 ARR. AARLEN
- 35 ARR. BASTENAKEN
- 36 ARR. MARCHE-EN-FAMENNE
- 37 ARR. NEUFCHATEAU
- 38 ARR. VIRON
- 39 ARR. DINANT
- 40 ARR. NAMEN
- 41 ARR. PHILIPPEVILLE

waarin Z' alle andere factoren verenigt die niets gemeens hebben met sH , St , I en U .

Niet het globaal aantal sterfgevallen St komt in aanmerking; enkel een deel: rSt . In de jongste jaren is de faktor r (minder dan 1) gestegen terwijl St verminderde.

De faktor r is funktie van de leeftijdsopbouw van de bevolking in de bestudeerde omschrijving en namelijk van het aantal ouden van dagen, of ook nog van het aandeel in de totale bevolking van de leeftijds-groep van 60 jaar en ouder, en van de verhouding vrouwen/mannen in deze groep¹.

De mogelijkheid bestaat om elk jaar de waarde van r proefondervindelijk vast te stellen. Het volstaat de sterfte van personen van 20 jaar en meer in aanmerking te nemen.

De invloed van de in- en uitwijking op het peil bereikt door het aantal gezinnen, is meer ingewikkeld om vast te leggen:

individueel migrerende personen (hoofdzakelijk volwassen personen) kunnen het aantal gezinnen wijzigen: de wijziging vindt haar uitdrukking in $\pm (m_1iI - m'i'U)$

in groep migrerende personen hebben invloed op het aantal gezinnen; de veroorzaakte wijziging kan voorgesteld worden door $\pm (m_2kI - m'2k'U)$

De invloed op het aantal gezinnen voortvloeiende uit de migratie kan enkel gekend worden door de ontleding zelf van de migranten naarmate zij in- of afgeschreven worden door de bevoegde gemeentelijke diensten.

Voor elke gemeente, en voor de gemeenschap, zou het reeds van grote betekenis zijn mocht de migratie uitgedrukt worden, niet alleen, zoals nu, in ingeschreven mannen en vrouwen en afgeschreven mannen en vrouwen, maar ook in individueel migrerende en groepsgewijze migrerende personen².

¹ Zie Deel II van dit boek.

² In het kader van de 'Survey van de Westvlaamse Gewesten' (uitgevoerd in opdracht van dhr. Minister van Openbare Werken) werd door het Westvlaams Economisch Studiebureau een enkwest uitgevoerd naar de migratieverschijnselen in drie gemeentengroepen met respectievelijk Diksmuide, Ieper en Brugge als centrum. 77.000 migranten die van gemeente wisselden in de periode 1956-1959 werden hierbij betrokken. Louter op grond van *gemeentelijke dokumenten* werd een onderscheid doorgevoerd

Uit voorgaande analyse komt duidelijk naar voren dat de samenhang tussen het aantal afgesloten huwelijken en de aangroei van het aantal gezinnen overwegend onder de invloed staat van de sterfte en van de migratie. Bij de sterfte is het uiteraard enkel de sterfte van personen van 20 jaar en meer die, behoudens in uitzonderlijke gevallen, het 'verdwijnen' van gezinnen veroorzaakt. De parameter r van S_b , de sterfte van personen van 20 jaar en meer, is zeker kleiner dan 1.

Het effect van de migratie op het aantal verdwenen gezinnen wordt beïnvloed door de samenstelling van de migranten; indien enkel personen in groep zouden migreren dan zou het effect naar alle waarschijnlijkheid weinig afwijken van M_g , zijnde het migratiesaldo gedeeld door de gemiddelde gezinsgrootte van de totale bevolking. Over de indeling van de migranten naar individueel en in groep migrerende worden geen inlichtingen beschikbaar gesteld.

In de opeenvolgende paragrafen werd voor alle Westvlaamse arrondissementen voor vijf periodes gezocht naar een statistisch verband tussen het aantal verdwenen gezinnen V_g , dit is ($sH - dG$), de sterfte van personen boven 20 jaar (S_b) en het migratiesaldo gedeeld door de gemiddelde gezinsgrootte (M_g). De regressievergelijkingen waren als volgt:

Periode

1891-1900	$V_g = 0,36 S_b + 1,35 M_g - 469$	$r = 0,98$
1901-1910	$V_g = 0,37 S_b + 0,56 M_g - 6$	$r = 0,99$
1921-30	$V_g = 0,44 S_b + 0,94 M_g - 150$	$r = 0,99$
1931-47	$V_g = 0,35 S_b + 1,01 M_g + 211$	$r = 0,99$
1948-61	$V_g = 0,60 S_b + 1,43 M_g - 775$	$r = 0,99$

S_b en M_g verklaren telkens bijna volledig de waarden van V_g . De korrelatiecoëfficiënt beliep telkens 0,98 en 0,99.

De parameter van S_b blijkt stijgend te verlopen. Dit beantwoordt aan de verwachtingen. Door de veroudering van de bevolking stijgt het aandeel van de sterfte in de hoogste leeftijdsklassen; in deze leeftijdsklassen is het effect van de sterfte op het verdwijnen van gezinnen

tussen individueel migrerende M_i en in groepsverband migrerende M_k ; het aantal en de structuur der groepen, hun gemiddelde structuur werden vastgesteld met daarenboven gegevens over geslacht, leeftijd, burgerlijke stand, beroep, herkomst of bestemming, migratieafstand. Zoveel bijzonderheden zijn aan het licht gekomen, zo verhelderend bij het beschouwen van bepaalde sociaal-ekonomische verschijnselen, dat met recht mag gepleit worden voor meer splitsing in de gemeentelijke migratiestatistiek.

het grootst. Voor de periode 1931-47 is de parameter van S_b betrekkelijk laag; wellicht is hier de invloed merkbaar van de grotere sterfte van jongeren tijdens de tweede wereldoorlog. Een uitsplitsing van de sterfte naar leeftijdsklassen zou wellicht dit fenomeen in het licht stellen.

De parameter van M_g is betrekkelijk schommelend. Wellicht was de indeling van de migranten naar individueel of in groepsverband migrerende sterk verschillend van periode tot periode, wat de afwijkingen zou kunnen verklaren. Verwacht mag worden dat in het algemeen de parameter van M_g thans groter is dan 1. Verdere uitsplitsing van de migratie zou ook hier bijdragen tot beter inzicht.

In afwachting dat gemeenten zich verenigen om via moderne reken-tuigen een permanent overzicht te hebben over hun respectievelijke gezinsstructuur, zouden op gemeentelijk niveau de parameters r , i , i' , k , k' , m_1 , m_2 , m'_1 , m'_2 kunnen afgeleid worden uit de meldingen ingeschreven in de verscheiden dokumenten, door elk gemeentebestuur bij te houden: sterfgevallen, woonstveranderingen, inwijkende personen, uitwijkende personen, afgeschreven personen, huwelijken, echtscheidingen... Met het gebruik van de woorden 'kunnen afgeleid worden' wordt hier bedoeld dat de ambtenaar, daartoe door het gemeentebestuur gemandateerd, een methodiek moet toepassen wortelend in een bijzondere optiek; hij zal proefondervindelijk en doorlopend de factoren 'meten' die verantwoordelijk zijn voor de wijzigingen in het aantal gezinnen en in hun structuur. Hoe belangrijk de gevolgen van zijn opdracht zullen zijn moge blijken uit de vaststelling dat door het ontbreken (buiten de volkstellingen) van enige *meting* van het aantal en de structuur van de gezinnen, het zogenaamd 'huisvestingsbeleid' op gissingen drijft...

De aarzeling, de onaangepastheid en de tekortkomingen in de sektor van het huisvestingsbeleid, het winstbejag rond bodem en huisvesting, kunnen enkel door de gemeentebesturen bekampt worden wanneer zij, jaar na jaar, hun rijkdom 'gezinnen' nauwkeurig 'meten'.

De 'gezinnen' zijn de stenen waarmede een levende gemeenschap is opgebouwd; hebben zij die de opdracht aanvaardden deze gemeenschap op te bouwen - *aedificare civitatem* - dan ook niet de plicht dit edele levende bouwmetaal grondig te *kennen*?

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Burgerlijke stand			Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer per- sonen blijven over in de woning v. d. overledene	echtge- noot	in weduw- staat of gescheiden	onge- huwd	
70 jaar en ouder								
mannen	23	6	38	44	31	51	29	111
vrouwen	56	22	32	56	35	93	38	166
65-69 jaar								
mannen	3	1	11	16	24	4	3	31
vrouwen	—	3	8	14	12	8	5	25
60-64 jaar								
mannen	1	—	16	11	18	8	2	28
vrouwen	3	—	5	7	8	5	2	15
20-59 jaar								
mannen	3	2	13	39	39	6	12	57
vrouwen	3	4	8	27	30	5	7	42
Totaal								
mannen	30	9	78	110	112	69	46	227
vrouwen	62	29	53	104	85	111	52	248
totaal	92	38	131	214	197	180	98	475

Totale sterfte : 511.

BIJLAGE II.2 : *Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Kortrijk, naar geslacht, burgerlijke stand, leeftijd en woonwijze, jaar 1958.*

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze			Burgerlijke stand			Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer per- sonen blijven over in de woning v. d. overledene	echtge- noot	in weduw- staat of gescheiden	
70 jaar en ouder							
mannen	30	7	32	40	54	45	10
vrouwen	47	12	32	68	42	89	28
65-69 jaar							
mannen	2	1	14	9	19	5	2
vrouwen	8	2	11	8	14	9	6
60-64 jaar							
mannen	2	1	11	18	27	2	3
vrouwen	2	1	8	10	16	2	3
20-59 jaar							
mannen	1	-	8	31	34	4	2
vrouwen	1	1	8	19	21	5	3
Totaal							
mannen	35	9	65	98	134	56	17
vrouwen	58	16	59	105	93	105	40
totaal	93	25	124	203	227	161	57

Totale sterfte : 476.

BIJLAGE II.3 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Kortrijk, naar geslacht, burgerlijke stand, leeftijd en woonwijze, jaar 1959.

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze			Burgerlijke stand			Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer per- sonen blijven over in de woning v. d. overledene	echtge- noot	in weduw- staat of gescheiden	
70 jaar en ouder							
mannen	15	13	45	48	60	52	121
vrouwen	50	15	34	60	47	81	159
65-69 jaar							
mannen	8	2	12	9	23	6	31
vrouwen	1	2	14	8	16	8	25
60-64 jaar							
mannen	1	1	14	9	14	6	25
vrouwen	2	—	7	7	9	3	16
20-59 jaar							
mannen	2	1	19	31	47	—	53
vrouwen	1	1	4	28	21	5	34
Totaal							
mannen	26	17	90	97	144	64	230
vrouwen	54	18	59	103	93	97	234
totaal	80	35	149	200	237	161	464

Totale sterfte : 503.

BIJLAGE II.4 : *Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Kortrijk, naar geslacht, burgerlijke stand, leeftijd en woonwijze, jaar 1960.*

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Burgerlijke stand			Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer per- sonen blijven over in de woning v. d. overledene	echtge- noot	in weduw- staat of gescheiden	onge- huwd	
70 jaar en ouder								
mannen	37	4	30	52	54	58	11	123
vrouwen	44	19	45	60	47	93	28	168
65-69 jaar								
mannen	3	1	11	17	25	4	3	32
vrouwen	5	4	10	17	16	13	7	36
60-64 jaar								
mannen	2	1	18	14	29	5	1	35
vrouwen	2	1	7	7	10	5	2	17
20-59 jaar								
mannen	5	4	14	43	52	2	12	66
vrouwen	1	2	7	16	16	3	7	26
Totaal								
mannen	47	10	73	126	160	69	27	256
vrouwen	52	26	69	100	89	114	44	247
totaal	99	36	142	226	249	183	71	503

Totale sterfte : 528.

BIJLAGE II.5 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Kortrijk, naar geslacht, burgerlijke stand, leeftijd en woonwijze, jaar 1961.

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Burgerlijke stand			Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer per- sonen blijven over in de woning v. d. overledene	echte- noot	in weduw- staat of gescheiden	onge- huwd	
70 jaar en ouder								
mannen	18	6	45	51	68	49	3	120
vrouwen	58	20	36	59	33	109	31	173
65-69 jaar								
mannen	-	3	17	14	27	6	1	34
vrouwen	1	4	13	13	17	10	4	31
60-64 jaar								
mannen	5	1	5	17	21	3	4	28
vrouwen	3	-	4	2	4	3	2	9
20-59 jaar								
mannen	1	1	11	34	36	3	8	47
vrouwen	2	-	9	18	22	3	4	29
Totaal								
mannen	24	11	78	116	152	61	16	229
vrouwen	64	24	62	92	76	125	41	242
totaal	88	35	140	208	228	186	57	471

Totale sterfte : 486.

BIJLAGE II.6: *Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Kortrijk, naar geslacht, burgerlijke stand, leeftijd en woonwijze, jaar 1962.*

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Burgerlijke stand			Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	én persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer per- sonen blijven over in de woning v. d. overledene	echte- noot	in weduw- staat of gescheiden	onge- huwd	
70 jaar en ouder								
mannen	32	12	27	49	48	58	14	120
vrouwen	61	23	39	48	41	96	34	171
65-69 jaar								
mannen	3	1	13	16	29	2	2	33
vrouwen	3	6	5	11	11	8	6	25
60-64 jaar								
mannen	3	1	9	17	26	1	3	30
vrouwen	1	-	1	6	5	1	2	8
20-59 jaar								
mannen	10	4	7	43	42	8	14	64
vrouwen	1	-	7	27	32	-	3	35
Totaal								
mannen	48	18	56	125	145	69	33	247
vrouwen	66	29	52	92	89	105	45	239
totaal	114	47	108	217	234	174	78	486

Totale sterfte : 506.

BIJLAGE II.7 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Kortrijk, naar geslacht, burgerlijke stand, leeftijd en woonwijze, jaar 1963.

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze			Burgerlijke stand			Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer per- sonen blijven over in de woning v. d. overledene	echtge- noot	in weduw- staat of gescheiden	
70 jaar en ouder							
mannen	30	13	38	56	57	66	137
vrouwen	62	16	38	56	37	87	172
65-69 jaar							
mannen	3	—	19	13	30	4	35
vrouwen	—	3	12	11	16	6	26
60-64 jaar							
mannen	2	—	7	13	16	3	22
vrouwen	3	—	5	8	8	6	16
20-59 jaar							
mannen	1	1	12	46	52	1	60
vrouwen	2	5	6	17	20	4	30
Totaal							
mannen	36	14	76	128	155	74	254
vrouwen	67	24	61	92	81	103	244
totaal	103	38	137	220	236	177	498

Totale sterfte : 523.

BIJLAGE II.8: *Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Kortrijk, naar geslacht, burgerlijke stand, leeftijd en woonwijze, jaar 1964.*

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze			Burgerlijke stand			Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer per- sonen blijven over in de woning v. d. overledene	echte- noot	in wedu- staat of gescheiden	
70 jaar en ouder							
mannen	22	12	49	45	62	57	9
vrouwen	66	24	37	45	47	85	40
65-69 jaar							
mannen	3	3	26	14	37	6	3
vrouwen	3	5	10	10	12	10	6
60-64 jaar							
mannen	1	-	15	13	23	2	4
vrouwen	4	3	9	2	10	3	5
20-59 jaar							
mannen	5	1	10	35	40	4	7
vrouwen	3	3	12	14	19	3	10
Totaal							
mannen	31	16	100	107	162	69	23
vrouwen	76	35	68	71	88	101	61
totaal	107	51	168	178	250	170	84

Totale sterfte : 523.

BIJLAGE II.9 : *Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Kortrijk, naar geslacht, burgerlijke stand, leeftijd en woonwijze, jaar 1965.*

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Burgerlijke stand			Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer per- sonen blijven over in de woning v. d. overledene	echte- noot	in weduw- staat of gescheiden	onge- huwd	
70 jaar en ouder								
mannen	26	11	59	48	78	59	7	144
vrouwen	46	21	41	55	36	98	29	163
65-69 jaar								
mannen	3	3	23	14	33	6	4	43
vrouwen	1	4	9	14	10	15	3	28
60-64 jaar								
mannen	4	1	18	16	30	5	4	39
vrouwen	3	4	5	9	9	10	2	21
20-59 jaar								
mannen	3	2	10	33	41	2	5	48
vrouwen	4	5	5	16	14	5	11	30
Totaal								
mannen	36	17	110	111	182	72	20	274
vrouwen	54	34	60	94	69	128	45	242
totaal	90	51	170	205	251	200	65	516

Totale sterfte : 546.

BIJLAGE II.10 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Kortrijk, naar geslacht, burgerlijke stand, leeftijd en woonwijze, jaar 1966.

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze			Burgerlijke stand			Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer per- sonen blijven over in de woning v. d. overledene	echtge- noot	in weduw- staat of gescheiden	
70 jaar en ouder							
mannen	34	15	52	43	76	61	7
vrouwen	59	32	49	60	49	112	39
65-69 jaar							
mannen	5	2	20	13	29	9	2
vrouwen	3	5	13	10	17	6	8
60-64 jaar							
mannen	2	2	10	11	21	3	1
vrouwen	—	2	10	6	13	4	1
20-59 jaar							
mannen	1	1	12	25	32	2	5
vrouwen	2	1	10	17	22	2	6
Totaal							
mannen	42	20	94	92	158	75	15
vrouwen	64	40	82	93	101	124	54
totaal	106	60	176	185	259	199	69

Totale sterfte : 550.

BIJLAGE II.11 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Kortrijk, naar geslacht, burgerlijke stand, leeftijd en woonwijze, jaar 1967.

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze			Burgerlijke stand			Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer per- sonen blijven over in de woning v. d. overledene	echtge- noot	in wedu- staat of gescheiden	
70 jaar en ouder							
mannen	25	17	52	45	69	62	8
vrouwen	52	25	49	49	31	116	28
65-69 jaar							
mannen	7	3	20	11	29	5	7
vrouwen	2	3	13	9	15	11	1
60-64 jaar							
mannen	4	2	11	15	24	5	3
vrouwen	1	2	10	6	13	3	3
20-59 jaar							
mannen	8	2	11	21	29	7	6
vrouwen	2	2	12	15	25	3	3
Totaal							
mannen	44	24	94	92	151	79	24
vrouwen	57	32	84	79	84	133	35
totaal	101	56	178	171	235	212	59

Totale sterfte : 525.

BIJLAGE II.12 : *Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Kortrijk, naar geslacht, burgerlijke stand, leeftijd en woonwijze, jaar 1968.*

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Burgerlijke stand				Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer per- sonen blijven over in de woning v. d. overledene	echtge- noot	in weduw- staat of gescheiden	onge- huwd		
70 jaar en ouder									
mannen	28	15	60	61	82	68	14	164	
vrouwen	72	33	49	43	37	117	43	197	
65-69 jaar									
mannen	5	5	19	16	30	13	2	45	
vrouwen	—	5	12	7	13	8	3	24	
60-64 jaar									
mannen	3	1	14	16	26	3	5	34	
vrouwen	4	1	4	8	10	2	5	17	
20-59 jaar									
mannen	1	2	8	27	29	3	6	38	
vrouwen	1	—	6	7	11	2	1	14	
Totaal									
mannen	37	23	101	120	167	87	27	281	
vrouwen	77	39	71	65	71	129	52	252	
totaal	114	62	172	185	238	216	79	533	

Totale sterfte : 549.

BIJLAGE II.13 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Brugge, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaar 1967.

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer personen blijven over in de woning v. d. overledene	
70 jaar en ouder					
mannen	31	20	58	45	154
vrouwen	71	60	60	38	229
65-69 jaar					
mannen	2	6	26	25	59
vrouwen	1	2	16	5	24
60-64 jaar					
mannen	—	2	10	11	23
vrouwen	1	3	10	8	22
20-59 jaar					
mannen	1	10	18	41	70
vrouwen	1	4	15	21	41
Totaal					
mannen	34	38	112	122	306
vrouwen	74	69	101	72	316
totaal	108	107	213	194	622

Totale sterfte : 648.

BIJLAGE II.14 : *Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Brugge, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaar 1968.*

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer personen blijven over in de woning v. d. overledene	
70 jaar en ouder					
mannen	23	26	66	53	168
vrouwen	59	46	54	60	219
65-69 jaar					
mannen	5	4	16	5	30
vrouwen	2	6	16	4	28
60-64 jaar					
mannen	—	6	19	10	35
vrouwen	1	5	7	5	18
20-59 jaar					
mannen	—	5	17	36	58
vrouwen	—	3	8	11	22
Totaal					
mannen	28	41	118	104	291
vrouwen	62	60	85	80	287
totaal	90	101	203	184	578

Totale sterfte : 661.

BIJLAGE II.15 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Ieper, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaar 1967.

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer personen blijven over in de woning v. d. overledene	
70 jaar en ouder					
mannen	9	1	25	20	55
vrouwen	24	16	16	26	82
65-69 jaar					
mannen	—	2	6	4	12
vrouwen	4	1	7	2	14
60-64 jaar					
mannen	—	—	3	4	7
vrouwen	—	2	3	2	7
20-59 jaar					
mannen	1	1	5	9	16
vrouwen	1	1	6	7	15
Totaal					
mannen	10	4	39	37	90
vrouwen	29	20	32	37	118
totaal	39	24	71	74	208

Totale sterfte : 216.

BIJLAGE II.16 : *Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Ieper, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaar 1968.*

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer personen blijven over in de woning v. d. overledene	
70 jaar en ouder					
mannen	22	9	17	25	73
vrouwen	44	17	23	19	103
65-69 jaar					
mannen	—	4	3	2	9
vrouwen	—	2	3	2	7
60-64 jaar					
mannen	—	2	2	5	9
vrouwen	1	2	2	4	9
20-59 jaar					
mannen	—	3	3	10	16
vrouwen	2	2	2	4	10
Totaal					
mannen	22	18	25	42	107
vrouwen	47	23	30	29	129
totaal	69	41	55	71	236

Totale sterfte : 243.

BIJLAGE II.17 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Menen, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaar 1967.

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	leen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer personen blijven over in de woning v. d. overledene	
70 jaar en ouder					
mannen	10	7	31	26	74
vrouwen	20	15	26	39	100
65-69 jaar					
mannen	—	1	11	5	17
vrouwen	—	3	3	7	13
60-64 jaar					
mannen	—	—	9	8	17
vrouwen	—	1	—	3	4
20-59 jaar					
mannen	—	—	5	18	23
vrouwen	1	—	4	10	15
Totaal					
mannen	10	8	56	57	131
vrouwen	21	19	33	59	132
totaal	31	27	89	116	263

Totale sterfte : 278.

BIJLAGE II.18 : *Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Menen, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaar 1968.*

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer personen blijven over in de woning v. d. overledene	
70 jaar en ouder					
mannen	24	11	36	21	92
vrouwen	43	26	33	20	122
65-69 jaar					
mannen	—	6	22	9	37
vrouwen	1	3	11	5	20
60-64 jaar					
mannen	1	—	9	2	12
vrouwen	3	2	2	4	11
20-59 jaar					
mannen	1	2	3	15	21
vrouwen	2	1	4	5	12
Totaal					
mannen	26	19	70	47	162
vrouwen	49	32	50	34	165
totaal	75	51	120	81	327

Totale sterfte : 326.

BIJLAGE II.19 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Oostende, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaar 1967.

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer personen blijven over in de woning v. d. overledene	
70 jaar en ouder					
mannen	14	45	92	28	179
vrouwen	27	104	49	31	211
65-69 jaar					
mannen	—	8	31	7	46
vrouwen	1	16	15	7	39
60-64 jaar					
mannen	—	4	28	15	47
vrouwen	—	6	15	2	23
20-59 jaar					
mannen	—	16	32	40	88
vrouwen	—	6	12	29	47
Totaal					
mannen	14	73	183	90	360
vrouwen	28	132	91	69	320
totaal	42	205	274	159	680

Totale sterfte : 704.

BIJLAGE II.20 : *Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Oostende, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaar 1968.*

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer personen blijven over in de woning v. d. overledene	
70 jaar en ouder					
mannen	18	39	119	39	215
vrouwen	24	115	59	44	242
65-69 jaar					
mannen	2	11	24	15	52
vrouwen	—	13	21	5	39
60-64 jaar					
mannen	1	7	23	12	43
vrouwen	—	7	12	5	24
20-59 jaar					
mannen	—	11	26	35	72
vrouwen	1	6	16	17	40
Totaal					
mannen	21	68	192	101	382
vrouwen	25	141	108	71	345
totaal	46	209	300	172	727

Totale sterfte : 742.

BIJLAGE II.21 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Roeselare, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaar 1967.

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer personen blijven over in de woning v. d. overledene	
70 jaar en ouder					
mannen	5	7	33	54	99
vrouwen	17	23	33	65	138
65-69 jaar					
mannen	—	3	14	18	35
vrouwen	—	4	6	12	22
60-64 jaar					
mannen	—	1	6	11	18
vrouwen	1	—	8	7	16
20-59 jaar					
mannen	—	3	14	27	44
vrouwen	—	2	4	22	28
Totaal					
mannen	5	14	67	110	196
vrouwen	18	29	51	106	204
totaal	23	43	118	216	400

Totale sterfte : 414.

BIJLAGE II.22 : *Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Roeselare, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaar 1968.*

Leeftijdsklasse en geslacht	Woonwijze				Totaal
	in een gebouw voor gemeen- schappelijke huisvesting	alleen- wonende	één persoon blijft over in de woning v. d. overledene	twee of meer personen blijven over in de woning v. d. overledene	
70 jaar en ouder					
mannen	8	10	46	58	122
vrouwen	12	33	30	44	119
65-69 jaar					
mannen	2	—	19	10	31
vrouwen	—	4	9	9	22
60-64 jaar					
mannen	1	—	15	12	28
vrouwen	1	—	5	8	14
20-59 jaar					
mannen	—	2	8	28	38
vrouwen	1	1	11	11	24
Totaal					
mannen	11	12	88	108	219
vrouwen	14	38	55	72	179
totaal	25	50	143	180	398

Totale sterfte : 406.

BIJLAGE III.1 : Evolutie van het aantal gezinnen, het aantal huwelijken en het bevolkingscijfer in het Rijk, per arrondissement, 1948-61.

Arrondissement		Evolutie bevolking	Aantal huwelijken sH	Evolutie aantal gezinnen dG	Ga = $\frac{dG \times 100}{sH}$	Gv = 100 - Ga
Nederlands- talig	Franstalig					
Maaseik		+ 31.565	15.271	+ 9.172	60,1	39,9
Hasselt		+ 60.595	29.816	+ 17.454	58,5	41,5
Turnhout		+ 51.297	33.324	+ 15.262	45,8	54,2
Oostende		+ 13.030	13.216	+ 5.610	42,4	57,6
	Aarlen	+ 6.014	4.563	+ 1.889	41,4	58,7
Tongeren		+ 22.000	17.089	+ 6.959	40,7	59,3
Brugge		+ 22.212	23.437	+ 8.615	36,8	63,2
	Brussel	+ 139.611	142.258	+ 46.119	32,4	67,6
Leuven		+ 35.790	37.109	+ 11.786	31,8	68,2
Mechelen		+ 22.299	29.288	+ 8.882	30,3	69,7
Antwerpen		+ 88.426	91.460	+ 27.239	29,8	70,2
Kortrijk		+ 25.637	33.458	+ 8.283	24,8	75,2
Aalst		+ 17.583	28.564	+ 5.045	17,7	82,3
Eeklo		+ 3.070	8.772	+ 1.546	17,6	82,4
	Virton	+ 1.924	4.346	+ 669	15,4	84,6
Roeselare		+ 9.072	14.901	+ 2.209	14,8	85,2
	Luik	+ 39.813	61.139	+ 9.051	14,8	85,2
Veurne		+ 1.937	5.202	+ 753	14,5	85,5
Sint-Niklaas		+ 7.399	21.069	+ 3.023	14,3	85,7
Dendermonde		+ 9.208	19.097	+ 2.672	14,0	86,0
	Nijvel	+ 18.270	18.139	+ 2.239	12,3	87,7
	Namen	+ 12.917	22.695	+ 2.023	8,9	91,1
Gent		+ 18.327	48.480	+ 3.892	8,0	92,0
Tielt		+ 1.307	8.797	+ 653	7,4	92,6
Diksmuide		— 47	5.673	+ 296	5,2	94,8
Oudenaarde		— 862	12.545	+ 575	4,6	95,4
Ieper		— 621	14.617	+ 553	3,8	96,2
	Hoei	+ 284	9.344	+ 61	0,7	99,3
	Verviers	— 1.207	26.483	— 45	— 0,2	100,2
	Charleroi	+ 26.249	47.135	— 340	— 0,7	100,7
	Neufchâteau	— 1.630	5.838	— 96	— 1,6	101,6
	Bastenaken	— 1.403	4.219	— 132	— 3,1	103,1
	Dinant	— 1.075	9.072	— 635	— 7,0	107,0
	Zinnik	— 1.725	17.199	— 1.409	— 8,2	108,2
	Marche-en-Famenne	— 1.535	4.399	— 368	— 8,4	108,4
	Aat	— 221	7.511	— 659	— 8,8	108,8
	Borgworm	+ 785	6.959	— 93	— 10,4	110,4
	Doornik	— 3.190	15.012	— 1.780	— 11,9	111,9
	Thuin	+ 973	14.197	— 1.780	— 12,5	112,5
	Philippeville	+ 1.500	5.964	— 782	— 13,1	113,1
	Bergen	+ 1.968	26.980	— 3.689	— 13,7	113,7

BIJLAGE III.2 : *Aandeel van de onderscheiden leeftijdsgroepen in het globaal aantal sterfgevallen in België, 1891-1967. — (Bron : N.I.S.)*

Periode	Leeftijdstrappen		
	60 jaar en ouder	beneden 20 jaar	beneden 5 jaar
1891-1900	34,27 %	40,85 %	34,84 %
—	—	—	—
1901-1905	36,52	38,70	33,34
1906-1910	39,18	35,83	30,48
—	—	—	—
1921-1925	46,21	24,33	19,94
1926-1930	49,32	21,24	17,07
1931-1935	53,70	17,19	13,72
1936-1939	57,99	14,30	11,11
—	—	—	—
1946-1950	64,68	11,40	9,71
1951-1955	72,21	7,48	6,86
1956-1960	74,26	6,74	5,45
1961	76,26	5,64	4,73
1962	77,50	5,28	4,33
1963	78,25	5,15	4,25
1964	77,65	5,21	4,20
1965	78,67	4,70	3,72
1966	79,32	4,76	3,74
1967	79,86	4,32	3,38

BIJLAGE III.3 : Aantal gezinnen en gemiddelde gezinsgrootte in West-Vlaanderen, per arrondissement, 1890-1961.

	1890	1900	1910	1920	1930	1947	1961							
Aantal gezinnen	Gemiddelde gezinsgrootte	Aantal gezinnen	Gemiddelde gezinsgrootte	Aantal gezinnen	Gemiddelde gezinsgrootte	Aantal gezinnen	Gemiddelde gezinsgrootte							
Arr. Brugge	27.437	4,97	30.214	4,93	33.960	4,85	37.158	4,53	44.120	3,97	58.164	3,43	66.779	3,32
Arr. Diksmuide	11.006	4,65	11.232	4,64	11.557	4,66	8.485	4,57	11.092	4,13	13.197	3,66	13.493	3,57
Arr. Ieper	24.495	4,78	25.943	4,70	28.223	4,57	19.760	4,35	30.399	3,91	36.571	3,37	37.124	3,30
Arr. Kortrijk	35.081	4,84	40.083	4,83	45.153	4,74	49.192	4,31	65.067	3,77	83.927	3,27	92.210	3,23
Arr. Oostende	13.455	4,72	17.368	4,51	19.670	4,51	21.546	4,16	26.587	3,68	33.941	3,17	39.551	3,05
Arr. Roeselare	19.616	4,93	21.100	4,92	23.083	4,80	22.676	4,34	28.141	3,88	35.125	3,55	37.334	3,38
Arr. Tielt	14.081	4,92	14.490	4,92	14.990	5,01	14.760	4,85	16.167	4,29	19.445	3,82	20.098	3,76
Arr. Veurne	7.920	4,35	8.177	4,30	9.075	4,20	9.547	4,08	11.100	3,65	13.785	3,24	14.538	3,21
Prov. West-Vl.	153.091	4,82	168.607	4,78	185.711	4,71	183.124	4,39	232.673	3,87	294.155	3,39	321.127	3,33

Eron : Algemene Volkstellingen.

BIJLAGE III.4 : *Evolutie van de bevolking in West-Vlaanderen, per arrondissement, 1890-1961.*

Arrondissement	Bevolking										Migratiesaldi				
	1890	1900	1910	1920	1930	1947	1961	1891-1900	1901-10	1911-20	1921-30	1931-47	1948-61		
Brugge	136.474	148.986	164.571	168.301	175.067	199.396	221.608	— 4.975	— 5.408	— 4.657	— 7.784	— 4.217	— 104		
Diksmuide	51.162	52.061	53.865	38.801	45.837	48.252	48.205	— 3.917	— 3.682	— 16.326	— 2.439	— 2.128	— 4.816		
Ieper	117.048	121.992	128.850	85.930	118.816	123.278	122.657	— 7.149	— 7.273	— 47.121	— 21.572	— 5.904	— 11.627		
Kortrijk	169.804	193.633	213.952	212.006	245.033	274.263	299.900	— 1.650	— 4.683	— 8.722	— 9.951	— 712	— 4.880		
Oostende	63.477	78.405	88.748	89.726	97.782	107.654	120.684	— 4.719	— 3.226	— 4.593	— 920	— 138	— 1.225		
Roeselare	96.794	103.725	110.908	98.441	109.140	124.649	133.721	— 4.726	— 6.432	— 16.690	— 889	— 1.730	— 6.166		
Tielt	69.231	71.269	75.138	71.530	69.377	74.237	75.544	— 4.977	— 4.899	— 7.225	— 9.193	— 6.364	— 8.075		
Veurne	34.452	35.165	38.103	38.952	40.536	44.720	46.657	— 2.391	— 704	— 608	— 1.684	— 457	— 1.996		
West-Vlaand.	738.442	805.236	874.135	803.687	901.588	996.449	1.068.976	— 21.766	— 36.307	— 105.942	— 13.492	— 10.878	— 36.231		

BIJLAGE III.5 : Waarde van sH, dG, Ga en Gv in de Westvlaamse gemeenten, periode 1948-61.

Arrondissement Brugge	sH	dG positief	dG negatief	Ga positief	Ga negatief	Gv
Aatrijke	569	+ 51		+ 8,96		91,04
Assebroek	1.312	+ 977		+ 74,46		25,54
Beernem	595	+ 70		+ 11,76		88,24
Blankenberge	1.041	+ 489		+ 46,97		53,03
Brugge	5.613	+ 660		+ 11,76		88,24
Damme	148		— 5		— 3,38	103,38
Dudzele	256	+ 21		+ 8,20		91,80
Heist	988	+ 551		+ 55,77		44,23
Hertsberge	135		— 53		— 39,26	139,26
Hoeke	25		— 2		— 8,00	108,00
Houtave	77		— 6		— 7,79	107,79
Jabbeke	326	+ 150		+ 46,01		53,99
Knokke	1.472	1.135		+ 77,10		22,90
Koolkerke	87	+ 87		100,00		
Lapscheure	75		— 12		— 16,00	116,00
Lissewege	272	+ 9		+ 3,31		96,69
Loppem	272	+ 116		+ 42,64		57,46
Meetkerke	80	+ 13		+ 16,25		83,75
Moerkerke	317	+ 11		+ 3,47		96,53
Nieuwmunster	65		— 12		— 18,61	118,61
Oedelem	611	+ 88		+ 14,40		85,60
Oostkamp	877	+ 167		+ 19,05		80,96
Oostkerke	108		— 1		— 0,92	100,92
Ramskapelle	76		— 3		— 3,95	103,95
Ruddervoorde	574	+ 81		+ 14,11		85,89
Sijsele	365	+ 89		+ 24,38		75,62
Sint-Andries	1.178	+ 678		+ 57,55		42,45
Sint-Joris	219	+ 9		+ 57,55		42,45
Sint-Kruis	891	+ 877		+ 98,43		1,57
Sint-Michiels	667	1.002		150,22		— 50,22
Snellegem	170	+ 20		+ 11,76		88,24
Stalhille	131		— 35		— 26,72	126,72
Torhout	1.470	+ 488		+ 33,19		66,81
Uitkerke	399	+ 119		+ 29,82		70,18
Varsenare	202	+ 105		+ 51,98		48,02
Veldegem	431	+ 192		+ 44,54		55,46
Waardamme	106	+ 39		+ 36,79		63,21
Wenduine	176	+ 97		+ 55,11		44,89
Westkapelle	267	+ 102		+ 38,20		61,80
Zedelgem	482	+ 246		+ 51,03		48,97
Zerkegem	207	+ 38		+ 18,35		81,65
Zuienkerke	117		— 33		— 28,20	128,20

BIJLAGE III.5 : Waarde van sH, dG, Ga en Gv in de Westvlaamse gemeenten, periode 1948-61. (vervolg 1)

Arrondissement Diksmuide	sH	dG positief	dG negatief	Ga positief	Ga negatief	Gv
Beerst	148	+ 5		+ 3,38		96,62
Bovekerke	137	+ 6		+ 4,38		95,62
Diksmuide	378	+ 137				
Esen	228		- 30	+ 16,27		83,73
Kaaskerke	76	+ 4				
Handzame	380		- 24		- 6,31	106,31
Houthulst	298	+ 153		+ 51,34		48,66
Keiem	153	+ 1		+ 0,65		99,35
Klerken	218		- 9		- 4,12	104,12
Koekelare	833	+ 149		+ 17,88		87,12
Kortemark	571	+ 53		+ 9,28		90,72
Lampernisse	39		- 13		- 33,33	133,33
Leke	161		- 24		- 14,91	114,91
Lo	150		- 36		- 24,00	124,00
Merkem	299		- 60		- 20,07	120,07
Nieuwkapelle	74		- 12		- 16,21	116,21
Noordschote	68		- 3		- 4,41	104,41
Oostkerke	46		- 7		- 15,21	115,21
Oudekapelle	28	+ 1		+ 3,57		96,43
Pollinkhove	99		- 39		- 39,39	139,39
Reninge	145		- 9		- 6,20	106,20
St.-Jacobs-Kapelle	19	+ 2		+ 10,53		89,47
Stuivekenskerke	43		- 3		- 6,98	106,98
Vladslo	231		- 12		- 5,19	105,19
Werken	183		- 11		- 6,01	106,01
Woumen	356	+ 16		+ 4,49		95,51
Zarren	302	+ 43		+ 14,23		85,77

BIJLAGE III.5 : Waarde van sH, dG, Ga en Gv in de Westvlaamse gemeenten, periode 1948-61. (vervolg 2)

Arrondissement Ieper	sH	dG positief	dG negatief	Ga positief	Ga negatief	Gv
Beselare	281	+ 14		+ 4,98		95,02
Bikschote	105		— 15		— 14,28	114,28
Boezinge	282	+ 1		+ 0,35		99,65
Brielen	87	+ 18		+ 20,69		79,31
Dikkebus	120	+ 9		+ 7,50		92,50
Dranouter	156		— 12		— 7,69	107,69
Elverdinge	283	+ 15		+ 5,30		94,70
Geluveld	183		— 1		— 0,54	100,54
Geluwe	783	+ 206		+ 26,31		73,69
Hollebeke	93		— 16		— 27,20	127,20
Ieper	1.852	+ 191		+ 10,30		89,70
Kemmel	168		— 4		— 2,38	102,38
Krombeke	116		— 23		— 19,83	119,83
Langemark	575	+ 4		+ 0,69		99,31
Loker	103		— 24		— 23,30	123,30
Mesen	134		— 10		— 7,46	107,46
Nieuwkerke	245		— 68		— 27,75	127,75
Oostvleteren	162		— 27		— 16,69	116,69
Passendale	400		— 44		— 11,00	111,00
Poelkapelle	235		— 56		— 22,83	122,83
Poperinge	1.413	+ 351		+ 24,84		75,16
Proven	171		— 67		— 3,92	103,92
Reningelst	258		— 16		— 6,20	106,20
Roesbrugge-Haringe	157		— 41		— 26,05	126,05
Sint-Jan	119	+ 47		+ 39,49		60,51
Vlamertinge	438	+ 31		+ 7,07		92,93
Voormezele	135		— 22		— 16,29	116,29
Watou	319		103		— 32,29	132,29
Wervik	1.386	+ 63		+ 4,54		95,46
Westouter	174					100,00
Westvleteren	195		— 29		— 14,87	114,87

BIJLAGE III.5 : Waarde van sH, dG, Ga en Gv in de Westvlaamse gemeenten, periode 1948-61. (vervolg 2)

Arrondissement Ieper	sH	dG positief	dG negatief	Ga positief	Ga negatief	Gv
Wijtschate	309		— 10		— 3,24	103,24
Woesten	212		— 7		— 3,30	103,30
Wulvergem	57		— 7		— 12,28	112,28
Zandvoorde	109		— 23		— 21,10	121,10
Zillebeke	217	+ 42		+ 19,35		80,65
Zonnebeke	418		— 67		— 16,03	116,03
Zuidschote	51		— 5		— 9,80	109,80
Neerwaasten	100	+ 15		+ 15,00		85,00
Komen	1.029	+ 288		+ 27,98		72,02
Houthem	172	+ 20		+ 11,62		88,48
Ploegsteert	611	+ 2		+ 0,32		99,68
Waasten	1.237		— 57		— 4,61	104,61

BIJLAGE III.5 : Waarde van sH, dG, Ga en Gv in de Westvlaamse gemeenten, periode 1948-61. (vervolg 3)

Arrondissement Kortrijk	sH	dG positief	dG negatief	Ga positief	Ga negatief	Gv
Aalbeke	281	+ 57		+ 20,28		79,72
Anzegem	458	+ 118		+ 25,76		74,24
Avelgem	614	+ 147		+ 23,94		76,06
Bavikhove	293	+ 226		+ 77,13		22,87
Bellegem	447		— 5		— 1,12	101,12
Beveren	481	+ 173		+ 35,96		64,04
Bissegem	595	+ 255		+ 42,85		57,15
Bossuit	64	+ 1		+ 1,56		98,46
Deerlijk	970	+ 365		+ 37,63		62,47
Desselgem	533	+ 163		+ 30,58		69,42
Gijzelbrechtegem	25		— 4		— 16,00	116,00
Gullegem	914	+ 195		+ 21,33		78,67
Harelbeke	1.621	+ 993		+ 61,26		38,74
Heestert	258	+ 25		+ 9,69		90,31
Helkijn	124		— 18		— 14,51	114,51
Heule	987	+ 319		+ 32,32		67,68
Hulste	412	+ 92		+ 22,33		77,67
Ingooigem	250	+ 107		+ 42,80		57,20
Kaster	99	+ 3		+ 3,03		96,97
Kerkhove	99	+ 1		+ 1,01		98,99
Kooigem	83		— 1		— 1,20	101,20
Kortrijk	4.555	1.294		+ 28,40		71,60
Kuurne	1.075	+ 610		+ 56,74		43,26
Lauwe	857	+ 154		+ 17,97		82,03
Lendeledede	569	+ 167		+ 29,35		70,65
Marke	435	+ 159		+ 36,55		63,45
Menen	2.518	+ 65		+ 2,58		97,42
Moensele	273		— 45		— 16,48	116,48
Moorsele	596	+ 21		+ 3,52		96,48
Otegem	271	+ 100		+ 36,90		63,10
Outrijve	121		— 22		— 18,18	118,18

BIJLAGE III.5 : *Waarde van sH, dG, Ga en Gv in de Westvlaamse gemeenten, periode 1948-61. (vervolg 3)*

Arrondissement Kortrijk	sH	dG positief	dG negatief	Ga positief	Ga negatief	Gv
Rekkem	580	+ 42		+ 7,24		92,76
Rollegem	289		— 16		— 5,53	105,53
Sint-Denijs	350		— 39		— 11,43	111,43
Sint-Eloois-Vijve	234	+ 119		+ 50,85		49,15
Spiere	124		— 16		— 12,90	112,90
Tiegem	194	+ 28		+ 14,43		85,57
Vichte	324	+ 161		+ 49,69		50,31
Waarmaarde	80	+ 16		+ 20,00		70,00
Waregem	1.704	+ 825		+ 48,41		51,59
Wevelgem	1.584	+ 257		+ 16,22		83,78
Zwevegem	1.155	+ 597		+ 51,69		48,31
Dottenijs	676	+ 19		+ 2,81		97,19
Herzeeuw	766	+ 83		+ 10,83		89,17
Luingne	334	+ 31		+ 9,28		90,72
Moeskroen	4.166	+ 461		+ 11,06		88,94

BIJLAGE III.5 : Waarde van sH, dG, Ga en Gv in de Westvlaamse gemeenten, periode 1948-61. (vervolg 4)

Arrondissement Oostende	sH	dG positief	dG negatief	Ga positief	Ga negatief	Gv
Bekegem	160	+ 27		+ 16,87		83,13
Bredene	994	+ 541		+ 54,42		45,58
Eernegem	762	+ 47		+ 6,16		93,84
Ettelgem	123	+ 43		+ 34,96		65,04
Gistel	598	+ 115		+ 19,23		80,77
Ichtegem	630	+ 127		+ 20,16		79,84
Klemskerke	404	+ 163		+ 40,34		59,66
Leffinge	239		— 27		— 11,30	111,30
Lombardsijde	137	+ 57		+ 41,60		58,40
Mannekenvere	65	+ 3		+ 4,61		95,39
Middelkerke	473	+ 284		+ 60,04		39,96
Moere	143		— 4		— 2,80	102,80
Oostende	5.924	3.203		+ 54,06		45,94
Oudenburg	405	+ 61		+ 15,06		84,94
Roksem	119	+ 67		+ 56,30		43,70
Schore	28		— 8		— 28,57	128,57
St.-Pieters-Kapelle	32		— 3		— 9,37	109,37
Slijpe	174		— 16		— 9,19	109,19
Snaaskerke	126		— 4		— 3,17	103,17
Stene	720	+ 558		+ 77,50		22,50
Vlissegem	160	+ 97		+ 60,62		39,48
Westende	238	+ 165		+ 69,32		30,68
Westkerke	171	+ 41		+ 23,97		76,03
Wilskerke	38	+ 20		+ 5,26		94,74
Zande	60		— 12		— 20,00	120,00
Zandvoorde	168	+ 97		+ 57,73		42,27
Zevекote	77		— 14		— 18,18	118,18

BIJLAGE III.5 : Waarde van *sH*, *dG*, *Ga* en *Gv* in de Westvlaamse gemeenten, periode 1948-61. (vervolg 5)

Arrondissement Roeselare	<i>sH</i>	<i>dG</i> positief	<i>dG</i> negatief	<i>Ga</i> positief	<i>Ga</i> negatief	<i>Gv</i>
Ardooie	881	+ 14		+ 15,89		84,11
Beveren	391	+ 48		+ 12,27		87,73
Roeselare	3.734	+ 809		+ 21,66		78,34
Dadizele	266	+ 101		+ 37,97		62,03
Emelgem	383	+ 232		+ 60,57		39,43
Izegem	1.892	+ 62		+ 3,27		96,73
Gits	375		— 18		— 4,80	104,80
Hooglede	518	+ 47		+ 9,07		80,93
Ingelmunster	1.158	+ 113		+ 9,76		80,24
Kachtem	185	+ 32		+ 17,29		82,71
Ledegem	534	+ 3		+ 0,56		99,44
Lichtervelde	782		— 8		— 1,02	101,02
Moorslede	738	+ 135		+ 18,29		81,71
Oekene	148		— 41		— 27,70	127,70
Oostnieuwkerke	382	+ 106		+ 27,75		72,25
Rollegem-Kapelle	162		— 11		— 6,79	106,79
Rumbeke	973	+ 367		+ 37,72		62,28
Sint-Eloois-Winkel	368	+ 139		+ 37,77		62,23
Staden	630	+ 103		+ 16,35		83,65
Westrozebeke	223		— 21		— 9,41	109,41

BIJLAGE III.5 : Waarde van sH, dG, Ga en Gv in de Westvlaamse gemeenten, periode 1948-61. (vervolg 6)

Arrondissement Tielt	sH	dG		Ga		Gv
		positief	negatief	positief	negatief	
Aarsele	374	+ 22		+ 5,88		94,12
Dentergem	303	+ 50		+ 16,50		83,50
Egem	180		— 17		— 9,44	109,44
Kanegem	172		— 11		— 6,39	106,39
Koolskamp	255		— 33		— 12,94	112,94
Markegem	109		— 9		— 8,16	108,16
Meulebeke	1.238	+ 20		+ 1,61		98,39
Oeselgem	147	+ 41		+ 27,89		72,11
Ooigem	281	+ 107		+ 38,08		61,92
Oostrozebeke	702	+ 167		+ 23,73		76,27
Pittem	528	+ 69		+ 13,07		86,93
Ruiselede	700		— 87		— 12,43	112,43
Schuiferskapelle	112		— 22		— 19,64	119,64
Sint-Baafs-Vijve	267	+ 51		+ 19,10		80,90
Tielt	1.434	+ 139		+ 9,69		90,31
Wakken	288	+ 3		+ 1,04		98,96
Wielsbeke	308	+ 119		+ 38,63		61,37
Wingene	843	+ 52		+ 6,17		93,83
Zwevezele	586		— 8		— 1,37	101,37

BIJLAGE III.5 : Waarde van sH, dG, Ga en Gv in de Westvlaamse gemeenten, periode 1948-61. (vervolg 7)

Arrondissement Veurne	sH	dG positief	dG negatief	Ga positief	Ga negatief	Gv
Adinkerke	318	+ 13		+ 4,09		95,91
Alveringem	209		— 22		— 10,52	110,52
Avekapelle	64		— 12		— 18,75	118,75
Beveren	159		— 43		— 27,04	127,04
Booitshoeke	26		— 7		— 26,92	126,92
Bulskamp	76		— 75		— 19,73	119,73
Eggewaartskapelle	49		— 7		— 14,28	114,28
Gijverinkhove	73		— 10		— 13,70	113,70
Hoogstade	64		— 8		— 12,50	112,50
Houtem	150		— 62		— 41,33	141,33
Izenberge	56		— 21		— 37,50	137,50
Koleijde	534	+ 486		+ 91,01		8,99
Leisele	146		— 57		— 39,04	139,04
Moeren (De)	19		— 2		— 10,52	110,52
Nieuwpoort	696	+ 502		+ 72,12		27,88
Oostduinkerke	408		144		— 35,29	135,29
Oeren	16		— 8		— 50,00	150,00
Panne (De)	625	+ 343		+ 54,88		45,12
Pervijze	155		— 15		— 9,68	109,68
Ramskapelle	115	+ 4		+ 3,48		96,52
Sint-Joris	46	+ 11		+ 2,39		97,61
Sint-Rijkers	25		— 3		— 12,00	112,00
Stavele	81		— 31		— 38,27	138,27
Steenkerke	62		— 47		— 75,80	175,80
Veurne	793		— 14		— 1,76	101,76
Vinkem	44		— 20		— 45,45	145,45
Wulpen	96		— 18		— 18,75	118,75
Wulveringem	69		— 40		— 57,91	157,91
Zoutenaai	7					100,00

LIJST VAN DE TABELLEN

	blz.
Tabel I.1 : Verschuivingen in de leeftijdsopbouw van de bevolking te Kortrijk, 1947-1961-1968	17
Tabel II.1 : Aantal sterfgevallen in de stad Kortrijk, naar leeftijdsgroepen, 1954-68	28
Tabel II.2 : Evolutie in de leeftijdsopbouw van de bevolking te Kortrijk, 1954-68	29
Tabel II.3 : Ontleding van de sterfgevallen te Kortrijk, naar leeftijdsklasse en 'woonwijze' van de overledenen van 20 jaar en ouder, 1954-68	31
Tabel II.4 : Benadering van het aantal vrijkomende woongelegenheden ingevolge sterfte in de stad Kortrijk, periode 1954-68	34
Tabel II.5 : Vrijkomende woningen door sterfte in relatie met de leeftijdsstructuur van de overleden personen, stad Kortrijk, 1957-68	36
Tabel II.6 : Aantal sterfgevallen te Brugge, Ieper, Menen, Oostende, Roeselare en Kortrijk, naar leeftijdsgroepen, 1967-68	40
Tabel II.7 : Ontleding van de sterfgevallen te Brugge, Ieper, Menen, Oostende, Roeselare en Kortrijk, naar leeftijdsklasse en 'woonwijze' van de overledenen van 20 jaar en ouder, 1967-68	42
Tabel II.8 : Benadering van het aantal vrijkomende woongelegenheden door sterfte in de steden Brugge, Ieper, Menen, Oostende, Roeselare en Kortrijk, 1967-68	43
Tabel II.9 : Vrijkomende woningen door sterfte in relatie met de leeftijdsstructuur van de overleden personen in de steden Brugge, Ieper, Menen, Oostende, Roeselare en Kortrijk, 1967-68	44
Tabel III.1 : Evolutie van het aantal gezinnen en aantal huwelijken in het Rijk, 1880-1961	51
Tabel III.2 : Evolutie van de waarden van Ga in de Westvlaamse arrondissementen, 1891-1961	52
Tabel III.3 : Aangroei van het aantal gezinnen, huwelijken, sterfte en migratie in West-Vlaanderen, per arrondissement, 1891-1900	63

	blz.
Tabel III.4 : Aangroei van het aantal gezinnen, huwelijken, sterfte en migratie in West-Vlaanderen, per arrondissement, 1901-10	69
Tabel III.5 : Aangroei van het aantal gezinnen, huwelijken, sterfte en migratie in West-Vlaanderen, per arrondissement, 1921-30	76
Tabel III.6 : Aangroei van het aantal gezinnen, huwelijken, sterfte en migratie in West-Vlaanderen, per arrondissement, 1931-47	83
Tabel III.7 : Aangroei van het aantal gezinnen, huwelijken, sterfte en migratie in West-Vlaanderen, per arrondissement, 1948-61	90

LIJST VAN DE GRAFIEKEN

	blz.
Grafiek I.1 : Leeftijdsopbouw van de bevolking te Kortrijk, 1947-68	18
Grafiek II.1 : Benadering van het aantal vrijkomende woongelegenheden ingevolge sterfte in de stad Kortrijk, periode 1954-68	35
Grafiek III.1 : Evolutie van de waarden van Ga in de onderscheiden Westvlaamse arrondissementen, 1891-1961	54
Grafiek III.2 : Waarden van Gv, $\frac{Sb \times 100}{sH}$ en $\frac{Mg \times 100}{sH}$ in de diverse arrondissementen van West-Vlaanderen, 1891-1900	65
Grafiek III.3 : De werkelijke en berekende waarden van Vg. Verklarende variabelen. Periode 1891-1900	66
Grafiek III.4 : Leeftijdsopbouw van de Westvlaamse bevolking op 31 december 1910	68
Grafiek III.5 : Waarden van Gv, $\frac{Sb \times 100}{sH}$ en $\frac{Mg \times 100}{sH}$ in de diverse arrondissementen van West-Vlaanderen, 1901-10	71
Grafiek III.6 : De werkelijke en berekende waarden van Vg. Verklarende variabelen. Periode 1901-10	73
Grafiek III.7 : Leeftijdsopbouw van de Westvlaamse bevolking op 31 december 1910 en 31 december 1930	75
Grafiek III.8 : Waarden van Gv, $\frac{Sb \times 100}{sH}$ en $\frac{Mg \times 100}{sH}$ in de diverse arrondissementen van West-Vlaanderen, 1921-30	78
Grafiek III.9 : De werkelijke en berekende waarden van Vg. Verklarende variabelen. Periode 1921-30	79
Grafiek III.10 : Leeftijdsopbouw van de Westvlaamse bevolking op 31 december 1930 en 31 december 1947	82
Grafiek III.11 : Waarden van Gv, $\frac{Sb \times 100}{sH}$ en $\frac{Mg \times 100}{sH}$ in de diverse arrondissementen van West-Vlaanderen, 1931-47	85

	blz.
Grafiek III.12 : De werkelijke en berekende waarden van Vg. Verklarende variabelen. Periode 1931-47	86
Grafiek III.13 : Leeftijdsopbouw van de Westvlaamse bevolking op 31 december 1947 en 31 december 1961	89
Grafiek III.14 : Waarden van Gv, $\frac{Sb \times 100}{sH}$ en $\frac{Mg \times 100}{sH}$ in de diverse arrondissementen van West-Vlaanderen, 1948-61	92
Grafiek III.15 : De werkelijke en berekende waarden van Vg. Verklarende variabelen. West-Vlaanderen. Periode 1948-61	94
Grafiek III.16 : De werkelijke en berekende waarden van Vg. Verklarende variabelen. Het Rijk. Periode 1948-61	95

LIJST VAN DE BIJLAGEN

	blz.
Bijlage II.1-12 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Kortrijk, naar geslacht, burgerlijke stand, leeftijd en woonwijze, jaar 1957 tot en met jaar 1968	101-112
Bijlage II.13-14 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Brugge, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaren 1967-1968	113-114
Bijlage II.15-16 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Ieper, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaren 1967-1968	115-116
Bijlage II.17-18 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Menen, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaren 1967-1968	117-118
Bijlage II.19-20 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Oostende, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaren 1967-1968	119-120
Bijlage II.21-22 : Sterfte van personen van 20 jaar en ouder te Roeselare, naar geslacht, leeftijd en woonwijze, jaren 1967-1968	121-122
Bijlage III.1 : Evolutie van het aantal gezinnen, het aantal huwelijken en het bevolkingscijfer in het Rijk, per arrondissement, 1948-61	123
Bijlage III.2 : Aandeel van de onderscheiden leeftijdsgroepen in het globaal aantal sterfgevallen in België, 1891-1967	124
Bijlage III.3 : Aantal gezinnen en gemiddelde gezinsgrootte in West-Vlaanderen, per arrondissement, 1890-1961	125
Bijlage III.4 : Evolutie van de bevolking in West-Vlaanderen, per arrondissement, 1890-1961	126
Bijlage III.5 : Waarde van sH, dG, Ga en Gv in de West-vlaamse gemeenten, periode 1948-61	127-136

REEKS VAN HET WESTVLAAMS EKONOMISCH STUDIEBUREAU

- De Economische Situatie en Mogelijkheden van het Arrondissement Ieper*,
door G. DECLERCQ & O. VANNESTE, 1958 (207 blz.), 135 fr.
- De Belgische Zeevisserij – Een Economische Studie*
door O. VANNESTE & P. HOVART, 1959 (358 blz.), 200 fr.
- La Pêche Maritime Belge – Etude Economique*
par O. VANNESTE & P. HOVART, 1959 (358 pp.), 200 fr.
- Het Arrondissement Brugge – Een Regionaal-Economische Studie*,
door O. VANNESTE, J. THEYS & M. ZWAENEPLOEL, 1961 (436 blz.),
250 fr.
- Het Arrondissement Oostende – Een Regionaal-Economische Studie*,
door O. VANNESTE, J. THEYS & M. ZWAENEPLOEL, 1962 (444 blz.),
250 fr.
- Menen – Een Economische Studie van een Grensstad*,
door O. VANNESTE & J. THEYS, 1962 (256 blz.), 200 fr.
- Het Arrondissement Roeselare – Een Regionaal-Economische Studie*,
door O. VANNESTE, J. THEYS & M. ZWAENEPLOEL, 1963 (336 blz.),
250 fr.
- Westvlaamse grensarbeiders in Noord-Frankrijk*,
door J. THEYS o.l.v. O. VANNESTE, 1964 (144 blz.), 150 fr.
- Les Frontaliers de la Flandre Occidentale dans le Nord de la France*,
par J. THEYS s.l.d. O. VANNESTE, 1964 (144 pp.), 150 fr.
- Veurne – Een Economische Studie*,
door O. VANNESTE & J. THEYS, 1964 (189 blz.), 200 fr.
- De landbouw in West-Vlaanderen*,
door M. ZWAENEPLOEL & N. VANHOVE, 1965 (352 blz. plus kaart).
- Het Groeipoolconcept en de Regionaal-Economische Politiek*,
door O. VANNESTE, 1967 (376 blz.).
- Het Arrondissement Tielt – Een Regionaal-Economische Studie*,
door O. VANNESTE & J. THEYS, 1968 (410 blz.), 250 fr.
- Een analyse van de Westvlaamse grensarbeid in Noord-Frankrijk*,
door J. THEYS, 1969 (279 blz.), 250 fr.
- Vrije Tijd – Een sociologische analyse van het vrijetijdsgebruik en de vrije-
tijdsbehoeften van de Westvlaamse bevolking*,
door M. ZWAENEPLOEL, 1969 (332 blz.), 300 fr.
- Het vakantiepatroon en de toeristische bestedingen van de Belgische bevolking*,
door N. VANHOVE, 1969, (264 blz.).
- Structure des vacances et dépenses touristiques de la population belge*,
par N. VANHOVE, 1969, (264 blz.).
- Demografische facetstudies*,
door Ir. J. M. L. DEMEYERE, 1969, (144 blz.), 150 fr.

DRUKKERIJ
N. V. VONKSTEEN
LANGEMARK

